

KIINA, KENIA JA MUUTTUVA
MAAILMANJÄRJESTYS
Geotaloudellinen analyysi

Maria Tervonen
Pro gradu -tutkielma
Valtio-oppi
Turun yliopisto
Kevät 2020

Turun yliopiston laatujaarjestelmän mukaan tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkistettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TERVONEN, MARIA: Kiina, Kenia ja muuttuva maailmanjärjestys –
geotaloudellinen analyysi

Pro gradu -tutkielma, 83 s.

Valtio-oppi

Huhtikuu 2020

Kansainvälisessä politiikassa valtiot käyttävät yhä useammin taloudellista valtaansa geostrategisten tavoitteidensa saavuttamiseen. Tutkijat ovat ryhtyneet viittaamaan ilmiöön termillä geotalous. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan geotalouden käsitettä ja analysoidaan Kiinan geotaloudellista vallankäyttöä tapaustutkimuksen avulla. Tutkimusmetodina toimii sisällönanalyysi.

Tavoitteena on selkeyttää geotalouden määritelmää tarkastelemalla käsitteestä käytyä keskustelua ja vertaamalla geotaloudellista tutkimusta etenkin geopolitiikan ja kansainvälisen poliittisen talouden tutkimukseen. Tarkastelusta käy ilmi, että teoreettisen ja käsitteellisen selvyyden takaamiseksi geotaloutta ja geopolitiikkaa tulisi tutkia toisistaan erillisinä tutkimussuuntauksina. Lisäksi on tehtävä selvä ero geotaloudellisen ja taloudellisen vallankäytön välillä.

Tapaustutkimuksen kohteena on Kiinan rahoittama rautatieprojekti Keniassa. Päämääränä on analysoida Kiinan geotaloudellista vallankäyttöä kahden keskeisen teeman avulla. Ensimmäisenä teemana on Kiinan käyttämässä retoriikassa usein toistuvien ”kaikkia hyödyttävän yhteistyön” ja ”molemminpuolisen hyödyn” edistäminen. Toisena teemana on Kiinan geotaloudellisen vallankäytön tarkastelu osana maailmanjärjestystä ja siinä tapahtuvaa muutosta.

Ensimmäisen teeman tarkastelusta selviää, että ”yhteistyö, jossa kaikki voittavat” ja ”molemminpuolinen hyöty” ovat pelkkiä retorisia apukeinoja, joilla Kiina pyrkii tehostamaan positiivista geotaloudellista vallankäyttöään. Kiinan konkreettinen toiminta ei ole edistänyt kummankaan edellä mainitun tavoitteen toteutumista Kenian rautatieprojektin yhteydessä ja se on hyötynyt projektista enemmän kuin Kenia. Analyysistä käy kuitenkin ilmi, että syynä siihen, miksi kaikki Kenialle luvatut hyödyt eivät ole toteutuneet, on myös se, että maan poliittinen eliitti on ajanut projektin yhteydessä koko maan edun sijaan pääasiassa omaa etuaan.

Toisen teeman käsittelystä selviää, että Kiina pyrkii geotaloudellisella vallankäytöllään, jossa Uudella silkkitie -hankkeella on tärkeä rooli, lisäämään omaa vaikutusvaltaansa sekä Afrikassa että muualla maailmassa. Uusi silkkitie -hanke on tärkeä osa Kiinan suunnitelmaa kansainvälisen järjestelmän uudistamiseksi ja sen ajaman ”yhteisen tulevaisuuden yhteisön” rakentamiseksi. Vaikka ”yhteisen tulevaisuuden yhteisö” ei vielä ole todellinen uhka nykyiselle maailmanjärjestykselle, on Kiinan ulkopoliittista toimintaa hyvä pitää silmällä. Tilanne voi muuttua varsinkin, jos Kiina saa suurimman osan asettamistaan tavoitteista realisoitua kansantasavallan 100-vuotispäivään mennessä.

Asiasanat

Kiina, Kenia, Afrikka, geotalous, geopolitiikka, maailmanjärjestys

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
2. KIINA-AFRIKKA SUHTEET	5
2.1. Kiina-Afrikka suhteet nykyään	9
3. GEOTALOUS TEOREETTISENA VIITEKEHYKSENÄ.....	11
3.1. Käsitteen historia.....	13
3.2. Geotalouden määritelmä	14
3.2.1. Luttwakin määritelmä	15
3.2.2. Geotalous taloudellisen vallan geostrategisena hyödyntämisenä	16
3.2.3. Wigellin neljä erilaista geotaloudellista strategiaa.....	18
3.2.4. Muut Luttwakin määritelmään perustuvat käsitykset geotaloudesta	20
3.2.5. Vaihtoehtoiset geotalouden määritelmät.....	21
3.2.6. Kriittinen geopolitiikka ja geotalous.....	23
3.2.7. Geotalouden määritelmä omassa tutkimuksessani.....	25
3.3. Geotalouden maantieteellinen ulottuvuus	26
3.4. Geotalouden suhde geopolitiikkaan	27
3.4.1. Geotalouden sekoittuminen geopolitiikkaan.....	29
3.4.2. Geotalous geopolitiikasta erillisenä tutkimussuuntauksena.....	31
3.5. Muita geotalouden terminologiaan liittyviä epäselvyyksiä.....	34
3.6. Kiinan geotaloudellinen vallankäyttö	35
4. TAPAUSTUTKIMUS KIINAN GEOTALOUDELLISESTA VALLANKÄYTÖSTÄ KENIASSA	38
4.1. Kenian rautatieprojektin edistyminen	39
4.2. Miten Kiina hyötyy Kenian uuden rautatien rakentamisesta?	42
4.3. Miten Kenia hyötyy uuden rautatien rakentamisesta?	46
4.4. Johtopäätökset.....	49

5. KIINAN GEOTALOUDELLINEN VALLANKÄYTTÖ OSANA MAAILMANJÄRJESTYSTÄ JA SIINÄ TAPAHTUVAA MUUTOSTA	53
5.1. Kiinan kansainväliset tavoitteet ja Uusi silkkitie -hanke	54
5.2. Miten Kiinan ajama maailmanjärjestys eroaa nykyisestä kansainvälisestä järjestelmästä?	58
5.3. Onko Kiinan ajama ”yhteisen tulevaisuuden yhteisö” uhka nykyiselle kansainväliselle järjestelmälle?	62
6. LOPUKSI.....	65
7. LÄHDELUETTELO	68
7.1. Primääriaineisto.....	68
7.2. Tutkimuskirjallisuus.....	76

1. JOHDANTO

Kiinan nousu taloudelliseksi suurvallaksi, valtiokapitalistisen¹ talousjärjestelmän suosion nousu ja muutokset taloudellisen vallan jakautumisessa ovat esimerkkejä tapahtumista, jotka ovat johtaneet huomion siirtymiseen taloudellisesta liberalismista takaisin taloudellisen vallan strategiseen hyödyntämiseen. Lisäksi vuonna 2008 alkanut maailmanlaajuinen talouskriisi linkitti talouden yhä selvemmin osaksi turvallisuutta. (Vihma 2018a, 1-2.) Taloudellisesta vallankäytöstä on tullut yhä tärkeämpi osa kansainvälisen politiikan tutkimusta, koska valtiot käyttävät yhä useammin taloudellista valtaansa strategisten tavoitteidensa saavuttamiseen. Tutkijat ovat alkaneet kuvailla tällaista taloudellista vallankäyttöä termillä geotalous². (ks. esim. Blackwill & Harris 2016, Baracuhy 2019, Luttwak 1990, Mattlin & Wigell 2016, Scholvin & Wigell 2018b, Vihma 2016, Wigell 2016, Wigell & Vihma 2016.)

Geotalous haastaa idealistisen näkemyksen maiden välisestä yhä voimistuvasta keskinäisriippuvuudesta kansainvälisiä suhteita stabiloivana voimana, mutta se haastaa myös ajatukset paluusta perinteiseen geopolitiiseen ajatteluun, jossa ulkopoliittikkaa harjoitetaan pääasiassa sotilaallisin keinoin. Geopolitiikassa valta ja turvallisuus liitetään tietyn maa-alueen fyysiseen hallintaan. Geotaloudessa ne puolestaan yhdistetään valtioiden välisten taloudellisten suhteiden hallintaan ja manipulointiin. Valtioiden taloudellinen eriarvoisuus mahdollistaa valtapoliittikan, jossa turvaudutaan sotilaallisten keinojen sijaan yhä useammin taloudelliseen vaikuttamiseen. (Mattlin & Wigell 2016, 126-128; Scholvin & Wigell 2018b, 4-5; Vihma 2016.)

Vaikka geotalouden suosio ulkopoliittisena toimintastrategiana on kasvanut huomasti, ei sillä ole kokonaan korvattu taloudellista liberalismia, sääntöpohjaista multilateralismia tai geopolitiikkaa. Geotalous ei myöskään ole uusi ilmiö. Taloudellinen vallankäyttö on aina liitetty ulkopoliittikkaan ja valtioiden turvallisuuteen. Sen merkitys suhteessa muihin

¹ Valtiokapitalismilla tarkoitetaan talousjärjestelmää, jossa kapitalismi toimii valtion alaisuudessa. Valtio tekee aina lopulliset päätökset ja käyttää markkinoita poliittisten tavoitteidensa saavuttamiseen.

² geoeconomics

vallankäytön muotoihin on kuitenkin kasvanut, ja siihen on alettu kiinnittää enemmän huomiota kuin aikaisemmin. (Luttwak 1990, 20; Vihma 2018a, 16-17.) Kansainvälisen politiikan tutkimuksessa huomio on samaan aikaan siirtynyt suurista debateista keskitason teorioihin, joiden avulla voidaan tutkia esim. tiettyä ilmiötä tai tapahtumaa. Vihman (2018a, 16) mukaan geotaloudella onkin hedelmällisenä keskitason teoriana paljon annettavaa kansainvälisen politiikan tutkimukselle.

Scholvinin ja Wigellin (2018b, 12) mukaan geotaloudelliselle tutkimukselle on kysyntää, koska perinteisten teorioiden tarjoamat vastaukset nykyajan kansainvälispoliittisiin haasteisiin ovat olleet riittämättömiä. Liberalismi ei huomioi sitä, miten valtiot lisääntyneestä keskinäisriippuvuudesta huolimatta turvautuvat edelleen perinteiseen valtapolitiikkaan. Se ei myöskään tarjoa tarpeeksi kattavia työkaluja taloudellisen vallan strategisen käytön analysoimiseen. Realistinen tutkimusperinne puolestaan korostaa sotilaallisen voiman merkitystä, eikä siksi huomioi taloudellista voimankäyttöä sen ansaitsemalla tavalla. Lisäksi maantieteelliset olosuhteet eivät saa realistisessa tutkimuksessa ansaitsemaansa painoarvoa kansainvälisiä suhteita ja valtioiden ulkopoliittikkaa selittävänä tekijänä. Konstruktivismi ja kriittinen geopolitiikka ovat puolestaan keskittyneet tarkastelemaan diskursseja, eivätkä kiinnitä riittävästi huomiota materiaalisiin tekijöihin.

Geotaloudellisessa tutkimuksessa on kuitenkin omat haasteensa. Yksi suurimmista on se, että geotaloudesta ei ole olemassa yhtä laajalti hyväksyttyä määritelmää (ks. esim. Blackwill & Harris 2016, Hsiung 2009, Mattlin & Wigell 2016, Scholvin & Wigell 2018a ja 2018b, Wigell 2016, Wigell & Vihma 2016). Monet tutkijat eivät ole onnistuneet erottamaan geotaloutta ja geopolitiikkaa tarpeeksi selvästi toisistaan. Osa tutkijosta ei myöskään selitä, mitä ”geo”-etuliitteellä geotaloudessa tarkoitetaan ja miten geotalous eroaa kansainvälisen poliittisen talouden tutkimuksesta. (Scholvin & Wigell 2018b, 5.) Joskus geotalous mainitaan tekstissä vain ohimennen, eikä käsitteen määrittelyyn käytetä aikaa (Mattlin & Wigell 2016, 126).

Vihma (2018a, 14-15) on todennut, että geotalous muistuttaa tällä hetkellä enemmän tutkimuksellista näkökulmaa kuin täysin kehittynyttä teoriaa. Jatkossa tutkimuksen täytyy hänen mukaansa keskittyä geotaloudellisten hypoteesien empiriseen testaukseen. Lisää tietoa tarvitaan mm. siitä, miten toimintaympäristö vaikuttaa valtioiden strategiseen käyttäytymiseen ja millaiset olosuhteet saavat valtiot käyttämään geotaloudellista

valtaansa. Myös muualla on painotettu tarvetta lisätutkimukselle (ks. esim. Wigell 2016, 147-148; Wigell & Vihma 2016, 626).

Hurrelin (2006, 1-2, 16) mukaan tutkijoita kiinnostaa erityisesti se, millaisia geotaloudellisia ja geopoliittisia seurauksia Kiinan ja Intian talouskasvulla tulee olemaan. Valtioiden ulkopoliittinen käyttäytyminen on kyseisten valtioiden maailmantaloudellisen aseman muuttuessa saanut uusia piirteitä. Kiinan tapauksessa tästä kertovat mm. maan alati kasvava kiinnostus raaka-aineita ja energiaa kohtaan sekä se painoarvo, jolla Kiina on panostanut uusien vaihtoehtoisten taloudellisten instituutioiden, kuten esim. Aasian infrastruktuuri-investointipankin ³ ja BRICS-maiden kehityspankin ⁴ perustamiseen. Blackwill ja Harris (2016, 1-2) ovatkin huomauttaneet, että sivuuttaessaan geotaloudellisen vallankäytön yhä kasvavan merkityksen Yhdysvallat heikentää oman ulkopoliittikkansa uskottavuutta ja antaa Kiinalle tilaisuuden kasvattaa omaa vaikutusvaltaansa sekä Afrikassa että Latinalaisessa Amerikassa.

Kiinan taloudellisesta ja poliittisesta yhteistyöstä sekä ulkomaisista investoinneista tehty tutkimus on keskittynyt pääasiassa Afrikkaan ja osittain myös Latinalaiseen Amerikkaan. Tutkimus pysyy kuitenkin usein hyvin yleisellä tasolla ja siinä käsitellään toistuvasti samoja teemoja. Yksi tunnetuimmista teemoista on Kiinan taloudellinen kasvu uhkana (ks. esim. Paltemaa & Vuori 2012, 381; Yeh 2016, 276). Yksityiskohtaisempaa, tiettyihin valtioihin kohdistuvaa tutkimusta Kiinan toimista esim. Afrikassa on kuitenkin vähemmän (Yeh 2016, 276).

Afrikka tarvitsee Kiinaa ja Kiina tarvitsee Afrikkaa sekä taloudellisesti että poliittisesti (Lahtinen 2018, 77). Kiinalaiset toimivat kaikkialla maanosassa, mutta yli puolet sijoituksista on mennyt seitsemään maahan, jotka ovat Nigeria, Angola, Etiopia, Kenia, Sambia, Etelä-Afrikka ja Kongo (Mattlin 2.6.2019). Itä-Afrikka on strategisesti hyvä sijoituskohte, koska talouskasvu on siellä tällä hetkellä nopeinta maailmassa. Samalla kuitenkin yli kolmasosa alueen maiden bruttokansantuotteesta (BKT) menee perusinfrastruktuurin rakentamiseen. (Yle 19.9.2019.) Kenia on Itä-Afrikan talouden keskus ja alueen vaikutusvaltaisin valtio. Lisäksi maassa sijaitsee alueellisesti merkittävä Mombasan satama. (Lahtinen 2018, 57; The Daily Nation 22.5.2016.)

³ The Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB)

⁴ The New Development Bank (NDB)

Keniassa on tällä hetkellä käynnissä suuri kiinalaisten rahoittama ja rakentama rautatieprojekti, joka on osa Kiinan Uuta silkkitie -hanketta⁵. Projektin ensimmäinen osuus Mombasan ja Nairobien välillä avattiin toukokuussa 2017 ja toinen osuus Nairobien ja Naivashan välillä lokakuussa 2019. (CNN 16.10.2019.) Rautatieprojekti on suurin ja kallein Keniassa toteutettu infrastruktuurihanke maan itsenäistymisen jälkeen. Afrikan sisäosien ja Intian valtameren välisen yhteyden kehittäminen tulee edistämään sekä Kenian että Kiinan kauppaa ja vaikutusvaltaa alueella. (Mattlin 2.6.2019, The Daily Nation 13.1.2019b.)

Tutkimuksen päämäärät ovat sekä teoreettisia että empiirisiä. Teoreettisena päämääränä on selkeyttää geotalouden määritelmää kokoamalla yhteen käsitteestä käytyä keskustelua ja kartoittamalla geotalouden suhdetta kansainvälisen politiikan realistiseen tutkimussuuntaukseen sekä erityisesti geopolitiikkaan ja kansainvälisen poliittisen talouden tutkimukseen. Empiirisenä tavoitteena on analysoida Kiinan geotaloudellista vallankäyttöä tapaustutkimuksen avulla. Tapaustutkimuksen kohteena on edellä mainittu Kiinan rahoittama rautatieprojekti Keniassa.

Tutkimuksen taustalla on ajatus poliittisen ja taloudellisen vallan välisestä jännitteestä, joka korostuu myös Kiinan geotaloudellisessa strategiassa, jossa Uudella silkkitie -hankkeella on keskeinen asema. Metodina toimii sisällönanalyysi, jossa Kiinan geotaloudellista vallankäyttöä analysoidaan kahden keskeisen teoriasta, tutkimuskirjallisuudesta ja -aineistosta nousevan teeman avulla. Ensimmäisenä teemana on ”kaikkia hyödyttävän yhteistyön” edistäminen ja ”molemminpuolisen hyödyn” tavoittelu.⁶ Kuinka sitoutunut Kiina todellisuudessa on näihin tavoitteisiin? Ovatko Kiinan konkreettiset toimet edistäneet ”kaikkia hyödyttävän yhteistyön” ja ”molemminpuolisen hyödyn” toteutumista vai eivät? Toisena teemana on Kiinan geotaloudellisen strategian tarkasteleminen osana maailmanjärjestystä ja siinä tapahtuvaa muutosta. Millainen yhteys Kiinan geotaloudellisella strategialla Keniassa ja Afrikassa on maan kansainvälisiin pitkän aikavälin tavoitteisiin? Vertaamalla Kiinan ja EU:n ajamia maailmanjärjestyksiä toisiinsa tarkastellaan myös sitä, uhkaako Kiinan ajama kansainvälisen järjestelmän muutos nykyistä länsikeskeistä maailmanjärjestystä.

⁵ Hanke tunnetaan englanniksi nimellä ”Belt and Road Initiative” (BRI).

⁶ Kiinan käyttämässä retoriikassa toistuvat useasti ideat ”yhteistyöstä, jossa kaikki voittavat” (win-win cooperation) ja ”molemminpuolisesta hyödystä” (mutual benefit, shared benefits). Kiinan tavoitteena on luoda itsestään kuvaa vastuullisena yhteistyökumppanina, joka pyrkii toiminnallaan lopputuloksiin, joista kaikki hyötyvät. (ks. esim. White Paper 2014, Li 28.3.2019, Xi 18.10.2017 ja 26.4.2019.)

Tutkimusaineistona olen käyttänyt mm. Kiinan virallisia politiikkalinjauksia ⁷, valtionjohdon puheita, Kiinan ja Afrikan yhteistyöfoorumien ⁸ kokouksissa annettuja julkilausumia sekä erilaisia sekundaarilähteitä, joihin kuuluu mm. kenialainen sanomalehti The Daily Nation, muut käyttämäni afrikkalaiset sanomalehdet, Kiinan keskushallinnon internetsivut sekä suuret kiinalaismediat. Olen tietoinen, että kyseisistä lähteistä saatu tieto ei ole yhtä luotettavaa kuin primaarilähteistä saatu tieto. Sekundaarilähteiden käyttäminen tässä tutkimuksessa on kuitenkin välttämätöntä, koska Kiinan toimista Keniassa tai muissa Afrikan maissa ei ole saatavissa kattavaa ja virallista valtion julkaisemaa tietoa. Lähteistä on etsitty tietoa n. kuuden vuoden mittaiselta aikaväliltä, vuoden 2013 loppupuolelta vuoden 2019 loppupuolelle saakka. Aikaväli perustuu tapaustutkimukseni kohteena olevaan Kenian rautatieprojektiin. Kiinan ja Kenian välinen lainasopimus rautatieprojektin ensimmäisen vaiheen rahoittamisesta allekirjoitettiin toukokuussa 2014 ja rautatien rakentaminen aloitettiin vuoden 2014 lopulla (Wissenbach & Wang 2017, 5). Projektin toinen vaihe valmistui lokakuussa 2019 (CNN 16.10.2019). Haluan myös tuoda esille, että olen tehnyt suurimman osan tutkimuksessa ja erityisesti analyysissä käytetyistä käännöksistä itse.

2. KIINA-AFRIKKA SUHTEET

Jotta voitaisiin paremmin ymmärtää Kiinan toimia sen ollessa tekemisissä Afrikan valtioiden kanssa, on tärkeää olla tietoinen siitä, miten Kiinan harjoittama ulkopoliittika suhteessa Afrikan valtioihin on muuttunut ja mitkä periaatteet politiikan taustalla vaikuttavat. Tämän takia käsittelen seuraavassa osiossa Kiinan-Afrikka suhteiden kehittymistä. Olen aloittanut tarkastelun kansantasavallan⁹ alkuajoista lähtien, koska osa Kiinan toimintaa edelleen ohjaavista periaatteista on peräisin 1950- ja 1960-luvuilta.

⁷ Kiinan politiikkaa ohjaavat ns. valkoiset kirjat, joita Kiina on julkaissut monista erilaisista aiheista. Oman tutkimukseni aineistona olen käyttänyt kolmea valkoista kirjaa, joissa käsitellään Kiinan ja Afrikan välistä taloudellista yhteistyötä, Kiinan ulkomaanapua sekä Kiinan suhdetta Maailmankauppajärjestöön.

⁸ The Forum on China-Africa Cooperation (FOCAC)

⁹ Kiinan kansantasavalta perustettiin vuonna 1949.

Kiinan toiminnasta Afrikassa on keskusteltu paljon etenkin viimeisten kymmenen vuoden aikana. Tämän takia monet saattavat ajatella, että Kiina on uusi toimija mantereella. Maa on kuitenkin toiminut Afrikassa aina kansantasavallan perustamisesta lähtien. (Mattlin 2.6.2019.) Powerin ja Mohanin (2010, 475–476) mukaan Kiinan ja Afrikan valtioiden väliset suhteet saivat nykyisessä muodossaan alkunsa aikavälillä, joka ulottuu 1950-luvulta 1970-luvun alkupuolelle. Kyseisenä aikana Kiina kritisoi vahvasti kahtiajakautunutta kylmän sodan aikaista maailmaa, ja sen ulkopoliittisena tavoitteena oli saada yhä useampi sitoutumaton valtio oman vaikutuspiirinsä alaisuuteen, pois Neuvostoliiton tai Yhdysvaltojen vallan alta.

Kiinan kiinnostus Afrikkaa kohtaan lisääntyi merkittävästi 1960-luvun alussa mm. seuraavista syistä: Kehitysmaat tarjosivat Kiinalle näyttämön, jolla se pystyi ajamaan omia poliittisia ja ideologia tavoitteitaan. Päämääränä oli myös hankkia kansainvälistä tunnustusta Kiinan kansantasavallalle ja turvata sen rooli Kiinan virallisena hallituksena Kiinan tasavallan (Taiwan) sijaan. Lisäksi Afrikasta muodostui tapahtumapaikka, jolla suuri osa Kiinan ja Neuvostoliiton välisen, 1960-luvun alussa alkaneen, konfliktin poliittisista yhteenotoista käytiin. (Yu 1988, 850–851.)

Kiinan Afrikka-politiikkaan vaikuttavat edelleen, 1950-luvulla muodostetut, ”viisi rauhanomaisen rinnakkaiselon periaatetta”¹⁰ ja niihin perustuvat ”Bandungin periaatteet”¹¹. ”Viittä rauhanomaisen rinnakkaiselon periaatetta”, joista sovittiin Kiinan ja Intia välillä vuosina 1953–54 valtioiden välisten jännitteiden vähentämiseksi, on Straussin (2009, 780–782) mukaan siteerattu Kiinan virallisissa Afrikkaan liittyvissä lausunnoissa kyllästymiseen asti. Nämä viisi periaatetta ovat: molemminpuolinen kunnioitus toisen alueellista koskemattomuutta ja suvereniteettia kohtaan, molemminpuolinen hyökkäämättömyys, puuttumattomuus toisen osapuolen sisäisiin asioihin, tasa-arvo ja molemminpuolinen hyöty sekä rauhanomainen rinnakkaiselo (Paltemaa & Vuori 2012, 63-64; Xinhua 22.4.2015).

Bandungin periaatteista, jotka muodostivat sitoutumattomien valtioiden arvopohjan 1960-luvun alkupuolella, sovittiin puolestaan ensimmäisessä laajamittaisessa Aasian ja Afrikan välisessä konferenssissa, joka pidettiin vuonna 1955 Indonesiassa, Bandungissa (Strauss 2009, 782–783). Bandungin periaatteet sisältävät ”viiden rauhanomaisen

¹⁰ The Five Principles of Peaceful Co-existence

¹¹ The Bandung Principles

rinnakkaiselon periaatteen” lisäksi myös korkeampia tavoitteita esim. ihmisoikeuksien toteutumisesta, kaikkien valtioiden ja kansojen tasa-arvosta, kiistojen rauhanomaisesta ratkaisemisesta, yhteisten intressien ja yhteistyön edistämisestä, oikeuden ja kansainvälisten velvoitteiden kunnioittamisesta, toisten valtioiden painostamisesta pidättäytymisestä sekä oikeudesta pidättäytyä yhteisestä puolustuksesta, joka ajaa suurvaltojen intressejä (China Daily 23.4.2005). Bandungin konferenssin jälkeen Kiina alkoi antaa yhä enemmän painoarvoa kehitysmaiden roolille maailmanpolitiikassa (Yu 1988, 850).

Edellä mainittujen periaatteiden lisäksi Kiinan Afrikka-politiikkaan ovat vaikuttaneet merkittävästi pääministeri Zhou Enlain 1960-luvun alun Afrikan matkat ja niiden aikana annetut viralliset linjaukset Kiinan-Afrikka suhteista (Strauss 2009, 781). Kolmesta Zhoun painottamasta ulkopoliittisesta periaatteesta onkin myöhemmin tullut Kiinan Afrikka-politiikkaa määrittäviä linjauksia. Ensimmäisen periaatteen mukaisesti Kiina sitoutui tukemaan vallankumouksellisten yhteenottojen tavoitteita, jotka Afrikassa liittyivät kolonialismin jälkeiseen itsenäistymiseen. Toiseksi periaatteeksi tuli molemminpuolinen poliittinen tuki. Kiinan tavoitteena oli Afrikan maita poliittisesti tukemalla saavuttaa yhä laajempi hyväksyntä yhden Kiinan politiikalle, Kiinan kansantasavallan tunnustamiselle Kiinan virallisena hallituksena ja Kiinan kansantasavallan laillisten oikeuksien palauttamiselle YK:ssa. Kolmas ja viimeinen linjaus koski ”kehitysmaiden yhtenäisyyttä”¹² ja yhteisiä vihollisia, imperialismia ja kolonialismia, vastaan taistelemista. (Paltemaa & Vuori 2012, 155; Yu 1988, 852.) Näiden kolmen periaatteen lisäksi Zhou esitteli matkansa aikana ”kahdeksan taloudellisen ja teknisen avun periaatetta”¹³ ohjaamaan avun antamista ulkomaille (Yu 1988, 853). Näistä kahdeksasta periaatteesta keskeisimpiä ovat: tasa-arvo, molemminpuolinen hyöty, yhteistyö ilman ehtoja sekä taloudellisen kasvun edistäminen ja kohdemaiden riippuvuuden vähentäminen Kiinasta (China Daily 13.8.2010, Mattlin 2.6.2019).

1960-luvun lopulla Kiinan suhteet Afrikan valtioihin heikkenivät kulttuurivallankumouksen takia. 1970-luvun alussa suhteita alettiin kuitenkin elvyttää uudelleen ja vuonna 1971 Kiinan kansantasavalta sai 26 Afrikan valtion tuella itselleen Kiinan tasavallan hallussa olleen paikan YK:ssa. 1980-luvulla, kun Kiinan suhteet olivat

¹² third world unity

¹³ China's Eight Principles for Economic Aid and Technical Assistance to Other Countries

normalisoituneet Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton kanssa, se alkoi myös tuoda yhä vahvemmin esille omaa kehitysmaaidentiteettiään. Kiina ajatteli, että kylmän sodan aikaisessa kahtiajakautuneessa maailmassa kehitysmaat voisivat yhdessä toimia vastapainona Yhdysvalloille ja Neuvostoliitolle. Tämän lisäksi se lopetti 1980-luvulla suuret avustus- ja teknologiansiirto projektit Afrikassa ja alkoi niiden sijaan edistää yhteistyöhankkeita, joissa sekä avunantaja että avunsaaja ottavat osaa projektiin. Keskeiseksi tavoitteeksi nousi molemminpuolisen taloudellisen hyödyn tavoittelu. (Yu 1988, 853–858.)

Länsimaiden vahvat reaktiot Taivaallisen rauhan aukion tapahtumiin vuonna 1989, Yhdysvaltojen aseman vahvistuminen kansainvälisenä suurvaltana ja vuonna 1997 alkanut Aasian talouskriisi saivat Kiinan kääntymään yhä selvemmin Afrikan puoleen 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa (Tull 2006, 460-464). Euroopan maat ja Yhdysvallat olivat kylmän sodan jälkeen luoneet Afrikkaan taloudellisen tyhjiön, koska ne keskittivät kaiken huomionsa Itä-Euroopan jälleenrakentamiseen. Kiina täytti tuon tyhjiön, koska se näki maanosassa suurta potentiaalia. (Edoho 2011, 110-112.) Yhtenä Kiinan suurimpana intressinä oli turvata tärkeiden raaka-aineiden, kuten esim. öljyn, alumiinin ja nikkelin saanti, jotta se pystyi ylläpitämään nopeaa talouskasvuun (Tull 2006, 464-465).

Straussin (2009, 789-791) mukaan Kiinan käyttämä retoriikka pysyi suurin osin samanlaisena 1960-luvun alusta aina vuoteen 1996 asti, jolloin presidentti Jiang Zemin vieraili kuudessa Afrikan maassa. Afrikan yhtenäisyysjärjestölle ¹⁴ pitämässään puheessa ”Towards a new historical milestone in Sino-African freindship” Jiang käytti edelleen hyväkseen samaa retoriikkaa, johon kuuluu mm. ”viiden rauhallisen rinnakkaiselon periaatteen” ja kehitysmaiden yhteisten intressien korostaminen. Uutta puheessa oli kuitenkin se, että tutulla retoriikalla perusteltiin tällä kertaa rauhan ja vakauden tarvetta sekä jokaisen valtion oikeutta kehitykseen ja vaurastumiseen.

¹⁴ Afrikan yhtenäisyysjärjestö oli Afrikan unionin (AU) edeltäjä.

2.1. Kiina-Afrikka suhteet nykyään

Näiden tapahtumien jälkeen Kiinan kiinnostus Afrikkaa kohtaan on vain kasvanut ja siitä tulikin vuonna 2009 Afrikan tärkein kauppakumppani Yhdysvaltojen tilalle (Zhu 2010, 22). Vuonna 2010 Kiina julkaisi ensimmäisen Kiinan ja Afrikan välistä taloudellista yhteistyötä käsittelevän ns. ”valkoisen kirjan”¹⁵ ja vuonna 2013 ilmestyi toinen samaa aihetta käsittelevä ”valkoinen kirja”. Kyseiset julkaisut ovat antaneet lisää tietoa Kiinan ja Afrikan valtioiden välisistä suhteista, mutta ongelmana on edelleen luotettava tiedonsaanti. (UNDP 2013, UNDP 2014.)

Kiinan nykyisen presidentin Xi Jinpingin (14.5.2017, 18.10.2017) mukaan Kiinan ulkopoliittikkaa ohjaavat edelleen ”viisi rauhanomaisen rinnakkaiselon periaatetta”. Tämän lisäksi Afrikkaa koskevassa retoriikassa korostetaan edelleen afrikkalaisten ongelmien ratkaisua afrikkalaisin keinoin (FOCAC 25.12.2015 ja 12.9.2018b, Xi 4.9.2018). Strauss (2009, 791–793) onkin tuonut esille, että vaikka yhteistyö Kiinan ja Afrikan valtioiden välillä on 2000-luvulla muuttunut, laajentunut ja saanut paljon uusia muotoja, on retoriikka, jolla yhteistyötä perustellaan, pysynyt hyvin samanlaisena Maon aikaisen, 1960- ja 1970-luvuilla käytetyn, retoriikan kanssa.

Kiinan ja Afrikan yhteistyöfoorumi¹⁶, joka perustettiin vuonna 2000, on tällä hetkellä kattavin yhteistyöalusta, joka edistää Kiinan-Afrikka suhteita. Sen tarkoituksena on ollut helpottaa Kiinan ja Afrikan valtioiden välistä yhteistyötä käytännön tasolla ja tarjota mahdollisuuksia dialogille. Viimeisin ministeritason kokous pidettiin syyskuussa 2018 Pekingissä. Kokouksia pidetään joka kolmas vuosi ja niissä keskitytään taloudellisen yhteistyön laajentamisen lisäksi myös esim. rauhan ja turvallisuuden, kehitysyhteistyön sekä kulttuuriyhteistyön edistämiseen. Kiina on systemaattisesti kasvattanut varsinkin tuotantomäärällisiä sitoumuksiaan Afrikan valtioita kohtaan yhteistyöfoorumin kokouksissa. Ongelmaksi on kuitenkin muodostunut esim. se, ettei Kiina ole kertonut, miten sitoumukset on tarkoitus jakaa eri valtioiden kesken. (UNDP 2015.)

Kiina ei useiden länsimaiden tavoin ole halunnut kutsua toimintaansa Afrikassa kehitysyhteistyöksi. Suhteiden muodostumiseen on vaikuttanut laajempi käsitys

¹⁵ White Paper on China-Africa Economic and Trade Cooperation

¹⁶ The Forum on China–Africa Cooperation (FOCAC)

taloudellisesta ja poliittisesta yhteistyöstä, jossa ulkomaankaupalla, suorilla sijoituksilla ja Kiinan politiikkapankkien myöntämällä lainoilla on suuri merkitys. Avustusten antamisen sijaan on pyritty molempia osapuolia hyödyttävien yhteistyöprojektien toteuttamiseen. Kiina sijoittaakin Afrikan kanssa tekemänsä yhteistyön usein Etelä-Etelä-yhteistyön¹⁷ viitekehykseen. (Mattlin 2.6.2019.)

Vaikka Kiina korostaa, etteivät sen politiikkapankkien antamat lainat ole ehdollisia, tulee lainansaajilla olla diplomaattiset suhteet Kiinan kansantasavallan kanssa. Lisäksi lainansaajien täytyy sitoutua yhden Kiinan politiikkaan, mikä puolestaan merkitsee diplomaattisten suhteiden katkaisemista Taiwanin kanssa. (Mattlin & Gaens 2018, 154; Mattlin 2.6.2019.) Kiinan on myös suuren kokonsa takia hyvin vaikea olla vaikuttamatta taloudellisesti tai poliittisesti niiden maiden sisäisiin asioihin, joiden kanssa se tekee yhteistyötä. Mattlinin (2.6.2019) mukaan Kiinan pitkään jatkunut puolueettomuuspolitiikka onkin hiljalleen tulossa tiensä päähän, vaikka maa edelleen torjuu ankarasti puuttumisen muiden valtioiden sisäisiin asioihin aseellisesti ilman kohdevaltion lupaa tai YK:n turvallisuusneuvoston antamaa mandaattia (ks. esim. Xi 18.10.2017). Tämän takia Kiina onkin viime vuosien aikana pyrkinyt muuttamaan ulkopoliittista retoriikkaansa ja tekemään yhä selvemmän eron sotilaallisen ja muunlaisen puuttumisen välillä.

Kiinan toimintaa Afrikassa on arvosteltu paljon. Valtioiden velkataso Saharan eteläpuolisessa Afrikassa on noussut vuodesta 2013 lähtien ja tällä hetkellä n. kolmanneksen alueen valtioista arvioidaan olevan velkakriisin partaalla (Coulibaly et al. 2019, 2). Kiina on kuitenkin toistuvasti kiistänyt syytteet velka-ansojen asettamisesta Afrikassa (ks. esim. Mattlin 2.6.2019, The Daily Nation 16.10.2018, Xinhua 13.4.2019). Kiinan ulkoministerin Wang Yin mukaan Afrikan velkataakka oli huomattava jo ennen kuin Kiinan sijoitukset Afrikkaan moninkertaistuivat (The Daily Nation 3.1.2019). Samanlaisen lausunnon on antanut myös Kiinan Afrikan erikoislähettiläs Xu Jinghu (The Daily Nation 16.10.2018). Kiinan entinen Kenian suurlähettiläs Sun Baohong on puolestaan tuonut esille, että velan ottaminen on monille valtioille välttämätöntä kehityksen rahoittamiseksi (The Daily Nation 29.7.2018).

¹⁷ south-south cooperation

Selvää on, että Kiinan talouden kasvu on muuttanut koko maailmanpoliittista järjestystä. Jatkuvasti kasvanut raaka-aineiden ja energian tarve on saanut kiinalaiset yritykset kääntymään 2000-luvulla yhä enemmän sekä Afrikan että Latinalaisen-Amerikan puoleen nostaten samalla kyseisten alueiden maailmanpoliittista painoarvoa. Laajemmassa historiallisessa tarkastelussa Kiina näyttääkin olevan palaamassa johtavaan taloudelliseen asemaan ja merkittäväksi poliittiseksi vaikuttajaksi kansainvälisessä järjestelmässä. (Paltemaa & Vuori 2012, 428 ja 436.) Kiinan vahvistumisen myötä myös monenlaiset uhkateoriat sen ”noususta” ovat yleistyneet ja samalla huomio on siirtynyt taloudellisesta liberalismista hiljalleen takaisin taloudellisen vallan strategiseen hyödyntämiseen, jota kutsutaan myös geotaloudeksi.

Wigellin (2016, 135-136) mukaan kansainvälisten suhteiden kehityksessä onkin tällä hetkellä nähtävissä kaksi toisiinsa kietoutunutta kehityssuuntaa: alueellisten suurvaltojen määrän kasvu ja geotalouden yleistyminen. Kilpailu taloudellisesta vallasta valtioiden välillä on kiihtynyt kylmän sodan päättyttyä ja suuri osa alueellisista suurvalloista on juuri taloudellisia suurvaltoja. Mattlinin ja Wigellin (2016, 126-127) mukaan geotaloudellinen ajattelu on tyypillistä erityisesti ei-länsimaisille valtioille. Esimerkkeinä he mainitsevat mm. Kiinan, Brasilian ja Intian, jotka käyttävät sotilaallisten keinojen sijaan pehmeämpää taloudellista valtaansa edistäessään omia valtapyrkimyksiään. Seuraavassa kappaleessa käsittelen tarkemmin geotaloutta, joka toimii tutkimukseni teoreettisena viitekehyksenä. Geotalous rinnastetaan usein geopolitiikkaan, jota pidetään osana realistista kansainvälisen politiikan tutkimusta.

3. GEOTALOUS TEOREETTISENA VIITEKEHYKSENÄ

Realismi on kansainvälisen politiikan teoriaperinne, joka kostuu useista keskenään kilpailevista ja toisiaan täydentävistä koulukunnista ja lähestymistavoista (Blombergs 2013, 6-7). Realismin mukaan suvereenit ja rationaalisesti omia kansallisia etujaan ajavat valtiot käyvät jatkuvaa valtakamppailua toisiaan vastaan anarkisessa kansainvälisessä järjestelmässä. Valtioiden onkin aina ensisijaisesti pidettävä huolta omasta

turvallisuudestaan. Realismissa painotetaan myös sotilaallisen voiman merkitystä ja eri koulukunnat jakavat käsityksen, jonka mukaan kansainvälisessä politiikassa on aina pohjimmiltaan kyse vallasta. (ks. esim. Mearsheimer 2001, Morgenthau 1967, Schweller 2004, Waltz 2010.)

Geotaloudella on monia yhtäläisyyksiä realismin kanssa (Scholvin & Wigell 2018b, 5). Molemmissa painotetaan valtioiden välisen kilpailun merkitystä (Baldwin 2013, 280-284). Luttwak on rakenteellista realismia edustavan Waltzin kanssa samaa mieltä siitä, että valtiot tavoittelevat absoluuttisten hyötyjen sijaan suhteellisia hyötyjä. Niiden päämääränä on oman suhteellisen valta-asemansa parantaminen muihin kansainvälisen järjestelmän toimijoihin nähden. (Luttwak 1990, 19.) Geotalouden ja realismin väliltä löytyy kuitenkin myös eroavaisuuksia. Realismissa tutkimus keskittyy pääasiassa valtioiden sotilaallisen vallan strategiseen käyttöön, eikä kiinnitä huomiota siihen, millainen merkitys taloudellisilla voimavaroilla on valtioiden harjoittamaan voimapolitiikkaan (ks. esim. Mearsheimer 2001, Schweller 2004 ja Waltz 2010). Realismia onkin kritisoitu taloudellisten tekijöiden riittämättömästä huomioimisesta tutkimuksessa. Geotaloudellisella tutkimuksella voitaisiin täydentää realistista tutkimusperinnettä tuomalla uusia näkökulmia valtioiden taloudellisen vallankäytön analysoimiseen. (Scholvin & Wigell 2018b, 11; Vihma 2016.)

Seuraavaksi tarkastelen syvällisemmin geotalouden käsitettä, joka toimii tutkimukseni teoreettisena viitekehyksenä. Tarkoitukseni on selkeyttää geotalouden määritelmää kokoamalla yhteen käsitteestä käytyä keskustelua ja vertaamalla käsitteen erilaisia määritelmiä toisiinsa. Ensin käsittelen lyhyesti käsitteen historiaa. Sen jälkeen vertailen käsitteen erilaisia määritelmiä toisiinsa ja esittelen oman näkemykseni geotaloudesta. Tarkastelen myös geotalouden suhdetta geopolitiikkaan ja kerron, miten geotalous eroaa kansainvälisen poliittisen talouden tutkimuksesta. Kappaleen lopuksi käsittelen sitä, miten Kiina käyttää geotaloudellista valtaansa omien strategisten tavoitteidensa saavuttamiseen.

3.1. Käsitteen historia

1990-luvun alussa varhaiset geotalouden tutkijat, joihin mm. Luttwak ja Huntington kuuluvat, olivat vakuuttuneita siitä, että valtioiden väliset sotilaalliset konfliktit tulisivat harvenemaan merkittävästi kylmän sodan päättyttyä. Valtioiden välisessä kilpailussa tultaisiin yhä useammin turvautumaan sotilaallisen voimankäytön sijaan taloudelliseen voimaan ja vaikutusvaltaan. (Luttwak 1990; Huntington 1993, 71-73.) Luttwak ja Huntington eivät kuitenkaan ajatelleet, että sotilaallinen voima oli menettänyt merkityksensä kansainvälisiä suhteita määrittävänä tekijänä, vaikka taloudellisesta vallankäytöstä olikin tulossa suhteellisesti merkittävämpää kuin sotilaallisesta vallankäytöstä. (Vihma 2016.) Heidän mukaansa kylmän sodan päättyminen ei siis merkinnyt Francis Fukuyaman (1992) ennustamaa ns. ”historian päättymistä”¹⁸, jolloin demokratian oli määrä voittaa ja konfliktien loppua.

1990-luvun alun jälkeen geotaloudellinen lähestymistapa ei kuitenkaan herättänyt suurta kiinnostusta. Sen konfliktikeskeisyys ei sopinut yhteen uuden valtioiden yhteistyökykyä korostavan liberaalin ajattelun kanssa. Geotalouden sijaan huomiota saivat ajatukset uudesta maailmanjärjestyksestä, jossa valtiot yhdessä edistävät globalisaatiota ja talouskasvua kaikkialla maailmassa ehkäisten samalla uusien konfliktien syntymistä. (Scholvin & Wigell 2018b, 5.)

1990-luvulla ja varsinkin 2000-luvulla valtioiden välinen kasvava keskinäisriippuvuus toi kuitenkin mukanaan uusia haasteita (Scholvin & Wigell 2018b, 5). Vahvemmat valtiot voivat hyödyntää riippuvuussuhteisiin perustuvaa valta-asemaansa neuvotellessaan muiden valtioiden kanssa, koska riippuvuussuhteet asettavat ne epätasa-arvoiseen asemaan. Näin kirjoittivat jo Robert Keohane ja Joseph Nye vuonna 1977 kirjassaan ”Power and Interdependence”. (Keohane & Nye 1977, 8-11.) Eri tasoisesti eri valtioihin vaikuttavia riippuvuussuhteista aiheutuvia ongelmia ovat mm. häiriöt maailmanlaajuisissa tuotanto- ja toimitusketjuissa, laittoman kaupankäynnin lisääntyminen ja epätasa-arvoisesta asemasta aiheutuvan suojattomuuden strateginen hyödyntäminen valtioiden välisessä kanssakäymisessä (Aaltola et al. 2014).

¹⁸ the end of history

Valtiot ovat nykyään yhä riippuvaisempia sekä toisistaan että maailmanlaajuisista tavara-, pääoma-, tieto- ja ihmisvirroista. Turvallisuuden takaaminen on edelleen valtioiden tehtävä, mutta siitä on tullut yhä haastavampaa, koska valtioiden täytyy oman alueellisen turvallisuutensa lisäksi pystyä myös kontrolloimaan ja hyödyntämään oman alueensa läpi kulkevia maailmanlaajuisia virtauksia. (Scholvin & Wigell 2018b, 10-11.) Taloudellinen turvallisuus onkin saanut yhä keskeisemmän rooliin kansainvälisessä politiikassa ja myös geotaloudellinen ajattelu on alkanut uudelleen kiinnostaa valtioita (Wigell 2016, 137-138). Termiä kohtaan on herännyt uutta kiinnostusta myös uusien taloudellisesti vahvojen valtioiden, kuten Kiinan ja Intian, nousun myötä.

3.2. Geotalouden määritelmä

Yllättävää on, että vaikka termiä geotalous käytetään tänä päivänä laajalti, sen merkityksestä ei ole yhteisymmärrystä (ks. esim. Blackwill & Harris 2016; Hsiung 2009; Mattlin & Wigell 2016; Wigell 2016; Wigell & Vihma 2016). Wigellin & Vihman (2016, 606) mukaan geotalouden käsitettä on käytetty monissa tutkimuksissa liian laajassa ja usein myös hyvin erilaisissa merkityksissä. Käsite on liitetty esim. talusmaantieteeseen ja sillä on viitattu myös valtion kaupalliseen taktiikkaan osana suurempaa taloudellisen strategian muutosta (ks. esim. Chacko 2015; Domosh 2013). Termin voi myös löytää monien tieteellisten artikkeleiden otsikoista, vaikka sitä ei tekstissä sen tarkemmin määriteltäisi (Mattlin & Wigell 2016, 126).

Scholvinin ja Wigellin (2018a, 80; 2018b, 9-10) mukaan suuri osa geotalouden erilaisista määritelmistä voidaan kuitenkin luokitella neljään eri pääkategoriaan, jotka ovat: 1) geotalous analyyttisenä lähestymistapana kansainvälisen politiikan ja ulkopoliitiikan tutkimukseen, 2) geotalous ulkopoliittisena toimintamallina, 3) geotalous geopolitiikan tilalle tullessa kansainvälisen järjestelmän toimintaa kuvaavana ja kansainvälisten toimijoiden suhteita määrittävänä logiikkana sekä 4) geotalous maantieteellisten olosuhteiden vaikutuksena kansantalouteen. Geotalous voidaan myös ymmärtää sosiaalisessa kanssakäymisessä muotoutuneeksi diskurssiksi. Silloin geotalouden tarkoituksena voi olla tiettyjen valtarakenteiden ylläpitäminen ja tietyn ryhmän valtapyrkimyksen edistäminen.

Erimielisyyksiä aiheutuu myös siitä, määritelläänkö toiminta geotaloudelliseksi käytettyjen keinojen vai niiden päämäärien perusteella, joihin toiminnalla tähdätään. Geotalouden ja sotilaallisen voimankäytön välisestä suhteesta on olemassa monenlaisia tulkintoja. Osa tutkijoista ajattelee, että sotilaallisella voimankäytöllä voidaan tehostaa taloudellisen voimankäytön avulla saatuja tuloksia. Toisten mukaan sotilaallinen voimankäyttö ja geotalous eivät kuulu yhteen. Lisäksi on pohdittava, ketkä ovat geotaloudellisia toimijoita: valtiot, yritykset vai molemmat. (Shcolvin & Wigell 2018a, 80; 2018b, 9-10.)

3.2.1. Luttwakin määritelmä

Geotalous on huomattavasti geopolitiikkaa nuorempi tutkimussuuntaus. Se liitetään yleensä Edward Luttwakiin, jonka geotaloutta käsittelevä artikkeli ilmestyi vuonna 1990. (Mattlin & Wigell 2016, 126.) Luttwakin kirjoittaessa kylmä sota oli juuri päättynyt. Yhdysvallat oli selvinnyt sen ja Neuvostoliiton välisestä ideologisesta konfliktista voittajana. Maailma oli muuttumassa kaksinapaisesta yksinapaiseksi Neuvostoliiton heikentymisen myötä. Muuttuneessa maailmanpoliittisessa tilanteessa sotilaallisen voiman merkitys suhteessa taloudelliseen voimaan oli Luttwakin (1990, 17-19) mukaan heikentymässä. Pääoma oli korvaamassa tulivoiman ja taloudelliset innovaatiot puolestaan sotilastekniset edistysaskeleet. Valtioiden turvautuivat toisiaan vastaan kilpaillessaan yhä useammin sotilaallisen voimankäytön sijaan taloudelliseen voimankäyttöön.

Luttwakille geotalous merkitsee taloudellisesta vallankäyttöä, jolla pyritään geostrategisten tavoitteiden saavuttamiseen (Vihma 2018a, 1-3; Wigell 2016, 137-139; Wigell & Vihma 2016, 605-606). Valtioiden taipumus käyttäytyä geotaloudellisesti vaihtelee kuitenkin merkittävästi mm. historiallisten, poliittisten ja institutionaalisten syiden vuoksi. Lisäksi on huomioitava, että Luttwakin mukaan sisäpoliittinen päätöksenteko ja eri intressiryhmien välinen sisäpoliittinen kilpailu vaikuttavat siihen, millaista ulkopoliitiikkaa valtiot harjoittavat. (Luttwak 1990, 21-22.) Luttwak piti geotaloutta negatiivisena ilmiönä. Konfliktit ja valtioiden välinen kilpailu eivät kylmän sodan päätyttyä liberaalin taloudellisen yhdentymisen myötä siirtyneetkään osaksi historiaa kuten Francis Fukuyama (1992) ennusti. Valtioiden väliset vihamieliset

konfliktit ja nollasummapeli jatkuivat. Ainostaan valtioiden toimintatavat muuttuivat, kun sotilaallisten keinojen tilalle tulivat yhä useammin taloudelliset keinot. (Vihma 2018a, 9.)

3.2.2. Geotalous taloudellisen vallan geostrategisena hyödyntämisenä

Luttwakin tavoin Wigell ja Vihma (2016, 606) näkevät geotalouden haastajana liberaalille keskinäisriippuvuusajattelulle, jossa lisääntyvän kaupankäynnin, järjestöjen, sopimusten ja erilaisten verkostojen ajatellaan edistävän turvallisuutta ja vakautta kansainvälisissä suhteissa. Geotaloudessa korostetaan strategisten intressien merkitystä valtioiden välisissä taloussuhteissa. Kyseessä ei ole molempia osapuolia hyödyttävien kauppasuhteiden luominen vaan tiettyjen geostrategisten tavoitteiden saavuttaminen. Wigell ja Vihma määrittelevätkin geotalouden taloudellisen vallan geostrategiseksi hyödyntämiseksi. (Wigell & Vihma 2016, 606; Vihma 2016; Vihma 2018b, 48; Wigell 2016, 135-139.) He haluavat tehdä myös selvän eron geotalouden ja geopolitiikan välillä. Geotalous ei ole vain geopolitiikan osa-alue, jonka avulla voidaan tutkia taloudellista voimankäyttöä osana geopolitiittista tutkimusta. Geotalous on oma geopolitiikasta erillinen tutkimussuuntauksena. (Wigell & Vihma 2016, 606.)

Scholvin ja Wigell (2018a, 2018b) ovat käsitelleet sitä, miten erilaisia näkemyksiä geotaloudesta on olemassa, miten nämä määritelmät eroavat toisistaan ja mihin heidän oma määritelmänsä geotaloudesta asettuu suhteessa muihin näkemyksiin. Scholvinin ja Wigellin mukaan geotaloudella voidaan tarkoittaa sekä ulkopoliittista strategiaa, että analyttistä lähestymistapaa kansainvälisen politiikan tutkimukseen. Kun valtio käyttää taloudellisia voimavarojaan tiettyjen strategisten tavoitteiden saavuttamiseen, on kysymys geotaloudesta ulkopoliittisena strategiana tai toimintatapana. Monissa viimeaikaisissa tutkimuksissa geotaloutta onkin käsitelty juuri tästä näkökulmasta. Kyseessä on silloin taloudellisen vallan geostrateginen hyödyntäminen (ks. esim. Scholvin & Wigell 2018a ja 2018b, Vihma 2016 ja 2018b, Wigell 2016, Wigell & Vihma 2016).

Geotalous voidaan kuitenkin ymmärtää myös analyttiseksi lähestymistavaksi kansainvälisen politiikan tutkimukseen. Tutkimuksen lähtökohtana voidaan siis esim. rakenteellisen realismin tai liberaalin keskinäisriippuvuuden sijaan käyttää geotaloutta. Geotaloudellisessa analyysissä käsitellään tarkemmin sellaisia tekijöitä, joiden tarkasteluun ei perinteisissä kansainvälisen politiikan teorioissa kiinnitetä yhtä paljon huomiota. Geotaloudella onkin siis mahdollisuus tuoda uusia näkökulmia kansainvälisen politiikan tutkimukseen ja täydentää jo olemassa olevaa tutkimusperinnettä. (Scholvin & Wigell 2018a; 2018b.)

Scholvin ja Wigell painottavat, että samoin kuin Luttwakille myös heille geotalous ja merkantilismi merkitsevät eri asioita. Geotaloudessa on kyse taloudellisesta vaikuttamisesta. Merkantilismissa voidaan turvautua myös sotilaallisiin keinoihin, jos taloudellisia päämääriä ei muuten pystytä saavuttamaan. Merkantilismista oli kyse esim. silloin, kun Yhdysvallat pakotti Japanin avaamaan markkinansa ulkomaankaupalle lähettämällä merivoimien yksikkönsä Tokion satamaan heinäkuussa 1853. (Scholvin & Wigell 2018b, 11; Luttwak 1990, 20-21.) Scholvin ja Wigell (2018a, 2018b) tekevät myös selväksi, että heidän määritelmässään geotaloudella ei tarkoiteta geopolitiikan tilalle tullutta kasainvälisen järjestelmän toimintaa ohjaavaa logiikkaa.

Vihman ja Turksenin (2015, 34-37) mukaan geotalous on geopolitiikasta erillinen kansainvälisen politiikan lähestymistapa, jonka merkitys tulee kasvamaan tulevaisuudessa. He määrittelevät geotalouden taloudellisten keinojen hyödyntämiseksi geopolitiittisten tavoitteiden saavuttamisessa. Vihman ja Turksenin määritelmä sivuaakin hyvin läheisesti käsitystä geotaloudesta taloudellisen vallan geostrategisena hyödyntämisenä. He ovat kirjoittaneet artikkelin, jossa käsitellään South Stream - kaasuputkiprojektia osana Venäjän geotaloudellista strategiaa. Venäjän vuoden 2014 joulukuussa peruuttaman kaasuputkiprojektin tavoitteena oli Vihman ja Turksenin mukaan maan vaikutusvallan lisääminen Ukrainassa ja niissä EU-maissa, jotka ovat riippuvaisia Venäjältä tuodusta energiasta. Lisäksi tavoitteena oli heikentää EU:n yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa.

3.2.3. Wigellin neljä erilaista geotaloudellista strategiaa

Sen lisäksi, että Wigell määrittelee geotalouden taloudellisen vallan geostrategiseksi hyödyntämiseksi, hän jakaa valtioiden käyttämät geotaloudelliset strategiat neljään eri päätyyppiin. Tämä neljään erilaiseen strategiaan perustuva käsiteellinen viitekehys voi Wigellin mukaan toimia tulevaisuudessa lähtökohtana geotaloudelliselle tutkimukselle.

Hänen mukaansa tutkijoiden keskuudessa on olemassa laaja yhteisymmärrys siitä, että valtioiden väliset epäsymmetriset riippuvuussuhteet tarjoavat alueellisille suurvalloille suhteettoman paljon vaikutusvaltaa muihin saman alueen valtioihin nähden. Siitä, käytetäänkö taloudellista valtaa poliittisten vai taloudellisten päämäärien saavuttamiseen, ei kuitenkaan ole yhteisymmärrystä. Niin kuin ei siitäkään, ovatko käytetyt keinot valtioiden välistä kilpailua vai niiden välisiä yhteistyömahdollisuuksia korostavia. Realistiseen tutkimusperinteeseen perustuvan käsityksen mukaan geotaloudessa on kyse suhteellisen poliittisen vallan tavoittelusta. Liberalismiin pohjautuvan käsityksen mukaan geotaloudessa on puolestaan kyse taloudellisen vallan lisäämisestä. Yhteistä näkökannoille on se, että molemmissa taloudellista valtaa käytetään kansallisen edun tavoitteluun. (Wigell 2016, 138-139.)

Yhdistelemällä realistisia ja liberalistisia käsityksiä geotaloudesta Wigellin tavoitteena on luoda käsiteellinen viitekehys, joka ei ennen empiirisen tutkimuksen suorittamista sulje mitään tiettyä geotaloudellista käyttäytymistyyppiä tutkimuksen ulkopuolelle. Hän luokittelee valtioiden geotaloudelliset strategiat neljään eri päätyyppiin, jotka ovat uusimperialismi¹⁹, uusmerkantilismi²⁰, hegemonia²¹ ja liberaali institutionalismi²². Todellisuudessa valtiot kuitenkin harvoin noudattavat näiden neljän tyyppin mukaisia ”puhtaita” strategioita. Todennäköisempää on, että yksi strategia vaikuttaa valtion toimintaan muita strategioita enemmän. Lisäksi on tärkeää muistaa, että geotaloudelliset strategiat ovat dynaamisia. Ne voivat muuttua esim. sisäpoliittisen vallanvaihdoksen seurauksena. Wigellin mukaan valtiolla saattaa myös olla samaan aikaan käytössään useampia geotaloudellisia strategioita. Toinen strategia voi esim. ohjata valtion energiapolitiikkaa ja toinen talouspolitiikkaa. (Wigell 2016, 140-148.)

¹⁹ neo-imperialism

²⁰ neo-mercantilism

²¹ hegemony

²² liberal-institutionalism

Uusimperialistista ja uusmerkantilistista strategiaa yhdistää ajatus kansainvälisestä politiikasta nollasummapelinä, jossa valtiot tavoittelevat suhteellisia etuja. Strategioiden päämäärät ovat kuitenkin erilaiset. Uusimperialismissa tavoitteena on valtion poliittisen vallan lisääminen taloudellisin keinoin, ja uusmerkantilismissa taloudellisen vallan lisääminen taloudellisin keinoin. Wigell haluaa myös tehdä selvän eron uusimperialististen ja geopolitiittisten strategioiden välillä. Geopolitiikan tavoitteena on alueellinen hallinta. Uusimperialistisella strategialla pyritään puolestaan saamaan alueen muut valtiot riippuvaisiksi alueellisesta suurvallasta taloudellisin keinoin. (Wigell 2016, 141-142.)

Uusimperialismin käyttämiä keinoja ovat mm. taloudellinen pakottaminen ja lahjonta. Joissain tapauksissa valtio saattaa myös olla niin riippuvainen alueellisesta suurvallastaan, että se joutuu vasallivaltion asemaan. Silloin pelkkä valtasuhde valtioiden välillä saa sen toimimaan suurvallan haluamalla tavalla. Wigellin mukaan esimerkkinä uusimperialistisesta geotaloudellisesta strategiasta toimii Vladimir Putinin aikainen Venäjän taloudellinen ulkopolitiikka, jonka keskeisenä keinona on ollut maan energiaesiintymien geostrateginen hyödyntäminen.

Uusmerkantilistista strategiaan noudattavien valtioiden päämääränä on taloudellisen turvallisuuden takaaminen ja taloudellisen vallan maksimointi suhteessa muihin valtioihin. Alueelliset suurvallat koittavat myös välttää poliittisten sitoumusten muodostamista muihin valtioihin, jotta ne voivat keskittyä oman talouskasvunsa maksimointiin. Uusmerkantilistista geotaloudellista strategiaa ovat Wigellin mukaan noudattaneet esim. Japani, Kiina ja Brasilia. (Wigell 2016, 141-144.)

Hegemonista ja liberaalia institutionalistista strategiaa yhdistää niiden pyrkimys yhteistyöhön muiden valtioiden kanssa. Taloudellinen pakottaminen ei kuulu kummakaan keinovalikoimaan. Strategioiden päämäärät ovat kuitenkin erilaiset. Hegemoniassa taloudellisella vallankäytöllä pyritään valtion poliittisen vallan lisäämiseen ja sen alueellisen johtoaseman ylläpitämiseen. Vaikka strategian päämäärä on sama kuin uusimperialismissa, sen käyttämät keinot ovat uusimperialistisia keinoja pehmeämpiä. Niihin kuuluvat esim. taloudellinen avustaminen ja yhteisten julkishyödykkeiden tuottaminen. Wigellin mukaan esim. EU harjoittaa hegemonista geotaloudellista strategiaa lähialueillaan. (Wigell 2016, 141-145.)

Liberaalissa institutionalismissa taloudellista valtaa pyritään lisäämään taloudellisin keinoin. Strategian taustalla vaikuttaa talouspainotteinen ja idealistinen näkemys ulkopoliitikasta. Keskinäisriippuvuuden ja taloudellisen integraation ajatellaan lisäävän valtioiden turvallisuutta ja varallisuutta. Strategiaa harjoittavat maat ovat yleensä siviilivaltoja. Ne eivät ole valmiita ottamaan hoitaakseen alueellisen suurvalta aseman mukana tulevia velvollisuuksia, mutta ne ymmärtävät, että yhteistyö muiden kanssa on välttämätöntä oman kansallisen edun edistämiseksi. Wigellin mukaan Saksa harjoitti liberaalia institutionalistista geotaloudellista strategiaa ainakin 1990-luvun lopulle asti. Maa ei halunnut toisen maailmansodan jälkeen kasvavasta taloudellisesta vallastaan huolimatta ottaa johtavaa poliittista asemaa Euroopassa. Saksan toiminta on kuitenkin muuttunut kilpailuhakuisemmaksi, ja siksi se monien tutkijoiden mukaan nykyään noudattaakin uusmerkantilistista strategiaa. (Wigell 2016, 145-146.)

3.2.4. Muut Luttwakin määritelmään perustuvat käsitykset geotaloudesta

Monien muiden tutkijoiden käsitykset perustuvat myös joko suoraan tai epäsuorasti Luttwakin 1990-luvun alussa tekemään määritelmään geotaloudesta taloudellisena vallankäyttönä, jolla pyritään geostrategisten tavoitteiden saavuttamiseen (ks. esim. Vihma 2018a, 1-3; Wigell 2016, 137-139; Wigell & Vihma 2016, 605-606). Geotaloudella viitataan usein ulkopoliittisiin strategioihin tai toimintamalleihin, jotka tarjoavat vaihtoehdon geopoliittisille strategioille. Vaikka termin määrittely jää monissa tutkimuksissa vähäiseksi, voidaan todeta, että näkemyksissä korostuu yleensä valtiokeskeisyys ja essentialismi²³. (Scholvin & Wigell 2018b, 6.)

Blackwill ja Harris (2016, 20) määrittelevät geotalouden taloudellisten keinojen systemaattiseksi hyödyntämiseksi kansallisten intressien edistämässä ja puolustamisessa sekä geopoliittisten tavoitteiden saavuttamisessa. Geotaloudesta on kyse myös silloin, kun käsitellään toisen valtion taloudellisten toimien vaikutusta maan geopoliittisiin tavoitteisiin. Scholvinin ja Wigellin tapaan geotaloudella voidaan myös

²³ Essentialismia kutsutaan myös olemusajatteluksi. Sen mukaan jokaisella asialla on tietty joukko ominaisuuksia, jotka tekevät siitä sellaisen kuin se on.

Blackwillin ja Harrisin mukaan tarkoittaa sekä ulkopoliittista strategiaa että analyttistä lähestymistapaa kansainvälisen politiikan tutkimukseen. Geotaloudellinen vaikuttaminen toteutetaan kauppapolitiikan, investointipolitiikan, taloudellisten pakotteiden, kyberturvallisuuden, taloudellisen avun, rahoituspolitiikan sekä energiapolitiikan ja taloudellisia hyödykkeitä koskevan poliittisen päätöksenteon avulla.

Hsiungille (2009, 113-119) geotalous merkitsee turvallisuussuhkien muutosta sotilaallisista taloudellisiksi. Tästä huolimatta hän kuitenkin painottaa, että taloudellinen turvallisuus ei ole syrjäyttänyt sotilaallisen turvallisuuden merkitystä valtioiden strategisessa ajattelussa. Hän käsittelee artikkelissaan Kiinan taloudellista menestystä ja sitä, kuinka Kiinan merkitys kansainvälisessä politiikassa on noussut sen talouskasvun myötä. Monissa Kiinan ja Saksan taloudellisesta vallankäyttöä käsittelevissä tutkimuksissa geotalous määritellään myös Luttwakia mukaillen taloudelliseksi vallankäytöksi, jolla pyritään geostrategisten tavoitteiden saavuttamiseen (ks. esim. Holslag 2016, Kärkkäinen 2016 ja Kundnani 2011).

3.2.5. Vaihtoehtoiset geotalouden määritelmät

Luttwakin käsitystä geotaloudesta on arvosteltu mm. siksi, että sekä maantieteelliset että taloudelliset seikat ovat vaikuttaneet päättäjien poliittisiin valintoihin jo pitkään ennen 1990-lukua (ks. esim. Chacko 2015, 329; Cowen and Smith 2009, 38-39). Vihma on kuitenkin tuonut esille, että geotalous ei Luttwakin mukaan ollut uusi tutkimuksellinen lähestymistapa, vaikka itse termi otettiin käyttöön vasta 1990-luvulla (Vihma 2018a, 17). Talous on aina ollut osa kansainvälistä politiikkaa ja vaikuttanut siihen, millaista ulkopoliittikkaa valtiot harjoittavat. Aiemmin talous joutui kuitenkin mukautumaan strategian ja voimapolitiikan sanelemiin ehtoihin sekä toimimaan niiden alaisuudessa. (Luttwak 1990, 20-21.) Lisäksi kritiikkiä on aiheuttanut Luttwakin käsitys geotaloudesta tarkoituksenmukaisena ja valtiojohtoisena päätöksentekona, koska termin avulla ei voida silloin tutkia monikansallisia toimijoita tai monien valtioiden alueille ulottuvia alueellisia kokonaisuuksia, joita on syntynyt taloudellisen kehityksen ja globalisaation seurauksena. (Sparke 1998, 68-70.)

Vaikka monien tutkijoiden käsitykset geotaloudesta perustuvat Luttwakin 1990-luvun alussa tekemälle määritelmälle, osa julkaisuista käsittelee geotaloutta hyvin erilaisista näkökulmista. Käpylän ja Mikkolan mukaan arktinen alue on ilmastonmuutoksen ja meriveden lämpenemisen seurauksena muuttumassa geotaloudellisesti yhä merkittävämmäksi. Alueen haastavat maantieteelliset olosuhteet kannustavat valtioita tekemään yhteistyötä, koska konfliktit ja avoin vihamielisyys toisia toimijoita kohtaan voivat vaarantaa koko arktisen alueen taloudellisen hyödyntämisen. Käpylä ja Mikkola käsittelevät arktisen alueen muutosta talousmaantieteellisestä näkökulmasta, jossa kiinnostuksen kohteena on tietyn maa-alueen ja taloudellisten toimijoiden vuorovaikutus. Geotalouden he ymmärtävät prosessiksi, jossa maantieteelliset olosuhteet vaikuttavat ratkaisevasti taloudellisten päämäärien muodostumiseen ja toteutumiseen. (Käpylä & Mikkola 2016, 203-204.) Käpylän ja Mikkolan käsitys geotaloudesta onkin rinnastettavissa klassiseen käsitykseen geopolitiikasta, jossa maantieteelliset olosuhteet vaikuttavat valtioiden poliittisten päämäärien muodostumiseen ja niiden onnistumiseen (Scholvin 2016, 276).

Osa tutkijoista puolestaan yhdistää geotalouden uusien ylikansallisten toimijoiden ilmestymiseen kansainvälisen politiikan näyttämölle (Scholvin & Wigell 2018b, 8). Mercille (2008, 576-578) on todennut, että liikemiesten toimintaa ohjaa geotaloudellinen logiikka ja poliitikkojen toimintaa geopolitiittinen logiikka. Geotaloudellisen logiikan perimmäisenä tavoitteena on hänen mukaansa mahdollistaa kapitalistisen talousjärjestelmän leviäminen yhä laajemmalle alueelle. Cowen ja Smith (2009) ovat tutkineet valtioiden muutosta geopolitiittisista toimijoista geotaloudellisiksi toimijoiksi. Lisäksi he ovat käsitelleet sitä, miten turvallisuutta luodaan uudelleen taloudellisen termistön kautta. Kansallisvaltion käsite tiettyyn maa-alueeseen sidottuna kokonaisuutena, jolla on hallintavalta alueellaan olevaan kansaan ja talousjärjestelmään, on muuttumassa. Valtioiden maantieteellisillä rajoilla ei ole yhtä suurta merkitystä kuin ennen. Monet valtiot ovatkin siirtyneet geopolitiittisten strategioiden sijaan käyttämään geotaloudellisia strategioita. Pyrkimyksenä on yhä useammin varallisuuden hankkiminen alueellisen laajentumisen tai alueellisen hallinnan sijaan markkinoiden hallinnalla. Tavoitteena on myös oman vaikutusvallan lisääminen kansainvälisillä markkinoilla. Geotalouden aikakaudelle tyypillisiä ovat maailmanlaajuiset ja yhä jakautuneemmat tuotantoverkostot, monikansallisten yritysten kasvava rooli kansainvälisissä suhteissa sekä globaalit turvallisuusuhat, kuten esim. terrorismi.

3.2.6. Kriittinen geopolitiikka ja geotalous

Edellä käsitellyjä geotaloudellisia lähestymistapoja yhdistää niiden monista eroista huolimatta essentialismi eli olemusajattelu.²⁴ Kriittinen geopolitiikka ei kuitenkaan perustu essentialismiin. (Scholvin & Wigell 2018b, 8.) Siinä keskitytään tutkimaan kielellisiä käytäntöjä, joiden avulla maantieteellistä tilaa luodaan yhä uudelleen. Muiden kriittisten teorioiden tapaan se pyrkii dekonstruoimaan ”hegemonisia diskursseja” eli valta-aseman saavuttaneita vakiintuneita tapoja tarkastella maailmaa. Kyseessä on kielenkäytön lausumattomien ennakko-oletusten tarkasteleminen ja niiden alta paljastuvien valtarakenteiden esilletuominen. Monet kriittisen geopolitiikan tutkijat uskovatkin, että geotaloudellisten diskurssien tärkein tehtävä on ylläpitää uusliberalististen arvojen ja talousjärjestelmän saavuttamaa maailmanlaajuista valta-asemaa. (Mattlin & Wigell 2016, 129–130; Pursiainen & Forsberg 2015, 136–137; Scholvin & Wigell 2018b, 8.) Tämän takia tutkijoiden on pyrittävä nostamaan esille yhä useampia valtavirrasta²⁵ poikkeavia tulkintoja maailmanpolitiikasta ja sen tapahtumista (Flint 2006, 16).

Kriittisessä geopolitiikan tutkimuksessa geotalous ja geopolitiikka rinnastetaan yleensä realismiin ja suurvaltojen valtapyrkimyksiin (Vihma 2018a, 6-7). Ne eivät ole objektiivisia eivätkä neutraaleja tutkimussuuntauksia, vaan ideologisesti latautuneita, ja osa sitä kielellistä prosessia, jossa politiikkaa ja maantiedettä luodaan. Tämän takia myöskään geotaloudelliset ja geopolitiittiset käsitykset eivät ole todellisia, vaan tiettyä tarkoitusta varten rakennettuja mielikuvia. Oikeanlaisella kielenkäytöllä voidaan perustella mitä tahansa valtasuhdetta tai pyrkiä uusien valtasuhteiden luomiseen. (Ó Tuathail & Dalby 1998, 2-4.) Kriittisessä geopolitiikassa pyritäänkin aina huomioimaan se, että erilaiset tutkimussuuntauksiset ajavat eri ryhmien etuja ja valtapyrkimyksiä. Kielellisesti tuotetuilla argumenteilla voi nimittäin olla voimakkaita vaikutuksia myös reaali maailmaan. (Sparke & Lawson 2003, 316.) Olennaista on myös ymmärtää, että geotalous ja geopolitiikka ovat ainoastaan esimerkkejä suuremmista ja

²⁴ Mm. seuraavat geotalouden määritelmät ja tutkimukselliset lähestymistavat pohjautuvat metateoreettisesti essentialismiin: Luttwak 1990, Scott 2008, Baru 2012, Grosse 2014, Blackwill & Harris 2016, Kärkkäinen 2016, Wigell & Vihma 2016, Vihma 2018, Mercille 2008, Cowen & Smith 2009 sekä Käpylä & Mikkola 2016.

²⁵ Flint (2006, 16) ymmärtää valtiojohdon ja median edustamat näkökulmat tutkimuksen valtavirraksi. Valtavirtaan kuuluu hänen mukaansa myös Luttwakin edustama geotalous.

monimutkaisemmista rakenteellisista poliittistaloudellisista - ja sosiokulttuurisista prosesseista (Sparke 2018, 31).

Sparke (2007, 338-340) on kyseenalaistanut näkemyksen, jonka mukaan geopolitiikan ja geotalouden käsitteillä viitataan tiettyihin historiallisiin ajanjaksoihin, jotka seuraavat ajallisesti toisiaan. Geopolitiikkaa ja geotaloutta pitäisi sen sijaan käsitellä maantieteeseen perustuvina strategisina diskursseina, jotka voivat olla olemassa samanaikaisesti. Oleellista on ymmärtää, miten poliittiset toimijat käyttävät kyseisiä diskursseja tiettyjen mielikuvien luomiseen, toimintatapojen oikeuttamiseen sekä vallitsevan maailmanjärjestyksen ylläpitämiseen. Sparken tapaan myös Domosh (2013, 945) ajattelee, että geotalouden käsitteellä ei viitata ainoastaan yhteen tiettyyn tilanteeseen tai ajanjaksoon vaan tarkoin määrättyihin attribuutteihin, joiden avulla voidaan määrittää mikä on geotaloutta ja mikä ei. Geotaloudessa ei ole kyse pelkästään maantieteeseen perustuvista taloudellisista toimintastrategioista. Käsitteen avulla ylläpidetään myös tietynlaista maailmankuvaa, joka tekee juuri geotaloudellisista strategioista toteuttamisen arvoisia. Käsitteen käyttäminen mahdollistaa tiettyjen tulkintojen ylivertaisen aseman toisiin tulkintoihin nähden. Tutkimalla geotaloutta diskursiivisena tieteenalana voidaan saada tietoa siitä, miten taloudellinen laajentuminen ja siitä johtuvat usein haitalliset vaikutukset nähdään luonnollisena ja hyvänä toimintatapana, koska ne ovat osa tietynlaista maailmankuvaa.

Kriittinen geopolitiikka on tuonut paremmin esille sen, miten tärkeä rooli käytetyllä kielellä valtopoliitikassa on ja miten tietynlainen kielenkäyttö vahvistaa jo olemassa olevia valtarakenteita. Teoriaa on kuitenkin kritisoitu mm. materiaallisen todellisuuden riittämättömästä huomioimisesta ja siitä, että se pitää kaikkea muuta paitsi kriittistä tutkimusta ideologisesti latautuneena ja tietyn ryhmän etuja ajavana. Monien tutkijoiden mukaan kriittinen geopolitiikka antaa myös liian yksinkertaistetun kuvan kansainvälisen politiikan realistisesta tutkimussuuntauksesta, jonka alle se ajattelee geotaloudenkin kuuluvan. (Scholvin & Wigell 2018b, Vihma 2018a ja 2018b.)

3.2.7. Geotalouden määritelmä omassa tutkimuksessani

Geotalous voi merkitä hyvin erilaisia asioita eri tutkijoille riippuen siitä, minkä tutkimussuuntauksen edustajia he ovat. Tässä tutkimuksessa eri määritelmien välisiä eroja on käsitelty vain pinnallisesti, koska niiden yksityiskohtainen vertailu vie paljon aikaa. Eniten huomiota on saanut realistiseen kansainvälisen politiikan tutkimukseen nojaava ja osittain Luttwakin ajatuksiin perustuva näkökulma geotaloudesta, joka toimii myös oman tutkimukseni teoreettisena lähtökohtana. Tuomalla esille eri teoriaperinteiden heikkouksia olen halunnut perustella sitä, miksi olen ottanut oman tutkimukseni lähtökohdaksi Luttwakin määritelmään pohjautuvan ja valtioiden toimijuutta korostavan käsityksen geotaloudesta.

Monien muiden tutkijoiden tapaan myös oma määritelmäni geotaloudesta perustuu Luttwakin määritelmään ja siksi termillä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa Wigelliä ja Vihmaa mukaillen taloudellisen vallan geostrategista hyödyntämistä (ks. esim. Wigell & Vihma 2016, Vihma 2018b, Wigell 2016). Lisäksi geotaloudella voidaan Scholvinin ja Wigellin (2018a, 2018b) tapaan viitata sekä ulkopoliittiseen strategiaan että analyttiseen lähestymistapaan kansainvälisen politiikan tutkimuksessa. Geotaloudellisia toimijoita ovat valtiot ja toiminta määritellään geotaloudelliseksi valtioiden käyttämien keinojen perusteella. Vaikka taloudellisen vallan merkitys suhteessa sotilaalliseen valtaan on lisääntynyt merkittävästi parin viimeisen vuosikymmenen aikana, en ajattele, että se olisi korvaamassa sotilaallisen vallan valtioiden välisiä suhteita määrittävänä tekijänä. Luttwakin (1990) sekä Wigellin ja Vihman (2016) tapaan näen kuitenkin geotalouden haastajana pitkään suosiossa olleelle liberaalille keskinäisriippuvuusajattelulle.

Wigell (2016) jakaa valtioiden käyttämät geotaloudelliset strategiat neljään eri päätyyppiin sen mukaan, pyritäänkö taloudellisella vallankäytöllä poliittisiin vai taloudellisiin päämääriin ja korostuuko käytetyissä keinoissa valtioiden välinen kilpailu vai yhteistyö.²⁶ On kuitenkin hyvä muistaa, että valtioiden poliittisten ja taloudellisten tavoitteiden erottaminen toisistaan voi osoittautua hyvin haastavaksi, koska ne usein täydentävät toisiaan. Tämän takia ajattelen itse, Wigellistä poiketen, että samalla

²⁶ Strategioiden neljä eri päätyyppiä ovat: uusimperialismi, uusmerkantilismi, hegemonia ja liberaali institutionalismi (Wigell 2016).

geotaloudellisella strategialla voidaan pyrkiä sekä taloudellisiin että poliittisiin tavoitteisiin.

3.3. Geotalouden maantieteellinen ulottuvuus

Monissa geotalouden määritelmässä ongelmana on se, että niissä ei kiinnitetä riittävästi huomiota geo-etuliitteen tarkasteluun ja selittämiseen. Kun tietylle alueelle ominaiset maantieteelliset tekijät otetaan huomioon ulkopoliittikan ja kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa, voidaan todeta, että poliittisen tai taloudellisen analyysin sijaan tekeillä on geopolitiittinen tai geotaloudellinen analyysi. Vaihtoehtoisesti taloudellisen vallankäytön tulee rajoittua tietylle maantieteelliselle alueelle. Pelkkää talouspolitiikan hyväksikäyttöä tiettyjen strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi ei siis lasketa geotaloudelliseksi vallankäytöksi. (Scholvin & Wigell 2018b, 7-10.)

Geotalouden maantieteellinen ulottuvuus erottaa sen myös kansainvälisen poliittisen talouden tutkimuksesta. Kansainvälisessä poliittisessa taloudessa tarkastellaan politiikan ja talouden välistä vuorovaikutusta kansainvälisissä suhteissa. Keskeistä on ymmärtää, miten poliittiset päätökset vaikuttavat talouden kehitykseen ja miten talous puolestaan vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon. Tutkimuskohteena ovat siis kansainväliset taloussuhteet. (Frieden & Lake 2000, 1.) Kansainväliseen poliittiseen talouteen verrattuna geotalouden tutkimus on rajatumpaa. Geotaloudessa taloudellisen vallan tulee perustua tietylle alueelle ominaisiin maantieteellisiin tekijöihin tai taloudellisen vallankäytön tulee rajoittua tietylle maantieteelliselle alueelle. (Scholvin & Wigell 2018b, 11)

Venäjän taloudellinen valta suhteessa entisiin neuvostotasavaltoihin ja Euroopan unioniin perustuu mm. sen laajoihin maakaasuvarantoihin. Koska maakaasuvarannot sijaitsevat nimenomaan Venäjälle kuuluvalla maa-alueella, toimii se hyvänä esimerkkinä valtiosta, jonka taloudellinen valta perustuu tietylle alueelle ominaisiin maantieteellisiin tekijöihin. (Scholvin & Wigell 2018b, 10; Wigell & Vihma 2016, 613-625.) Esimerkkinä taloudellisen vallankäytön rajoittumisesta tietylle maantieteelliselle alueelle toimii puolestaan Kundnanin (2011, 40-42) tutkimus Saksan taloudellisesta vallankäytöstä EU:n sisällä. Saksa on Kundnanin mukaan ollut yhä taipuvaisempi toimimaan unionia koskevassa päätöksenteossa tavalla, joka ajaa koko EU:n etujen sijaan sen omia etuja.

Sen sijaan, että Saksa olisi 2000-luvun lopussa ja 2010-luvun alussa suostunut maltilliseen inflaation nousuun, joka olisi voinut vaikuttaa negatiivisesti maan omaan kilpailukykyyn kansainvälisillä markkinoilla, se kannusti kaikkia euroalueen maita ryhtymään säästötoimiin, vaikka se tiesi, että säästötoimilla voisi olla negatiivinen vaikutus reuna-alueiden talouskehitykseen ja jopa koko EU:n yhtenäisyyteen. Kärkkäisen (2016) tutkimus Kiinan geotaloudellisen strategian toteutumisesta Zimbabwessa toimii myös hyvänä esimerkkinä taloudellisesta vallankäytöstä tietyllä alueella. Hänen mukaansa Kiina on noudattanut Zimbabwessa geotaloudellista strategiaa, jonka toteuttamista käytännössä on kuitenkin vaikeuttanut erilaisten kiinalaistoimijoiden suuri määrä.

Luttwakin määritelmä geotalouden maantieteellisestä ulottuvuudesta eroaa osittain Scholvinin ja Wigellin määritelmästä. Luttwakille geotalous on ulkopoliittikkaa ohjaava toimintamalli, vaihtoehto geopolitiikalle. Hänen mukaansa geo-etuliitteen käyttö perustuu valtioiden alueellisuuteen ja siitä johtuvaan valtioiden väliseen kilpailuun. Ajatus valtiosta tiettyyn alueeseen sidottuna kokonaisuutena on säilyttänyt merkityksensä, vaikka globaalit pääoma-, tavara-, tieto- ja ihmisvirrat kulkevat nykyään vapaasti eri valtioiden läpi. Valtioiden sidonnaisuus tiettyyn alueeseen saa ne pyrkimään koko maailmantalouden toimintaa edistävien lopputulosten sijaan ratkaisuihin, jotka hyödyttävät eniten niitä itseään. (Luttwak 1990.)

Oma näkemykseni geotalouden maantieteellisestä ulottuvuudesta perustuu Scholvinin ja Wigellin (2018a, 2018b) määritelmään. Vallankäytöstä tulee taloudellisen sijaan geotaloudellista, kun valta perustuu tietylle alueelle ominaisiin maantieteellisiin tekijöihin, tai kun taloudellinen vallankäyttö rajoittuu tietylle maantieteelliselle alueelle.

3.4. Geotalouden suhde geopolitiikkaan

Klassista geopolitiikkaa, jonka katsotaan saaneen alkunsa 1800-luvun lopulla, voidaan pitää osana realistista kansainvälisen politiikan tutkimusta. Realismista poiketen geopolitiikassa kuitenkin korostetaan, että maantieteelliset elinolosuhteet ovat tehneet kansakunnista erilaisia, eivätkä kaikki valtiot toimi saman realistisen ajattelun ohjaamina (Pursiainen & Forsberg 2015, 97). Lisäksi sotilaallisella vallalla on perinteisessä

geopolitiikassa keskeinen rooli (Wigell & Vihma 2016, 606). Ensimmäisenä termiä geopolitiikka käytti ruotsalainen valtiotieteilijä Rudolf Kjellén (Pursiainen & Forsberg 2015, 98). Tunnettuja klassisen geopolitiikan edustajia ovat myös 1900-luvun alkupuolella vaikuttaneet Alfred Thayer Mahan ja Halford Mackinder, jotka väittelivät merimahdin ja maamahdin merkityksestä. Sotilaallisen vallankäytön lisäksi heidän teksteistään löytyy viittauksia myös taloudellisen vallankäytön merkitykseen. (Mattlin & Wigell 2016, 125-126.)

Maailma näyttää edelleen yksinapaiselta, jos vallan jakautumista eri valtioiden välillä tarkastellaan geopolitiikan näkökulmasta. Yhdysvallat on määräävässä asemassa sotilaallisen voimansa ja maailmalaajuisen ulottuvuutensa ansiosta. Tilanne kuitenkin muuttuu, jos lähestymistavaksi valitaan geopolitiikan sijaan geotalous. Yhdysvaltojen suhteellinen valta muihin valtioihin ja kansainvälisiin toimijoihin verrattuna on heikentynyt, vaikka maa on edelleen yksi maailmantalouden suurimmista ylläpitäjistä ja hyötyy sen tuottamasta vallasta eniten maailmassa. Taloudellinen valta on kuitenkin jakautunut yhä useammille toimijoille ja maailmasta on tullut yhä moninapaisempi. (Mattlin & Wigell 2016, 125-126.)

Venäjän toimia Krimillä, Kiinan aluevaatimuksia Etelä- ja Itä-Kiinan merellä sekä Iranin pyrkimyksiä päästä hallitsevaan asemaan Lähi-idässä on monien muiden samankaltaisten toimien ohella pidetty osoituksena siitä, miten geopolitiikka ja valtasuhteet ovat uudelleen nousseet keskeiseksi osaksi kansainvälisen politiikan tutkimusta (Auer 2015; Mead 2014). Auerin (2015) mukaan Venäjän sotatoimet Ukrainassa ovat osoitus voimapolitiikan paluusta osaksi kansainvälisiä suhteita. Pystyäkseen vastaamaan Venäjän toimiin tehokkaasti myös Euroopan on hänen mukaansa otettava geopolitiittiset voimakeinot uudelleen käyttöön. Mead (2014) kirjoittaa myös geopolitiikan paluusta. Hänen mukaansa Kiina, Iran ja Venäjä pyrkivät geopolitiittisin keinoin muuttamaan nykyistä kylmän sodan jälkeen luotua ja Yhdysvaltojen johtamaa maailmanjärjestystä.

Geotalous on kuitenkin useiden tutkijoiden mukaan haastanut geopolitiikan valtioiden ulkopoliittikkaa ja valtiollisia intressejä ohjaavana ja selittävänä teoriana (ks. esim. Hsiung 2009; Khandekar 2014; Mattlin & Wigell 2016). Valtioilla on nykyään käytössään paljon enemmän taloudellisia resursseja kuin ennen. Lisäksi nykyaikaiset markkinat vaikuttavat valtioiden toimintaan ja valintoihin enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Vaikka sotilaallinen voimankäyttö on säilyttänyt merkityksensä ulkopoliittisena vaikutuskeinona,

yhä useammat valtiot turvautuvat sotilaallisen painostuksen ja aluevaltausten sijaan taloudellisiin keinoihin yrittäessään saavuttaa strategisia päämääriään. (Blackwill & Harris 2016, 4-9.) Kansainvälisissä suhteissa tapahtuneet muutokset eivät kuitenkaan merkitse sitä, että taloudellinen voimankäyttö olisi täysin korvannut perinteisen sotilaalliseen voimaan perustuvan voimapolitiikan. Molemmille on edelleen oma aika ja oma paikkansa ja niitä voidaan käyttää myös samanaikaisesti. (Scholvin & Wigell 2018b, 10.)

3.4.1. Geotalouden sekoittuminen geopolitiikkaan

Geotaloudellista tutkimusta ohjasi 1990-luvulla näkemys, jonka mukaan geotaloudellisia ja geopolitiittisia strategioita ohjaa samanlainen logiikka (Wigell & Vihma 2016, 608). Bell (1990, 466) esitti Carl von Clausewitzia mukaillen, että talous on ”sodan jatkamista muilla keinoin”. Pari vuotta myöhemmin Huntington (1993, 81) tuli samaan lopputulokseen artikkelissaan, jossa hän käsitteli maailmantaloudellisen johtajuuden merkitystä Yhdysvalloille. Samantapaisia tulkintoja on esitetty myös myöhemmin esim. Ukrainan kriisin yhteydessä, kun taloudellisten pakotteiden käyttöön on viitattu ”sodankäytinä muilla keinoilla” (Financial Times 2014). Blackwill ja Harris ovat myös antaneet vuonna 2016 ilmestyneelle geotaloutta käsittelevällä kirjalleen nimeksi ”Sodankäynti muilla keinoilla”.²⁷

Kaikki tutkijat eivät siis ajattele, että geotalous on geopolitiikan kaltainen itsenäinen lähestymistapa kansainvälisen politiikan tutkimukseen. Osalle se on vain osa geopolitiittista tutkimusta. Taloudellinen vallankäyttö on vain yksi niistä strategisista vaikutuskeinoista, joihin valtiot voivat turvautua perinteisten geopolitiittisten vaikutuskeinojen lisäksi. Geotalouden sisällyttäminen osaksi geopolitiikkaa ei kuitenkaan ole ongelmatonta. Geopolitiikan käsite voi hämärtyä ja sen tutkimuksellinen painoarvo vähentyä, jos termiä koitetaan laajentaa liikaa. (Wigell & Vihma 2016, 605-606.) Lisäksi sotilaalliseen voimankäyttöön turvautuvien valtioiden kutsuminen geotaloudellisiksi toimijoiksi aiheuttaa ainoastaan lisää sekaannusta geotalouden ja geopolitiikan terminologiaan. Kaikkia vallankäytön muotoja ei voida käsitellä tehokkaasti saman käsitteen avulla. (Scholvin & Wigell 2018b, 6.)

²⁷ Kirjan alkuperäinen englanninkielinen nimi on ”War by Other Means: Geoeconomics and Statecraft”.

Blackwillin ja Harrisin (2016, 23-24) mukaan geopolitiikassa vallankäyttöä selitetään maantieteellisten tekijöiden perusteella ja geotaloudessa puolestaan taloudellisten tekijöiden perusteella. Maantieteellisiksi tekijöiksi he nimeävät mm. valtion maantieteellisen alueen ja sijainnin, väestön, taloudellisen suorituskyvyn, luonnonvarat sekä sotilaallisen voiman. Hämmäntävää on, että sekä geopolitiikan että geotalouden määritelmässä mainitaan taloudelliset tekijät. Ongelmallista on myös taloudellisen suorituskyvyn ja sotilaallisen voiman luokittelu maantieteellisiksi tekijöiksi, koska ne eivät ole tiettyyn paikkaan liittyviä ominaisuuksia. Vuorijono, joka toimii luonnollisena esteenä sotilaalliselle hyökkäykselle ja laajat energiavarat, jotka takaavat valtion taloudellisen vaurauden, voidaan luokitella maantieteellisiksi tekijöiksi, mutta taloudellinen suorituskyky ja sotilaallinen voima eivät sellaisia ole. (Scholvin & Wigell 2018b, 7.)

Blackwill ja Harris eivät kuitenkaan ole ainoita, jotka sekoittavat geotalouden ja geopolitiikan määritelmät keskenään (Scholvin & Wigell 2018b, 6). Grosselle (2014, 40-50) geotalous merkitsee geopolitiikan ja taloudellisten tavoitteiden yhteensulautumista ja erityisesti talouspolitiikan alistamista geopolitiikan päämäärien tavoitteluun. Valtiot turvautuvat yhä useammin taloudellista ja sotilaallista voimankäyttöä yhdistäviin hybridistrategioihin saavuttaakseen strategiset tavoitteensa. Hän on käsitellyt mm. sitä, miten Kiinan yhä kasvava taloudellinen valta antaa sille yhä suuremmat mahdollisuudet muokata kansainvälistä taloutta itselleen suotuisalla tavalla.

Scott (2008, 14-20) käsittää geotalouden ja geopolitiikan eri lähestymistavoiksi kansainvälisen politiikan tutkimukseen. Geotaloudessa ei kuitenkaan hänen mukaansa ole mitään uutta tai mullistavaa, koska geopolitiikkaan on aina sisältynyt myös taloudellinen ulottuvuus. Taloudellisiin tekijöihin on vain globalisaation ja kansainvälisissä suhteissa tapahtuneiden muutosten takia alettu kiinnittää yhä enemmän huomiota. Kiinan ja Intian välistä kilpailua käsittelevässä artikkelissaan Scott tuokin esille, että sekä geotaloudessa että geopolitiikassa pidetään olennaisena, että valtio pystyy hallinnoimaan mm. sille tärkeiden merireittien käyttöä ja että sillä on käytössään tarpeellinen määrä tärkeitä luonnonvaroja.

3.4.2. Geotalous geopolitiikasta erillisenä tutkimussuuntauksena

Blackwillin ja Harrisin (2016, 9) mukaan kokeneimmat geotaloudelliset toimijat, kuten Kiina ja Venäjä, voivat käyttää taloudellisia ja sotilaallisia keinoja yhtäaikaa vahvistamaan toistensa vaikutusta. Esimerkkeinä he mainitsevat Venäjän toimet Ukrainassa ja Kiinan toimet Etelä-Kiinan merellä. Wigell ja Vihma (2016, 613-625) ovat puolestaan tulleet siihen johtopäätökseen, että sotilaallisen ja taloudellisen vallan yhtäaikainen projisointi samalle alueelle voi vaikuttaa molempien tehokkuuteen negatiivisesti. He ovat tarkastelleet Venäjän lähialueillaan harjoittamaa sotilaallista ja taloudellista vallankäyttöä, jonka tavoitteena on sen oman vaikutusvallan lisääminen.

Wigellin ja Vihman (2016, 605-609) mukaan kansainvälisen politiikan tutkimuksessa pitäisikin kiinnittää enemmän huomiota taloudellisen ja sotilaallisen vallankäytön välisiin eroihin, jotka ulottuvat käytössä olevasta keinovalikoimasta aina vallankäytöstä aiheutuviin vastareaktioihin asti. ”Puhdasta” geotaloudellista tai geopolitiittista vallankäyttöä on todellisuudessa kuitenkin vaikea havaita, koska valtiot päätyvät usein käyttämään sekä taloudellisia että poliittisia keinoja strategisten tavoitteidensa saavuttamiseksi. Geotaloutta ja geopolitiikkaa tulisikin Wigellin ja Vihman mukaan käsitellä kahden erilaisen geostrategisen toimintamallin ideaalityyppinä²⁸, joihin valtioiden toimintaa voidaan verrata. Erottamalla geotalouden ja geopolitiikan käsitteet toisistaan, voidaan saada enemmän tietoa esim. siitä, täydentävätkö taloudellinen ja sotilaallinen vallankäyttö toisiaan vai vaikuttavatko ne toisiinsa negatiivisesti.

Sotilaallisin keinoin toteutettavan geopolitiittisen vallankäytön tavoitteena on usein suora yhteenotto toisen osapuolen kanssa. Vallankäyttö on yleensä avointa, koska sotilaallisia operaatioita on vaikea salata tai peitellä. Tavoitteena on toisen osapuolen uskottava pelottelu, jolla pyritään estämään vihamieliset vastatoimet. Joskus tavoitteeseen voidaan päästä jo pelkän voiman käytön uhalla, eikä varsinaisiin sotatoimiin tarvitse ryhtyä. (Wigell & Vihma 2016, 605-609.) Geopolitiittinen vallankäyttö johtaa yleensä valtioiden

²⁸ Termi ideaalityyppi (ideal type) liitetään yleensä saksalaiseen sosiologiin Max Weberiin. Termin tarkoituksena on kuvailla sitä, kuinka kaikki tietyn käsitteen tai kategorian alle lukeutuvat tapaukset, eivät aina täytä jokaista käsitteeseen liitettyä ominaisuutta. Lisäksi eri tapaukset voidaan luokitella saman käsitteen alle, vaikka ne eivät olisi ominaisuuksiltaan identtiset. Käsitteet ja kategoriat ovat rakenteita, jotka eivät pysty antamaan täydellistä kuvaa jokaisesta tilanteesta ja ideaalityypin tarkoituksena onkin korostaa eri tapauksissa ilmeneviä yhteisiä elementtejä. (Burger 1987, 115-116 ja 154-156; Collier & Mahon 1993, 8.) Koska ”puhdasta” geotaloudellista tai geopolitiittista vallankäyttöä on vaikeaa löytää käytännössä, ovat myös geotalouden ja geopolitiikan käsitteet nk. ideaalityyppisiä (Wigell & Vihma 2016, 608-609).

uhkakuvien vahvistumiseen, ja saa ne ryhtymään tilannetta tasapainottaviin vastatoimiin.²⁹ Tasapainottaminen voi tapahtua joko sisäisesti tai ulkoisesti, esim. asevoimia uudistamalla tai liittoutumalla yhteen muiden valtioiden kanssa. (He 2012.) Geopoliittinen vallankäyttö saattaa kuitenkin johtaa myös tilanteeseen, jossa uhattu valtio liittoutuu uhkaajansa kanssa.³⁰ Näin tapahtuu yleensä silloin, kun muita uhkaavan valtion asema koetaan erityisen voimakkaaksi, eikä vastatoimistakaan ajatella olevan mitään hyötyä. (Crawford 2011, 187-189.)

Geotaloudellinen vallankäyttö on hienostuneempaa ja huomaamattomampaa kuin geopoliittinen vallankäyttö. Se voi myös osoittautua geopoliittista vallankäyttöä tehokkaammaksi keinoksi suhteellisen hyödyn tavoitteluun. Geotaloudellisella vallankäytöllä pyritään taloudellisin keinoin vaikuttamaan tiettyyn kohteeseen. Onnistuessaan se voi madaltaa valtioiden kokeman uhan tasoa ja heikentää niiden kykyä ryhtyä tarvittaviin vastatoimiin. (Wigell & Vihma 2016, 605-611.) Geotaloudellisen tutkimuksen painopiste on yleensä negatiivisen taloudellisen vallankäytön tarkastelussa, koska positiivista vallankäyttöä ei ole yhtä helppoa havaita kuin negatiivista (vrt. Abdelal & Kirshner 1999). Geotaloudellisessa tutkimuksessa pitäisikin syventyä perusteellisemmin juuri positiivisen taloudellisen vallankäytön tarkasteluun. Positiivinen taloudellinen vallankäyttö voi usein näyttää taloudelliselta yhteistyöltä, joka hyödyttää sen molempia osapuolia tasapuolisesti. Todellisuudessa saattaa kuitenkin olla kyse tilanteesta, jossa toinen osapuoli pyrkii vaikuttamaan toiseen lupaamalla tälle palkkion tietynlaisesta toiminnasta. Osapuoli, jolle palkkio on luvattu, saattaa mahdollisista sivuvaikutuksista huolimatta olla valmis toteuttamaan toisen toimijan asettamat ehdot, kunhan se saa sille luvattun palkkion. (Wigell & Vihma 2016, 606-608.)

Positiivista geotaloudellisesta vallankäyttöä on esim. erilaisten taloudellisten kannustimien käyttäminen ja taloudellisten myönnytysten antaminen valtiolle tai valtion sisäiselle ryhmittymälle. Eniten taloudellisista kannustimista tai myönnytyksistä hyötyvät osapuolet yleensä vähättelevät niiden vastaanottamiseen liittyvää uhkaa samalla, kun niistä vähiten hyötyvät osapuolet tuovat selvemmin esille kannustimien tai myönnytysten vastaanottamiseen liittyvät ongelmat ja riippuvuussuhteet. Onnistuessaan geotaloudellinen vallankäyttö voi johtaa valtioiden välisten liittoutumien hajoamiseen tai valtion sisäisen yhtenäisyyden heikentymiseen ja jo olemassa olevien ristiriitojen ja

²⁹ balancing

³⁰ bandwagoning

konfliktien kärjistymiseen. Pahimmassa tapauksessa valtio voi myös menettää ulkopoliittisen itsenäisyytensä tai osan suvereniteetistaan. Silloin vallankäytön kohteena oleva valtio ei ole pystynyt ajoissa tunnistamaan siihen kohdistuvaa uhkaa, eikä se siksi ole valmistautunut uhan kohtaamiseen sen vaatimalla tavalla.³¹ (Wigell & Vihma 2016, 605-611.)

Rakenteellisen realismin mukaan valtioiden pyrkimys vapaamatkustamiseen on suurin syy siihen, miksi ne epäonnistuvat vastaamaan kohtaamiinsa uhkiin niiden vaatimalla tavalla. Tämän lisäksi osapuolten välisillä erimielisyyksillä on negatiivinen vaikutus mahdollisten liittoumien muodostamiseen ja yhteisistä vastatoimista sopimiseen. Rakenteellisessa realismissa ei kuitenkaan huomioida sitä, että osapuolten väliset erimielisyydet ovat voineet saada alkunsa ulkopuolisen kolmannen osapuolen toimista. (ks. Schweller 2006.) Wigell ja Vihma (2016, 611-613) tuovatkin esille, että myös ulkopuolisen kolmannen osapuolen geostrategisilla valinnoilla voi olla ratkaiseva vaikutus valtioiden tai liittoutumien kykyyn aloittaa tarpeelliset vastatoimet.³² Ulkopuolinen toimija voi olla esim. valtio tai kansainvälinen järjestö, joka yrittää luoda erimielisyyksiä liittoutuneiden valtioiden tai valtion sisäisten ryhmittymien välille lisäten samalla omaa vaikutusvaltaansa suhteessa liittoutuneisiin osapuoliin.

Geotaloutta ja geopolitiikkaa käsitellään tässä tutkimuksessa Wigellin ja Vihman (2016) tapaan erillisinä tutkimussuuntauksina, koska geotaloudellisen ja geopolitiittisen vallankäytön käyttämät keinot ja niistä aiheutuvat seuraukset ovat hyvin erilaisia. Lisäksi geotaloudellinen vallankäyttö voi olla sekä negatiivista että positiivista. Sen keinovalikoimaan kuuluvat taloudellinen pakottaminen ja lahjonta kuin myös taloudelliset avustukset ja yhteisten julkishyödykkeiden tuottaminen. Vallankäytön kohteena voi olla joko kokonainen valtio tai ainoastaan tietyt valtion sisäiset ryhmittymät. Ajattelen myös Wigellin (2016) tavoin, että geotaloudelliset strategiat voivat ajan kuluessa muuttua ja yhdellä valtiolla voi olla käytössä useita erilaisia strategioita samanaikaisesti.

³¹ underbalancing

³² counterblancing

3.5. Muita geotalouden terminologiaan liittyviä epäselvyyksiä

Sen lisäksi, että osa tutkijoista pitää geotaloutta ainoastaan osana geopoliittista tutkimusta, on geotalous kärsinyt myös muista terminologisista epäselvyyksistä. Baru käsittelee geotaloutta vuonna 2012 kirjoittamassaan artikkelissa kahdesta hyvin erilaisesta näkökulmasta (Scholvin & Wigell 2018a 77; 2018b, 7). Heti tekstin alussa Baru määrittelee geotalouden talouden ja geopolitiikan väliseksi vuorovaikutukseksi. Hänen mukaansa taloudellisilla muutoksilla, kuten esim. valtion taloudellisen vallan lisääntymisellä tai heikentymisellä, on aina geopoliittisia seurauksia ja geopolitiisilla muutoksilla, kuten esim. uusien maa-alueiden valloittamisella, on aina taloudellisia seurauksia. (Baru 2012, 47.) Voidaan siis ajatella, että Barulle geotaloudellinen valta merkitsee poliittista vaikutusvaltaa, jota käytetään taloudellisin keinoin (Scholvin & Wigell 2018a, 77). Myöhemmin samassa artikkelissa Baru kuitenkin käsittelee geotaloudellista valtaa myös asemana, jonka valtio voi saavuttaa ainoastaan onnistuneella taloudellisella vallankäytöllä. Hän käyttää esimerkkinä Japania, joka ei hänen mukaansa pystynyt 1980-luvulla hyödyntämään saavuttamaansa taloudellista vaikutusvaltaa tavalla, joka olisi lisännyt myös maan sotilaallista ja poliittista valtaa. (Baru 2012, 51.)

Geotalouden ja geopolitiikan välinen raja hämärtyy, kun geotalous ymmärretään talouden ja geopolitiikan väliseksi vuorovaikutukseksi, jonka päämääränä on valtion sotilaallisen vallan kasvattaminen. Lisäksi tutkimuksen kannalta on ongelmallista, jos ainoastaan onnistunut taloudellinen vallankäyttö ymmärretään geotaloudelliseksi toiminnaksi. Samoin kuin onnistunut niin myös epäonnistunut taloudellinen vallankäyttö on geotaloudellista toimintaa. Vertailemalla onnistunutta ja epäonnistunutta taloudellista vaikuttamista keskenään voidaan saada arvokasta tietoa siitä, mitä eroja ja samankaltaisuuksia onnistuneen ja epäonnistuneen vaikuttamisen välillä on. Saadun tiedon pohjalta taas voidaan tehdä esim. hypoteeseja, joita voidaan testata erilaisissa tapauksissa, joissa valtiot käyttävät geotaloudellista valtaansa. (Scholvin & Wigell 2018a, 77; 2018b, 7.)

Jos ainoastaan onnistuneen geotaloudellisen vallankäytön määrittelemisen geotaloudelliseksi toiminnaksi on ongelmallista, niin on myös geotalouden määrittelemisen sen käyttämien keinojen sijaan niillä päämäärillä ja tavoitteilla, joihin

sillä pyritään (Scholvin & Wigell 2018b, 7). Youngs (2011, 14) määrittelee geotalouden poliittiseksi toiminnaksi, jolla pyritään saavuttamaan taloudellisia päämääriä. O’Haralle ja Heffernanille (2006, 62) geotaloudessa on puolestaan kysymys poliittisin keinoin toteutettavasta tietyn alueen luonnonvarojen hallinnasta ja hyödyntämisestä. Blackwill & Harris (2016, 26-30) ovatkin tuoneet osuvasti esille, että vallankäyttömuotoja ei voida lajitella sen perusteella, mihin niillä pyritään. Jos museo tuhotaan ohjusiskulla, ei tapausta voida luokitella kulttuuriseksi sodankäynniksi, tai jos tehdas tuhotaan samalla tavalla, ei voida puhua taloudellisesta sodankäynnistä. Vaikka rajanveto voi tietyissä tapauksissa olla hankalaa, tulee vallankäyttömuodot lajitella päämäärien sijaan niiden keinojen ja toimintamuotojen perusteella, joilla tiettyyn päämäärään pyritään.

3.6. Kiinan geotaloudellinen vallankäyttö

Kiina on usein onnistunut edistämään taloudellisia ja poliittisia tavoitteitaan geotalouden keinoin. Se on esim. vähentänyt tasaisesti niiden maiden määrää, jotka tunnustavat Taiwanin valtioksi ja tehnyt aluevaltauksia Etelä- ja Itä-Kiinan merellä ilman merkittävää vastustusta muilta alueen valtioilta. Kiinan geotaloudellisella vallalla on kuitenkin myös rajansa. Sen tehokkuutta heikentävät mm. monet maan sisäiset ongelmat, joihin kuuluu esim. heikko sosiaalihuolto sekä keskus- ja aluehallinnon korruptio. Lisäksi keskushallinnon poliittiset tavoitteet voivat erota suurten yritysten puhtaasti taloudellisista päämääristä aiheuttaen yhteentörmäyksiä. (Blackwell & Harris 2016, 11-12 ja 131.)

Kuten olen jo aiemmin tuonut esille geotalous on taloudellisen vallan geostrategista hyödyntämistä, joka rajoittuu tietyille maantieteelliselle alueelle tai perustuu tiettyihin alueelle ominaisiin maantieteellisiin tekijöihin. Kiinan rahoittamat suuret infrastruktuuri- ja energiaprojektit ³³ esim. Afrikassa voidaankin siis ymmärtää osaksi Kiinan geotaloudellista vallankäyttöä kyseissä maanosassa. Monissa yhteistyöprojekteissa on lisäksi kyse nimenomaan positiivisesta geotaloudellisesta vallankäytöstä, koska Kiina käyttää usein pehmeämpiä taloudellisen vaikuttamisen keinoja, joihin kuuluu esim. lainojen myöntäminen kehitysmaille erilaisia vakuuksia vastaan yhteistyöprojektien

³³ Kenian rautatieprojektin voidaan sisällyttää näihin projekteihin.

rahoittamiseksi, kaupankäynnin esteiden poistaminen, Kiinan markkinoillepääsyn helpottaminen ja lahjonta³⁴. Positiivinen geotaloudellinen vallankäyttö saattaakin usein vaikuttaa molempia osapuolia tasapuolisesti hyödyttävältä taloudelliselta yhteistyöltä.

Kiina pyrkii tehostamaan positiivisen geotaloudellisen vallankäyttönsä vaikutusta myös käyttämällään retoriikalla. ”Yhteistyö, jossa kaikki voittavat”³⁵ kuuluu olennaisesti Kiinan poliittisen johdon käyttämään kieleen. Käsitettä käytetään todella usein, ja se löytyy suuresta osasta virallisia dokumentteja sekä monista Kiinan poliittisen eliitin pitämistä puheista (ks. esim. Belt and Road Portal 22.4.2019; FOCAC 12.9.2018a; White Paper 2014; White Paper 2018; Li 28.3.2019; Xi 8.9.2013, 22.9.2015, 14.5.2017, 18.10.2017, 4.9.2018, 5.11.2018, 26.4.2019). Sen yhteydessä puhutaan usein myös ”molemminpuolisesta hyödystä”³⁶ (ks. esim. FOCAC 12.9.2018a; White Paper 2014; White Paper 2018; Xi 8.9.2013, 14.5.2017, 18.10.2017, 5.11.2018, 26.4.2019). Molemmilla käsitteillä on tärkeä osa Kiinan strategisessa narratiivissa, jonka avulla se pyrkii kertomaan, mikä Kiina on, mistä maa on tulossa, minne se on matkalla ja miten se aikoo saavuttaa asettamansa tavoitteet. Jyrki Kallion mukaan valtiot pyrkivätkin strategisella narratiivilla vaikuttamaan muiden valtioiden käsityksiin ja suhtautumiseen. (FIIA 12.1.2017.) Kiinan tavoitteena luoda itsestään kuvaa vastuullisena yhteistyökumppanina, joka ei tavoittele ainoastaan omaa etuaan vaan pitää huolen myös siitä, että sen kumppanit hyötyvät yhteisistä hankkeista.

Uuden silkkitie -hankkeen³⁷ myötä ”kaikkia hyödyttävän yhteistyön” ja ”molemminpuolisen hyödyn” käsitteistä on tullut yhä tärkeämpiä Kiinan käyttämässä retoriikassa. Kiinan mukaan Uuden silkkitie -hankkeen tavoitteena on edistää sekä sen omaa että muiden valtioiden kehitystä. Hanke perustuu avoimuuteen, valtioiden väliseen tasa-arvoon, keskinäiseen kunnioitukseen, laajoihin konsultaatioihin sekä ”yhteistyöhön, jossa kaikki voittavat”. Kiina vakuuttaa, että se on valmis jakamaan omaa osaamistaan tukeakseen hankkeen edistymistä ja sen myötä tapahtuvaa alueellista integraatiota. (ks.

³⁴ Lahjonnalla tarkoitetaan yksityisille- ja valtiotoimijoille ennalta maksettuja palkkioita, joiden avulla pyritään luomaan riippuvuussuhteita (Wigell 2016, 142).

³⁵ Kiina käyttää monia samankaltaisia englanninkielisiä termejä viitattaessaan ”yhteistyöhön, jossa kaikki voittavat”. Näitä termejä ovat mm. ”win-win cooperation”, ”win-win development”, ”win-win outcomes”, ”win-win solutions” ja ”win-win results”. Uuden silkkitie -hankkeen yhteydessä on myös käytetty termiä ”all-win” (ks. esim. Belt and Road Portal 22.4.2019, Li 28.3.2019).

³⁶ ”mutual benefit”, ”shared benefits”

³⁷ Uusi silkkitie, joka tunnetaan englanniksi nimellä Belt and Road Initiative (BRI), on massiivinen infrastruktuuri- ja kauppahanke, jolla on keskeinen asema Kiinan kansainvälisessä geotaloudellisessa strategiassa. Käsittelen hanketta laajemmin kappaleessa viisi, jossa tarkastelen Kiinan geotaloudellisen vallankäytön suhdetta maailmanjärjestykseen ja siinä tapahtuvaan muutokseen.

esim. Belt and Road Portal 16.5.2017, 22.4.2019; Xi 18.10.2017). Uuden silkkitie -hankkeen edistymistä ja tavoitteita kartoittavassa julkaisussa todetaankin:

Uusi silkkitie -hanke ei toimi kuten nollasummapele, jossa yksi osapuoli voittaa ja toinen häviää. Hankkeen tarkoituksena on, että yhteistyöstä hyötyvät kaikki siihen osallistuvat toimijat.³⁸

”Yhteistyöhön, jossa kaikki voittavat” liittyy läheisesti myös ns. ”etelä-etelä yhteistyön” (South-South cooperation) viitekehys etenkin silloin, kun Kiina toimii yhteistyössä muiden kehitysmaiden kanssa. Viitekehysten avulla Kiina pyrkii korostamaan, että sillä ja kehitysmailla on monia yhteisiä intressejä, jotka poikkeavat vauraiden länsimaiden intresseistä. (FOCAC 25.12.2015, White Paper 2013.) Tehdessään yhteistyötä Afrikan maiden kanssa Kiina tuo myös usein esille, että se on maailman suurin kehitysmaa ja Afrikassa on enemmän kehitysmaita kuin millään muulla mantereella (ks. esim. Xi 4.9.2018, FOCAC 12.9.2018a ja 12.9.2018b). Kiinan mukaan sen ja Afrikan yhteisenä intressinä on esim. muuttaa vallanjakoa kansainvälisissä instituutioissa³⁹, uudistaa kansainvälisiä suhteita määrittävää arvopohjaa ja tarjota samanlaiset kehitysmahdollisuudet kaikille maailman valtioille (FOCAC 25.12.2015, 12.9.2018a).

Kiinan käyttämät retoriset apukeinot, ”yhteistyö, jossa kaikki voittavat” ja ”molemminpuolinen hyöty”, ovatkin olennainen osa sen positiivista geotaloudellista vallankäyttöä. Niiden avulla se pyrkii vakuuttamaan, että sen taloudellisessa toiminnassa on kyse ainoastaan yhteistyömahdollisuuksien ja kaikkien osapuolten intressien edistämisestä. Kiinan käytännön toimet eivät kuitenkaan aina edistä ”molemminpuolista hyötyä” ja ”yhteistyötä, jossa kaikki voittavat” ja se ajaakin usein pääasiassa omaa etuaan. Maan tavoitteena voi olla esim. oman vaikutusvaltansa lisääminen ja kaupankäyntimahdollisuuksien edistäminen tietyllä alueella, kuten esim. Afrikassa tai Keniassa.

³⁸ The Belt and Road Initiative is not a zero-sum game which results in the win of one party and the loss of the other. Rather, it is meant for mutual benefits and win-win and all-win outcomes. (Belt and Road Portal 22.4.2019.)

³⁹ Vallanjakoa halutaan uudistaa esim. YK:ssa ja Maailmanpankissa.

4. TAPAUSTUTKIMUS KIINAN GEOTALOUDELLISESTA VALLANKÄYTÖSTÄ KENIASSA

Tässä kappaleessa analysoin Kiinan geotaloudellista vallankäyttöä Keniassa ja Itä-Afrikassa tapaustutkimuksen avulla. Tapaustutkimuksen kohteeksi olen valinnut Kiinan rahoittaman rautatieprojektin Keniassa. Projektissa on kyse taloudellisen vallan geostrategisesta hyödyntämisestä, koska Kiina käyttää taloudellista valtaansa strategisten tavoitteidensa saavuttamiseen ja koska taloudellinen vallankäyttö rajoittuu tietyille maantieteelliselle alueelle. Geotaloudessa käytetyt keinot ovat aina taloudellisia, mutta tavoitteet voivat olla taloudellisia, poliittisia tai molempia. Kuten jo aiemmin on mainittu Wigell (2016, 140-148) jakaa valtioiden geotaloudelliset strategiat neljään eri päätyyppiin sen mukaan, pyritäänkö strategialla lisäämään valtion taloudellista vai poliittista valtaa ja onko kyseessä valtioiden välistä kilpailua vai valtioiden välisiä yhteistyömahdollisuuksia korostava strategia. Todellisuudessa valtiot kuitenkin harvoin toimivat ainoastaan yhden strategian ohjaamina.

Wigellin (2016, 143-144) mukaan Kiina noudattaa pääasiassa uusmerkantilistista geotaloudellista strategiaa, jonka tavoitteena on taloudellisen vallan maksimointi suhteessa muihin valtioihin. Kiinan geotaloudellisen vallankäytön tavoitteet Keniassa ja Itä-Afrikassa ovat kuitenkin sekä taloudellisia että poliittisia. Rautatie on strateginen sijoitus, jonka tarkoituksena on kehittää Intian valtameren ja Afrikan sisäosien välistä yhteyttä ja auttaa Kiinaa pääsemään yhä paremmin Itä- ja Keski-Afrikan markkinoille. Taloudellisten tavoitteiden lisäksi Kiinan päämääränä on edistää oman vaikutusvaltansa leviämistä. (ks. esim. The Daily Nation 30.1.2017, 5.9.2018, 14.5.2019.) Lahtinen (2018, 23-25) sekä Wissenbach ja Wang (2017, 5) tuovat myös esille, että Kiina on investoinut Keniaan sen maantieteellisen sijainnin takia.

Seuraavaksi kerron lyhyesti Kiinan ja Kenian välisistä taloudellisista suhteista sekä rautatieprojektin edistymisestä Keniassa. Sen jälkeen analysoin Kiinan geotaloudellista vallankäyttöä rautatieprojektin yhteydessä edellisessä kappaleessa esiteltyjen ja Kiinan käyttämässä retoriikassa usein toistuvien ”kaikkia hyödyttävän yhteistyön” (win-win) ja ”molemminpuolisen hyödyn” (mutual benefit) käsitteiden avulla.

4.1. Kenian rautatieprojektin edistyminen

Kiina on noussut suurimmaksi bilateraaliseksi lainanantajaksi Saharan eteläpuolisessa Afrikassa. Eniten kiinalaista lainaa alueen valtioista ovat saaneet Angola, Etiopia ja Kenia. (Coulibaly et al. 2019, 12; The Daily Nation 23.12.2018.) Syyskuussa 2018 Kenian julkinen velka oli n. 51,5 miljardia Yhdysvaltojen dollaria, joka on lähes kaksi kertaa maan vuosittaisen budjetin verran. Siitä 25,4 miljardia oli kotimaanvelkaa ja 26,1 miljardia ulkomaanvelkaa. Arviolta n. 70,6 prosenttia Kenian ulkomaanvelasta muodostuu Kiinalta saaduista lainoista. (Institute of Economic Affairs Kenya 24.4.2019, The EastAfrican 28.4.2019.) Maailmanpankki on varoittanut Keniaa ylivelkaantumisesta (The EastAfrican 12.10.2019). Sen teettämän tutkimuksen mukaan Kenian ulkomaanvelka Kiinalle kasvoi 54 prosentin vuosivauhdilla aikavälillä 2010-2014 (Sanghi & Johnson 2016, 37). Tämän jälkeen uusien lainojen ottaminen Kiinalta on vain jatkunut. Suurin osa lainoista on mennyt maan infrastruktuurin parantamiseen ja investointeihin energia-alalla. (Atkins et al. 2017; The Daily Nation 20.9.2016, 16.10.2018.) Kenia tarvitsee ulkomaista lainaa kehityksen edistämiseksi. Yksi suurimmista ulkomaanvelkaa kasvattaneista projekteista on ollut uuden rautatien rakentaminen.

Kenian uuden rautatien suunnitteleminen aloitettiin vuonna 2009, kun Kenia ja Uganda allekirjoittivat yhteisymmärryspöytäkirjan⁴⁰ rautatien rakentamisesta Mombasasta Ugandan pääkaupunkiin Kampalaan (Wissenbach & Wang 2017, 5). Elokuussa 2013 Kenia, Uganda ja Ruanda allekirjoittivat kolmenkeskisen sopimuksen⁴¹ alueellisten kaupankäyntimahdollisuuksien parantamisesta ja rautatien rakentamisesta maiden välillä. Myöhemmin myös Etelä-Sudan ja Burundi esittivät halukkuutensa liittyä mukaan sopimukseen. (The Daily Nation 25.11.2013, 10.5.2014, 22.5.2016.) Ugandan ja Ruandan kiinnostus Kenian aloittamaa rautatieprojektia kohtaan on kuitenkin vähentynyt vuosien varrella mm. projektin kohtaamien ongelmien ja sen korkean hinnan vuoksi. Vuonna 2016 Uganda ja Ruanda osoittivat kiinnostusta Kenian sijaan Tansanian kautta Intian valtameren rannalle kulkevaa rautatieprojektia kohtaan. (The Daily Nation 22.5.2016, 16.9.2018, 28.4.2019a; Wissenbach & Wang 2017, 5-6.)

⁴⁰ Memorandum of Understanding (MoU)

⁴¹ The Tripartite Agreement

Projektin ensimmäisen vaiheen rahoituksesta 90 prosenttia tuli Kiinan Exim-pankilta (The Export-Import Bank of China) ja loput kymmenen prosenttia Kenian hallitukselta. Ensimmäisessä vaiheessa sovittiin normaaliraitaisen rautatien rakentamisesta Mombasan sataman ja Kenian pääkaupungin Nairobien välillä. (The Daily Nation 11.5.2014.) Kenian presidentti Uhuru Kenyatta ja Kiinan pääministeri Li Keqian allekirjoittivat n. 3,8 miljardin Yhdysvaltojen dollarin arvoisen sopimuksen toukokuussa 2014 Li Keqiangin ollessa valtiovierailulla Keniassa (The Daily Nation 13.5.2014; Wissenbach & Wang 2017, 5). Kenian parlamentin julkisista investoinneista päättävä lautakunta antoi projektille ehdollisen hyväksyntänsä aiemmin samassa kuussa (The Daily Nation 4.5.2014). Virallisesti rautatien rakentaminen alkoi 1.1.2015, vaikka projektiin valmistautuminen ja rakentamiseen tarvittavan infrastruktuurin pystyttäminen aloitettiin jo vuoden 2014 lopulla (The Daily Nation 13.2.2015). Vuonna 2015 Kenia sai Kiinalta n. 1,5 miljardia Yhdysvaltojen dollaria lisää lainaa rautatien jatkamiseen Nairobista Naivashaan (The Daily Nation 24.4.2016). Toisen vaiheen rakentaminen aloitettiin syksyllä 2016 (The Daily Nation 12.11.2016). Rautatien ensimmäisen osuuden viralliset avajaiset olivat 31.5.2017. Kiinaa avajaisissa edusti maan varaulkoministeri Zhang Ming. Toinen vaihe valmistui lokakuussa 2019 (CNN 16.10.2019).

Kenian hallitus hyväksyi maaliskuussa 2016 ehdotuksen rautatien jatkamisesta Naivashasta Kisumun kautta Malabaan Kenian ja Ugandan väliselle rajalle (The Daily Nation 23.3.2016). Projektin pelätään jäävän tappiolliseksi, jos rautatietä ei liitetä Ugandaan ja muualle Itä-Afrikkaan (ks. esim. The Daily Nation 18.5.2016, 27.4.2019a, 28.4.2019a). Rautatien rakentamista Naivashasta Malabaan ei kuitenkaan ole voitu vielä aloittaa rahoitusvaikeuksien takia. Kenian presidentti Uhuru Kenyatta on kuitenkin luvannut kenialaisille, että projekti saatetaan päätökseen edessä olevista haasteista huolimatta, jotta rautatiestä saatavat taloudellisen hyödyt voidaan maksimoida. (The EastAfrican 16.10.2019.)

Kiinan kiinnostus rautatieprojektia kohtaan on vähentynyt erityisesti vuoden 2017 jälkeen, eikä maa ole ollut yhtä innokas sijoittamaan projektin jatkamiseen kuin ennen. Xi Jinping ei suostunut syyskuussa 2018 myöntämään uutta lainaa rautatien jatkamiseen Naivashasta Kisumuun, kun hän ja Uhuru Kenyatta keskustelivat Kiinan ja Afrikan yhteistyöfoorumin yhteydessä lisärahoituksesta. Xi teki selväksi, että rautatien taloudellisesta kannattavuudesta on tehtävä uusi tutkimus ennen lisärahoituksen myöntämistä. (The Daily Nation 16.9.2018.)

Seuraavan kerran Xi Jinping ja Uhuru Kenyatta keskustelivat uudesta lainasta toisen Silkkitiefoorumin aikana huhtikuussa 2019. Kiina ei myöskään silloin myöntänyt Kenialle lisärahoitusta rautatien jatkamiseen, mutta se lupasi n. 390 miljoonaa Yhdysvaltojen dollaria⁴² vanhan rautatien kunnostamiseksi Naivashasta Malabaan. Uuden ja vanhan rautatien välille, jotka sijaitsevat noin 43 kilometrin päässä toisistaan, on tarkoitus rakentaa yhdysside Naivashassa (The Daily Nation 27.4.2019b). Kenian hallitus oli kuitenkin aikaisemmin antanut ymmärtää, että rahoitus rautatien jatkamiselle oli jo varmistettu ja sopimuksesta puuttuivat ainoastaan allekirjoitukset (The Daily Nation 1.5.2019).

Emme voi varmasti tietää, mitä Kenian ja Kiinan välillä todella tapahtui, mutta vuoden 2018 lopulla julkisuuteen vuotanut tieto siitä, että Kenia oli käyttänyt Mombasan satamaa Kiinalta saadun lainan vakuutena, saattoi vaikuttaa kielteisesti uuden lainasopimuksen allekirjoittamiseen. Sopimusteksti saattoi olla jo valmis ja sisältää ehtoja, joita Kenian hallitus ei enää muuttuneessa poliittisessa ilmapiirissä pystynyt hyväksymään. Tämän lisäksi uuden rautatien taloudellinen kannattavuus on kyseenalaistettu useasti rakennusprojektin aikana (ks. esim. The Daily Nation 18.5.2016, 29.7.2018). Kiina saattoi suojella omaa mainettaan vastuullisena ja pragmaattisena nousevana suurvaltana, kun se päätti olla antamatta velkaantuneelle Kenialle lisää lainaa (ks. esim. The Daily Nation 14.5.2019). Kiinan infrastruktuuritaito hakee maailmalla vertaistaan ja maa tunnetaankin sen kyvystä monimutkaisten infrastruktuuriprojektien toteuttamiseen edulliseen hintaan.

Rautatieprojektin ensimmäistä osuutta Mombasasta Nairobiin pidetään virallisesti menestyksenä nykyisistä rahoitusvaikeuksista huolimatta (ks. esim. The Daily Nation 16.9.2018, 23.4.2019, 26.4.2019a). Kiinan Kenian suurlähettilään Wu Pengin mukaan uusi rautatie, joka on osa Kiinan Uutta silkkitie -hanketta, on ylittänyt kaikki odotukset. Matkustajaliikenteen keskimääräinen käyttöaste on ollut n. 99 prosenttia ja myös tavaraliikenteelle asetetut taloudelliset kriteerit on täytetty (The Daily Nation 23.4.2019). Kenian liikenneministeriön johtaja James Macharia antoi huhtikuussa 2019 lausunnon, jossa hän totesi, että uuden rautatien suorituskyky on ylittänyt kaikki odotukset.

⁴² Summa vastaa n. 40 miljardia Kenian shillinkiä.

Käyttöönoton jälkeen rautatiellä on ollut yli 2,6 miljoonaa matkustajaa ja sillä on kuljetettu yli 3.6 miljoonaa tonnia rahtia. (The Daily Nation 26.4.2019a.)

Samaan aikaan on kuitenkin uutisoitu, että uusi rautatie tekee tappiota liian vähäisen tavaraliikenteen takia (ks. esim. Deutsche Welle 18.10.2019, The Daily Nation 26.4.2019b ja 27.4.2019a). Uuden radan päätyminen Malaban sijaan Naivashaan on ongelmallista, mutta haasteita aiheuttaa myös se, että Kenian naapurimaat eivät ole vielä saaneet rahoitusta omille rautateilleen (The Daily Nation 28.4.2019a). Lisäksi Kenia maksaa rautatien rakentaneen CRBC:n emoyhtiölle CCCC:lle vuosittain n. 119 miljoonaa Yhdysvaltojen dollaria⁴³ sen operoimisesta (The Daily Nation 27.4.2019a, 28.4.2019a). Vuonna 2018 Kenian hallitus päätyi painostamaan maahantuoja rahtinsa kuljettamiseen teiden sijaan rautateitse, mikä puolestaan johti hallituksen vastaisiin protesteihin (The Daily Nation 28.4.2019a).

Seuraavaksi analysoin Kiinan geotaloudellista vallankäyttöä Kenian rautatieprojektin yhteydessä. Kerron, miten sekä Kiina että Kenia ovat projektista hyötynneet. Lisäksi tuon esille, ovatko kaikki Kenialle luvatut hyödyt toteutuneet tarkastelemalla, kuinka sitoutunut Kiina todellisuudessa on ”kaikkia hyödyttävän yhteistyön” edistämiseen ja ”molemminpuolisen hyödyn” tavoitteluun. Tavoitteenani on selvittää, ovatko Kiinan konkreettiset toimet edistäneet sen käyttämässä retoriikassa usein toistuvien tavoitteiden toteutumista vai eivät. Olettamukseni on, että Kiina on tavoitellut ”molemminpuolisen hyödyn” sijaan pääasiassa omaa etuaan ja siksi se on hyötynyt projektista sekä taloudellisesti että poliittisesti enemmän kuin Kenia.

4.2. Miten Kiina hyötyy Kenian uuden rautatien rakentamisesta?

Uusi rautatie helpottaa Kiinan vientiä Keski- ja Itä-Afrikkaan ja takaa yhä laajemman markkina-alueen sen omalle tuotannolle (ks. esim. The Daily Nation 30.1.2017, 5.9.2018, 14.5.2019.) Uusi rautatie tulee todennäköisesti auttamaan enemmän tuontiteollisuutta kuin Kenian omaa vientiteollisuutta (ks. esim. The Daily Nation 20.9.2016, 26.4.2019c).

⁴³ Summa vastaa n. 12 miljardia Kenian shillinkiä.

Kenia on nettotuoja. Momabasan satamaan tulevasta rahdista n. 70 prosenttia päätyy Nairobiin ja vain n. 30 prosenttia jatkaa matkaansa muualle Keniaan ja Itä-Afrikkaan. (The Daily Nation 26.4.2019c.) Suuri osa Kenian viennistä koostuu myös tuotteista, jotka täytyy säilyvyytensä takia kuljettaa rautatien sijaan lentorahdilla (The Daily Nation 20.9.2016).⁴⁴

Kiina on pitänyt huolta omista taloudellisista ja poliittisista eduistaan laatimalla Kenian kanssa tehdyt lainasopimukset siten, että se tulee saamaan rautatieprojektiin sijoittamansa varat takaisin tavalla tai toisella. Vuoden 2018 lopulla Keniassa vuosi julkisuuteen dokumentteja, joista kävi ilmi, että Kenian hallitus luopui Mombasan sataman suvereenista koskemattomuudesta vuonna 2014 käyttäessään sitä Kiinalta saadun lainan vakuutena.⁴⁵ Kenia voi siis menettää sataman, jos se ei pysty maksamaan uuden rautatien rakentamiseen otettua lainaa takaisin Kiinalle. (ks. esim. AllAfrica 8.4.2019, The Daily Nation 20.12.2018.) Kenian presidentti Uhuru Kenyatta kiisti väitteet joulukuussa 2018 antamassaan haastattelussa ja painotti, että hallituksen lainanottopolitiikan tarkoituksena on ollut rahoittaa kehityshankkeita ja parantaa maan infrastruktuuria (The Daily Nation 14.1.2019a). Kiina on myös kiistänyt asettaneensa Mombasan sataman lainan vakuudeksi ja vakuuttaa, että sen ja Kenian välisessä sopimuksessa ei ole mainintaa tällaisesta menettelystä (ks. esim. China Daily 29.12.2018; The Daily Nation 28.12.2018, 13.1.2019b).

Tammikuussa 2019 The Daily Nation (13.1.2019b) kuitenkin tiedotti, että epäonnistuessaan velan takaisinmaksussa Kenia voisi Mombasan sataman lisäksi menettää myös muita maalle tärkeitä resursseja. The Daily Nationin mukaan Mombasan ja Nairobien välille rakennettavan rautatien lainasopimuksen lausekkeessa 5.5 lukee:

Lainanottajalla (Kenia) tai sen omaisuudella ei ole minkäänlaista oikeutta koskemattomuuteen suvereniteetin tai muiden syiden perusteella välimiesmenettelyssä, oikeuskanteessa, oikeuden päätöksen täytäntöönpanossa tai muunlaisessa oikeusprosessissa tämän sopimuksen mukaisten velvoitteiden suhteen missään tuomioistuimessa.⁴⁶

⁴⁴ Vuonna 2018 Kenian suurimmat vientituotteet olivat musta tee, leikkokukat, öljy ja kahvi (Maailmanpankki 2020a).

⁴⁵ Sopimusta, jossa on tällainen ehto, kutsutaan ota tai maksa (take or pay) -sopimukseksi (The Daily Nation 1.5.2019).

⁴⁶ Neither the borrower (Kenya) nor any of its assets is entitled to any right of immunity on the grounds of sovereignty or otherwise from arbitration, suit, execution or any other legal process with respect to its obligations under this Agreement, as the case may be in any jurisdiction. (The Daily Nation 13.1.2019b.)

Todennäköisesti satama siis toimii yhdessä muiden valtion omistuksessa olevien resurssien kanssa lainan vakuutena. Kyseisen lainasopimuksen vuodettua julkisuuteen Keniassa on myös pohdittu, millaisia ehtoja muihin Kiinan kanssa tehtyihin sopimuksiin sisältyy (The Daily Nation 14.1.2019b).

Kiinaa on ennenkin syytetty valtioille tärkeiden luonnonvarojen ja resurssien asettamisesta antamiensa lainojen vakuudeksi. Sri Lanka joutui vuokraamaan Hambantotassa sijaitsevan satamansa Kiinalle 99 vuodeksi joulukuussa 2017, koska se ei pystynyt maksamaan takaisin sataman rakentamiseen ottamaansa lainaa (The New York Times 25.6.2018). Syyskuussa 2018 julkisuuteen vuosi puolestaan tietoja siitä, että Zambia saattaisi joutua luovuttamaan valtion sähköyhtiön Zescon ja Lusakan kansainvälisen lentokentän Kiinalle, koska sillä oli vaikeuksia maksaa ottamaansa lainaa takaisin. (ks. esim. The Daily Nation 20.12.2018, The East African 14.9.2018, The Guardian 11.12.2019). Kärkkäisen (2016, 187-188) mukaan Kiina on myös tehnyt esim. Zimbabwen kanssa lainasopimuksia, joissa valtion luonnonvaroja ja muita arvokkaita resursseja on käytetty vakuutena.

Lisäksi lainasopimus velvoittaa Keniaan tuomaan Kiinasta tavaraa, teknologiaa ja palveluita. Kenia on myös vastuussa maksuista, joita Kiinalta saadun lainan hoitamisesta syntyy. Kaikki lainasopimuksista syntyvät erimielisyydet, joita ei pystytä ratkaisemaan neuvottelemalla, ratkaistaan Pekingissä tapahtuvassa välimiesmenettelyssä, mikä on epätavallista, koska välimiehen tulisi aina olla riippumaton ja puolueeton. Medialle vuodetuista dokumenteista käy myös ilmi, että molemmat rautatien rahoittamiseksi tehdyt lainasopimukset ⁴⁷ on laadittu Kiinan lain mukaisesti. Niihin sisältyy luottamuksellisuuslauseke, jonka mukaan Kenia ei voi julkaista sopimuksia ilman Kiinalta etukäteen saamaansa kirjallista lupaa. Luottamuslausekkeen lisäämisessä sopimukseen ei sinänsä ole mitään erikoista. Päinvastoin se on yleinen uuden rautatien rahoittamiseksi tehtyjen sopimusten kaltaisissa lainasopimuksissa. Ongelmallista on kuitenkin se, että sopimusten yksityiskohtien salaaminen saattaa olla vastoin Kenian perustuslain säädöksiä tiedonvapaudesta. (The Daily Nation 13.1.2019b.)

⁴⁷ Toukokuussa 2014 Kiina ja Kenia allekirjoittivat sopimuksen, jossa sovittiin rautatien rakentamisen rahoittamisesta Mombasan ja Nairobien välillä. Joulukuussa 2015 Kiina ja Kenia puolestaan allekirjoittivat sopimuksen, jossa sovittiin rautatien jatkon rahoittamisesta Nairobista Naivashaan.

Vakuusien asettaminen ja Kiinan lainsäädäntöön tukeutuminen kertovat lainanantajan epävarmuudesta. The Daily Nationissa (1.5.2019) on todettu, että sopimusten tarkoituksena oli todennäköisesti varmistaa uuden rautatien kannattavuus. Kenia haluttiin sitoa toimimaan tavalla, joka ajaisi yhä useammat maahantuojat käyttämään uutta rautatietä Mombasan satamaan saapuvan rahdin kuljettamiseen. Sopimusten sisältö kuitenkin osoittaa, että Kiina on ajanut ”molemminpuolisen hyödyn” sijaan pääasiassa omaa etuaan. Maa piti huolta siitä, että se tulee hyötymään sekä taloudellisesti että poliittisesti myös silloin, jos Kenia epäonnistuu rautatien rakentamiseksi ottamiensa lainojen takaisinmaksussa.

Tämän lisäksi uuden rautatien rakentaminen tarjoaa merkittäviä kansainvälisiä liiketoimintamahdollisuuksia kiinalaisille yrityksille. Samoin ajattelevat myös Wissenbach ja Wang (2017, 5), jotka tuovat esille, että kiinalaiset valtionyritykset ovat kärsineet ylitarjonnasta kotimaan markkinoilla. Kiinan julkaisemassa Uuden silkkitie -hankkeen edistymistä ja tavoitteita kartoittavassa tiedotteessa painotetaan:

Kaikkien osallistujamaiden tulisi työskennellä yhdessä edistääkseen nykyaikaisen, tehokkaan ja korruptiosta vapaan liiketoimintaympäristön kehittymistä, vahvistaa valvontaa ja hallintaa, sekä pyrkiä kontrolloimaan Uuteen silkkitie -hankkeeseen kuuluvista projekteista aiheutuvia riskejä [...]. Tarjouskilpailussa, projektin rakennusvaiheessa ja operatiivisen johtamisen aikana tulisi noudattaa asianmukaisia lakeja ja asetuksia, sekä pyrkiä eliminoimaan muista piittaamatonta oman edun tavoittelua [...].⁴⁸

Kenian rautatieprojektin toteuttamiseksi ei kuitenkaan järjestetty tarjouskilpailua vaan se myönnettiin suoraan China Road and Bridges Corporationille (CRBC), jonka emoyhtiö on kiinalainen valtionyhtiö China Communications Construction Company (CCCC) (ks. esim. The Daily Nation 12.1.2014, 4.5.2014, 30.5.2014). Lisäksi CCCC sai vuonna 2016 Kenian liikenneministeriöltä luvan liikennöidä vasta rakennettua rautatietä vähintään viiden vuoden ajan, vaikka liikennöintisopimuksesta oli alun perin tarkoitus järjestää tarjouskilpailu (The Daily Nation 22.5.2016). Projektin valvonta ei myöskään ole ollut täysin riippumatonta, koska sekä rautatien rakentamisesta että rakentamisen valvonnasta on ollut vastuussa kiinalaisyritys (The Daily Nation 26.4.2015b).⁴⁹ Kiina onkin

⁴⁸ All participating countries should work together to foster a modern business environment which is corruption-free and efficient, strengthen supervision and management and control risk in Belt and Road projects [...]. During the tendering, construction, and operational management of a project, we should abide by related laws and regulations, eliminate power rent-seeking [...]. (Belt and Road Portal 22.4.2019.)

⁴⁹ Rautatien rakennusprojektia valvomaan valittu konsortio (TSDI-APEC-EDON) koostuu kolmesta eri yrityksestä: kiinalaisesta Third Railway Survey and Design Institute Group Corporationista (TSDI),

tavoitellut ”molemmipuolisen hyödyn” sijaan omaa etuaan, ja sen toiminta on poikennut edellä mainituista periaatteista, joiden tulisi Kiinan mukaan ohjata maiden toimintaa Uuden silkkitie -hankkeen alaisissa yhteistyöprojekteissa.

CRBC:n työntekijöitä on myös epäilty mahdollisesta korrumpiosta useammin kuin kerran projektin aikana. Syyskuussa 2015 kaksi CRBC:n ylemmää johtohenkilöä pidätettiin epäiltynä lahjonnasta, jonka tarkoituksena oli taata ylipainoisten rekkojen läpikulku (The Daily Nation 7.9.2015). Marraskuussa 2018 Kenian viranomaiset puolestaan syyttivät kolmea kiinalaista CRBC:n virkamiestä lahjuksien antamisesta. Syyte liittyi tapaukseen, jossa seitsemän CRBC:n työntekijää pidätettiin epäiltynä junalippujen hintojen manipulaatiosta.⁵⁰ (The Daily Nation 27.11.2018.) CRBC:n toimet on kyseenalaistettu myös aiemmin. Maailmanpankki asetti vuonna 2009 CCCC:lle ja sen tytäryhtiöille kiellon tehdä tarjouksia Maailmanpankin rahoittamiin projekteihin. Syynä kieltoon olivat syytökset vilpillisistä menettelytavoista Filippiinien kansallisen teiden parannus -projektin yhteydessä. (Maailmanpankki 29.7.2011.)

4.3. Miten Kenia hyötyy uuden rautatien rakentamisesta?

Syyt uuden rautatien rakentamiseen ovat Keniassa olleet sekä taloudellisia että poliittisia. Kiinan rahoittama rautatieprojekti on suurin Keniassa toteutettu infrastruktuuriprojekti maan itsenäistymisen jälkeen ja osa Kenian taloudellista kehityssuunnitelmaa, joka tunnetaan nimellä ”Vision 2030”. Kehityssuunnitelman tavoitteena on tehdä Keniasta keskitulotason maa vuoteen 2030 mennessä. (The Daily Nation 1.6.2017, 13.1.2019a, 23.4.2019.) Rautatien avulla pyritään helpottamaan ja nopeuttamaan tavarakuljetuksia Mombasan satamasta Nairobiin, muualle Keniaan ja koko Itä-Afrikkaan. Lisäksi projektin tavoitteena on vähentää tavaroiden kuljetuskustannuksia, lisätä töllisyyttä ja edistää paikallisen teollisuuden kehitystä etenkin uuden radan varrella. The Daily Nation (23.2.2014) on uutisoinut, että Itä-Afrikan liikenneverkoston tehottomuus saattaa nostaa tavaroiden ja palvelujen hintoja alueella jopa 45 prosentilla.

kenialaisesta APEC Consortiumista ja Edon Consultants International Limitedistä (The Daily Nation 26.4.2015a ja 26.4.2015b).

⁵⁰ Pidätetyistä työntekijöistä kolme oli kiinalaisia ja neljä kenialaisia.

Kenia pyrkii uuden rautatien avulla vahvistamaan omaa asemaansa Itä-Afrikan keskuksena, koska Tansania on noussut uhkaamaan sen alueellista asemaa (ks. esim. The Daily Nation 28.12.2013, 19.6.2017). Kenian BKT on kasvanut hitaammin kuin Tansanian ja sen vienti Itä-Afrikkaan on ollut laskussa, koska etenkin Ugandaan ja Tansaniaan on tulvinut halpoja hyödykkeitä Kiinasta ja muualta Itä-Aasiasta (Maailmanpankki 2017; 2, 15 ja 20). Lisäksi monet Itä-Afrikan valtiot ovat pyrkineet aktiivisesti vähentämään taloudellista riippuvuuttaan Keniasta (The Daily Nation 19.6.2017). Myös Scholvinin (2019, 202-204 ja 209-210) mukaan Kenian uudella rautatiellä on tärkeä rooli alueellisten valtasuhteiden kehittämisessä. Hän tuo esille, että Kenian tavoitteena on oman taloudellisen kehityksensä avulla tasapainottaa Etelä-Afrikan valta-asemaa Saharan eteläpuolisessa Afrikassa.

Vieraillessaan Keniassa tammikuussa 2015 Kiinan silloinen ulkoministeri Wang Yi sanoi pitämässään puheessa, että Kenian uusi rautatie on tärkeä käännekohta Afrikan alueellisten liikenneyhteyksien kehityksessä. Rautatien avulla kaupankäyntiä Kiinan kanssa voidaan tehostaa, mikä puolestaan mahdollistaa suuremmat voitot sekä Kiinalle että Afrikalle. Eniten projektista hänen mukaansa kuitenkin hyötyy Kenia, jolla on kiire kehittää infrastruktuuria oman asemansa ja taloudellisen kehityksensä takaamiseksi. (The Daily Nation 17.1.2015.) Kenia on hyötynyt uuden rautatien rakentamisesta, vaikka hyödyt ovat jääneet pienemmiksi kuin alun perin ajateltiin. Jos neuvottelut uuden rautatien rakentamisesta Kiinan kanssa olisi hoidettu alueellisesti, yhteistyössä muiden Itä-Afrikan valtioiden kanssa, olisi neuvottelutulos todennäköisesti ollut afrikkalaisille edullisempi ja projektista saadut hyödyt suurempia (ks. esim. The Daily Nation 22.12.2018, 14.5.2019).

Kaikkia rautatien tuomia hyötyjä on myös vaikea arvioida näin aikaisessa vaiheessa.⁵¹ Esim. sitä, miten rautatie vaikuttaa Kenian alueelliseen asemaan ja maan teollisuuden kehittymiseen, ei pystytä vielä kunnolla arvioimaan. Myös Kiinan entisen Kenian suurlähettilään Sun Baohongin mukaan rautatieprojektin taloudellista kannattavuutta on erittäin vaikeaa arvioida näin aikaisessa vaiheessa. Suurten infrastruktuuriprojektien arvo ei perustu ainoastaan niistä saatuun välittömään taloudelliseen tuottoon vaan myös siihen, miten niiden toteuttaminen hyödyttää maan kokonaisvaltaista sosiaalista ja taloudellista kehitystä. (The Daily Nation 29.7.2018).

⁵¹ Rautatien ensimmäinen vaihe valmistui keväällä 2017 ja toinen vaihe syksyllä 2019.

Rautatieprojekti on vaikuttanut positiivisesti esim. paikallisten työllistymiseen ja kiinalaisen osaamisen siirtymiseen kenialaisille (ks. esim. The Daily Nation 16.5.2014, 3.7.2015, 4.9.2015). Vastoin yleistä käsitystä, jonka mukaan kiinalaisyrietykset palkkaavat vain kiinalaisia, suuri osa yrityksistä palkkaa myös kenialaisia työntekijöitä. Maailmanpankin teettämään tutkimukseen osallistuneissa kiinalaisyrietyksissä kenialaiset työntekijät muodostivat 75 prosenttia kokopäiväisistä ja 95 prosenttia osa-aikaisista työntekijöistä (Sanghi & Johnson 2016, 27). Myös Wissenbachin ja Wangin (2017, 19-20) mukaan CRBC palkkasi suuren määrän kenialaisia työntekijöitä rautatien rakentamisen aikana. CRBC:n omien tietojen mukaan se työllisti n. 2000 kiinalaista ja n. 20 000 kenialaista työntekijää projektin ensimmäisen vaiheen aikana (The Daily Nation 28.6.2017).⁵² Kenian mediassa CRBC:tä on kuitenkin syytetty paikallisten työntekijöiden syrjinnästä ja heihin kohdistuvasta rasismista (ks. esim. AllAfrica 12.7.2018, Standard Digital 8.7.2018, The Daily Nation 18.7.2018). Yritys on kiistänyt syytteet. Kiinan entisen Kenian suurlähettilään Sun Baohongin mukaan kyse on ollut yksittäistapauksista, jotka on erotettu kontekstista (The Daily Nation 29.7.2018).

Kenian rautatieprojekti on myös ensimmäinen suuri infrastruktuuriprojekti, jossa rakentamisesta vastaava kiinalaisyrietykset CRBC velvoitettiin hankkimaan 40 prosenttia projektin toteuttamiseen tarvittavasta työstä paikallisilta yrityksiltä. Tavallisesti urakoitsijaa ei velvoiteta hankkimaan tarvitsemiaan materiaaleja ja palveluja paikallisesti ja siksi taipumuksena onkin ollut suosia yrityksiä, joilla on sama kotipaikka kuin urakoitsijalla. (The Daily Nation 21.6.2014.) CRBC:n julkaiseman yrityksen sosiaalista vastuuta käsittelevän raportin mukaan vuoden 2015 päättyessä kaikista projektiin hankituista tarvikkeista ja materiaaleista 63 prosenttia oli hankittu paikallisilta markkinoilta (The Daily Nation 28.3.2016).⁵³

Kenian mukaan paikallisessa hankinnassa ei kuitenkaan päästy sovittuun 40 prosenttiin. Monet Keniassa tuotetut raaka-aineet eivät kiinalaisten mukaan täyttäneet asetettuja vaatimuksia, ja esim. terästä täytyi tuoda muualta (ks. esim. The Daily Nation 14.7.2015, 23.9.2015, 2.1.2017). Kriitikkojen mukaan jopa 75 prosenttia raaka-aineista tuotiin Kenian ulkopuolelta (The Daily Nation 20.9.2016). Joulukuussa 2015 myös Kenian

⁵² Ensimmäisessä vaiheessa rakennettiin rautatie Mombasan satamasta Kenian pääkaupunkiin Nairobiin.

⁵³ Raportin mukaan paikallisilta markkinoilta hankittiin mm. dieselöljyä, sementtiä, ajoneuvoja ja terästä (The Daily Nation 28.3.2016).

presidentti Uhuru Kenyatta toi esille huolensa siitä, että CRBC ei ollut päässyt sopimusehtojen mukaiseen tavoitteeseen (The Daily Nation 8.12.2015).

CRBC:n raportti ja Uhuru Kenyattan joulukuussa 2015 antama lausunto ovat ristiriidassa keskenään. On vaikeaa arvioida, kuinka suuri osa tarvittavista materiaaleista, koneista ja palveluista todellisuudessa hankittiin Kenian ulkopuolelta, koska Kiina ei julkaise yksityiskohtaisia tietoja toteuttamistaan yhteistyöprojekteista. Huomionarvoista on kuitenkin se, että rautatien rakentamiseen tarvittavien materiaalien ja koneiden tuonti on lisännyt Kiinan ja Kenian välisen kaupan epätasapainoa (The Daily Nation 30.1.2017). Vuonna 2013 ennen uuden rautatien rakentamista Kiinan ja Kenian välinen kauppataase oli 3,2 miljardia Yhdysvaltojen dollaria Kiinalle ylijäämäinen. Tämän jälkeen kaupan epätasapaino maiden välillä on vain kasvanut, ja vuonna 2018 kauppataase oli 5 miljardia dollaria Kiinalle ylijäämäinen.⁵⁴ (Maailmanpankki 2020b.) Myös Wissenbachin ja Wangin (2017, 15-16) mukaan suurin osa projektiin tarvittavista teräsosista tuotiin Kiinasta, kuten myös monet muut tuotteet, joita ei pystytty valmistamaan Keniassa.

4.4. Johtopäätökset

Positiivinen geotaloudellinen vallankäyttö voi muistuttaa taloudellista yhteistyötä, joka hyödyttää molempia osapuolia tasapuolisesti. Oikeasti kyseessä on kuitenkin tilanne, jossa valtion ulkopuolinen toimija pyrkii taloudellisia kannustimia käyttämällä tiettyjen strategisten tavoitteiden saavuttamiseen. Eniten taloudellisista kannustimista hyötyvät osapuolet pyrkivät myös yleensä vähätteleämään geotaloudellisen vallankäytön kohteena olevalle valtiolle tilanteesta aiheutuvaa uhkaa. (Wigell & Vihma 2016, 605-611.)

Kiinan rahoittamassa Kenian rautatieprojektissa on kyse nimenomaan positiivisesta geotaloudellisesta vallankäytöstä. Kiinan konkreettiset toimet eivät ole edistäneet ”kaikkia hyödyttävän yhteistyön” toteutumista ja se on ”molemminpuolisen hyödyn” sijaan ajanut pääasiassa omaa etuaan. Tämän takia ”yhteistyö, jossa kaikki voittavat”, ”molemminpuolinen hyöty” ja ”etelä-etelä yhteistyö” voidaan nähdä pelkinä

⁵⁴ Vuonna 2013 Kiinan viennin arvo Keniaan oli n. 3,2 miljardia Yhdysvaltojen dollaria ja Kenian tuonnin arvo Kiinaan n. 52 miljoonaa dollaria. Vuonna 2018 Kiinan viennin arvo Keniaan oli noussut n. 5,2 miljardiin dollariin ja Kenian tuonnin arvo Kiinaan n. 174 miljoonaan dollariin. (Maailmanpankki 2020b.)

retorisina apukeinoina, joiden avulla Kiina pyrkii geotaloudellisen strategiansa toteuttamiseen käytännössä. Lisäksi Kenian poliittinen eliitti, joka on hyötynyt projektin toteuttamisesta mahdollisesti eniten, on pitänyt uuden rautatien rakentamista välttämättömänä sijoituksena maan kehitykseen.

Kiina hyötyy uuden rautatien rakentamisesta sekä taloudellisesti että poliittisesti enemmän kuin Kenia. Uusi rautatie helpottaa tuontitavaroiden kuljettamista ja edistää Kiinan markkina-alueen laajentamista Keski- ja Itä-Afrikassa. Rautatien rakentaminen ja sen operoiminen ovat myös lisänneet kiinalaisten yritysten liiketoimintaa Keniassa. Lainasopimukset puolestaan takaavat Kiinalle merkittävät resurssit, jos Kenia epäonnistuu lainojen takaisinmaksussa. Tämän lisäksi rautatieprojekti on edistänyt sekä kiinalaisten yritysten että koko valtion vaikutusvallan lisääntymistä Itä-Afrikassa ja Saharan eteläpuolisessa Afrikassa. Yhtenä Kiinan tavoitteena onkin varmasti ollut suurten infrastruktuuriprojektien avulla kasvattaa kiinamielisten valtioiden määrää ja pyrkiä ”oman etupiirin” muodostamiseen Afrikassa. Tulevaisuudessa Kiinan vaikutusvalta alueella tulee todennäköisesti vain lisääntymään yhä kasvavan kaupankäynnin takia.

Kenia on hyötynyt projektista, mutta kaikkia sen saamia hyötyjä on vaikea arvioida näin pian rautatien valmistumisen jälkeen. Rautatien rakentaminen on työllistänyt paikallisia ja mahdollistanut kiinalaisen tietotaidon ja osaamisen siirtymisen kenialaisille työntekijöille. Kenialaiset yritykset ovat myös hyötynneet projektista, vaikka paikallisessa hankinnassa ei todennäköisesti päästykään ennalta sovittuun 40 prosenttiin. Kaikki Kenialle luvatut hyödyt eivät kuitenkaan ole toteutuneet, eikä se johdu pelkästään Kiinasta. Kenian oma toiminta on myös vaikuttanut negatiivisesti siihen, miten paljon se on hyötynyt rautatieprojektista.

Toukokuussa 2019 pitämässään kansakunnan tila -puheessa Kenian presidentti Uhuru Kenyatta mainitsi korruption yhtenä suurimmista uhista maan kehitykselle (The Daily Nation 4.4.2019, 7.4.2019). Kenian poliittiset päättäjät näkivät suuressa infrastruktuuriprojektissa tilaisuuden oman edun tavoitteluun. Rautatien suunnitteluun, rahoittamiseen ja toteuttamiseen liittyvissä hallituksen päätöksissä ei kiinnitetty riittävästi huomiota kansalaisten etuun, projektista saataviin kansantaloudellisiin hyötyihin eikä projektin laajempiin alueellisiin mahdollisuuksiin. Paikallisia yhteisöjä ei myöskään informoitu riittävästi rautatien rakentamiseen liittyvistä toimista. Rakentamisen aikana

esille nousseilla epäkohdilla on todennäköisesti ollut haitallinen vaikutus myös kiinalaistoimijoiden imagoon, koska heidän ajatellaan tehneen salaa yhteistyötä korruptoituneiden kenialaispoliitikkojen kanssa. (ks. esim. The Daily Nation 1.6.2017, 16.9.2018, 30.1.2019, 28.4.2019a, 14.5.2019.) Myös Wissenbachin ja Wangin (2017, 3-4) mukaan Kiinan uuskolonialistinen käyttäytyminen nähdään usein syynä sen rahoittamien projektien yhteydessä ilmeneviin haasteisiin. Kenian hallitus ja historiallisiin perinteisiin nojaava poliittinen kulttuuri on kuitenkin yksi suurimmista syistä rautatieprojektin yhteydessä esiin tulleisiin ongelmiin. Tilannetta on myös vaikeuttanut syvälle juurtunut korruptio ja voiton tavoittelu.

Osan Kenialle epäedullisista sopimusehdoista epäillään olleen päättäjien tiedossa jo pitkään ennen lainasopimusten allekirjoittamista (The Daily Nation 13.1.2019b). Rautatieprojektin ainoan toteutettavuustutkimuksen⁵⁵ teki Kenian tai riippumattoman kolmannen osapuolen sijaan projektia toteuttamaan valittu kiinalaisyritys CRBC. Kenian rautatieyhtiön antaman arvion mukaan kiinalaisten tekemä tutkimus oli liian optimistinen, eikä se antanut kuvaa taloudellisesti kannattavasta projektista. Se ei sisältänyt markkinatutkimusta eikä taloudellista mallintamista, joiden tarkoituksena on arvioida projektin taloudellista kannattavuutta. Tarvittavien tunnelien, siltojen ja pysäkkien määrää oli myös todennäköisesti liioiteltu, mikä on voinut nostaa rautatien kustannuksia. Tutkimukseen sisältynyt ympäristön- ja sosiaalisten vaikutusten arviointi ei myöskään ollut riittävää. (The Daily Nation 13.1.2019b.) Ennen kuin uuden rautatien rakentaminen aloitettiin keskusteltiin myös vanhan rautatien kunnostamisesta. Vanhan radan kunnostaminen olisi tullut huomattavasti uuden rautatien rakentamista edullisemmaksi. (The Daily Nation 28.4.2019a.) Tästä huolimatta Kenian hallitus allekirjoitti ensimmäisen lainasopimuksen Kiinan kanssa toukokuussa 2014.

Kenian hallitusta on syytetty projektin hankinta- ja rakennuskustannusten tahallisesta nostattamisesta (ks. esim. The Daily Nation 29.7.2018, 28.4.2019a). Rautatieprojektin oli alun perin määrä maksaa n. 2,2 miljardia Yhdysvaltojen dollaria⁵⁶, mutta kustannukset nousivat myöhemmin n. 3,3 miljardiin dollariin⁵⁷. Myös rautatien rakentamiseen vaadittavien maiden hankintakustannukset nousivat n. 300 miljoonaan dollariin⁵⁸ kymmen kertaa alkuperäistä summaa suuremmiksi. (The Daily Nation 13.1.2019b.)

⁵⁵ feasibility study

⁵⁶ Summa vastaa n. 220 miljardia Kenian shillinkiä. (Valuuttamuunnos: 1.2.2020)

⁵⁷ Summa vastaa n. 327 miljardia Kenian shillinkiä. (Valuuttamuunnos: 1.2.2020)

⁵⁸ Summa vastaa n. 30 miljardia Kenian shillinkiä. (Valuuttamuunnos: 1.2.2020)

Lisäksi hallituksen pakkolunastamista maista saadut korvaukset eivät alkuperäisistä lupauksista huolimatta ole olleet markkinahintojen mukaisia eivätkä ne ole riittäneet vastaavien maa-alueiden ostamiseen muualta (The Daily Nation 30.1.2019). Maiden pakkolunastamisesta vastuussa olevaa komiteaa on myös syytetty väärennettyjen korvausvaatimusten ratkaisemisesta (The Daily Nation 28.4.2019a). Poliitikot ovat todennäköisesti pitäneet väärennetyistä korvausvaatimuksista saadut varat itsellään.

Kiinan käyttämästä retoriikasta huolimatta sen päätavoitteena on aina ollut oman hyötynsä maksimointi. Se ei kuitenkaan ole yksin vastuussa rakennusprojektin aikana esiin tulleista ongelmista. Kenia on itsenäinen toimija, joka päätti rakentaa uuden rautatien kiinalaisen rahoituksen avulla. Maa hyötyi projektista odotettua vähemmän, koska sen poliittinen eliitti ajoi koko maan edun sijaan omaa etuaan. Maksimoidakseen projektista saatavat hyödyt kiinalaiset rahoittajat tulevat todennäköisesti vaatimaan Kenian hallitukselta lisätoimia junaradan taloudellisen kannattavuuden parantamiseksi ja sen käyttöasteen nostamiseksi. Luvassa saattaa olla esim. teidenkäyttömaksuja tavarankuljettajille ja uusia määräyksiä rekkojen kokoon ja painorajoituksiin. Hallituksella on myös paine tehostaa taloudellista toimintaa ja kehittää teollisuutta uuden radan varrella. (The Daily Nation 1.5.2019.)

Mitä enemmän Kenia on velkaa Kiinalle ja mitä enemmän maassa on kiinalaisia toimijoita, sitä vaikeampaa sen on olla noudattamatta Kiinan tahtoa. Geotaloudellisen vallankäytön takia Kenia onkin tullut yhä riippuvaisemmaksi Kiinasta. Kiina ei kuitenkaan ole ainoa kansainvälinen toimija, joka on myöntänyt suuria lainoja Kenialle. Keniassa keskustelu maan velkaantumisesta liittyy myös läheisesti maan sisäpolitiikkaan, jossa ajatukset ovat jo siirtyneet vuoden 2022 tulevaan presidentinvaaliin. Presidenttiehdokkaat ovat velkakeskusteluun osallistumalla koittaneet hankkia itselleen lisää poliittista vaikutusvaltaa. (ks. esim. The Daily Nation 28.4.2019b.)

Kiina on pyrkinyt geotaloudellisella vallankäytöllä lisäämään sekä taloudellista että poliittista vaikutusvaltaansa Kenian ja Afrikan lisäksi myös muulla maailmassa. Se on rahoittanut monia samankaltaisia yhteistyöprojekteja esim. Etelä-Amerikassa ja Aasiassa. Seuraavassa kappaleessa käsittelen tarkemmin Kiinan geotaloudellista vaikuttamista osana sen visiota nykyisen länsikeskeisen maailmanjärjestyksen uudistamiseksi.

5. KIINAN GEOTALOUDELLINEN VALLANKÄYTTÖ OSANA MAAILMANJÄRJESTYSTÄ JA SIINÄ TAPAHTUVAA MUUTOSTA

Liberaali maailmanjärjestys on murroksessa vallan uudelleen jakautumisen ja siitä johtuvien poliittisten jännitteiden takia (ks. esim. Acharya 2017, Deudney & Ikenberry 2018, Kupchan 2018, Lahtinen 2018, Raik 2018). Acharyan (2017; 271-272, 276) mukaan Yhdysvaltojen johtaman liberaalin hegemonian aika on ohi. Länsimaiden on neuvoteltava nousevien suurvaltojen kanssa ja oltava valmiita muuttamaan nykyistä kansainvälistä järjestelmää. Uuden järjestelmän on palveltava paremmin yhä moninapaisempaa maailmaa. Yksi suurimmista nykyisen, toisen maailmansodan jälkeen luodun, kansainvälisen järjestelmän haastajista on Kiina (ks. esim. Acharya 2017, Deudney & Ikenberry 2018, Kupchan 2018). Acharya (2017, 278) toteaa kirjoittamassaan artikkelissa, että Kiina ei pysty vielä johtamaan uutta maailmanjärjestystä, mutta sillä on mahdollisuus vaikuttaa sen muotoutumiseen Uuden silkkitie -hankkeen avulla. Deudney ja Ikenberry (2018, 22) ovat puolestaan tuoneet esille, että Kiinan ja länsimaiden välisen ideologisen kilpailun kiihtymisellä voi olla positiivinen vaikutus liberaalin maailmanjärjestyksen säilymiseen, koska se saattaa kannustaa liberaaleja demokratioita tekemään yhä enemmän sisäpoliittisia uudistuksia ja vahvistamaan kansainvälisiä liittoumiaan.

Tässä kappaleessa analysoin Kiinan geotaloudellista vallankäyttöä osana maailmanjärjestystä ja siinä tapahtuvaa muutosta. Ensin käsittelen Kiinan kansainvälisiä pitkän aikavälin tavoitteita ja sitä, millainen yhteys Kenian rautatieprojektilla ja muilla samankaltaisilla projekteilla on niihin. Sen jälkeen vertaan Kiinan ja EU:n ajamia maailmanjärjestyksiä toisiinsa tuodakseni paremmin esille, miten Kiinan ajama maailmanjärjestys eroaa nykyisestä länsikeskeisestä järjestelmästä. Lopuksi pohdin, onko Kiinan ajama maailmanjärjestys uhka nykyiselle kansainväliselle järjestelmälle.

5.1. Kiinan kansainväliset tavoitteet ja Uusi silkkitie -hanke

Saadakseni kattavan kuvan Kiinan kansainvälisistä tavoitteista ja maan suhteesta nykyiseen kansainväliseen järjestelmään olen valinnut aineistokseni presidentti Xi Jinpingin ja pääministeri Li Keqiangin pitämiä puheita, maan virallisesta poliittisesta linjasta julkaistuja asiakirjoja⁵⁹ sekä erilaisissa yhteistyöfoorumeissa annettuja poliittisia linjauksia ja julkilausumia⁶⁰. Yksi tärkeimmistä käyttämistä dokumenteista on Xi Jinpingin lokakuussa 2017 Kiinan kommunistisen puolueen 19 puoluekokouksessa esittelemä raportti, jossa hän määrittelee maan nykyisen ulkopoliittisen linjan.

Valitsemassani aineistossa toistuvat usein etenkin seuraavat Kiinalle tärkeät käsitteet: ”yhteisen kohtalon yhteisö” (community of a common destiny for mankind) ja ”yhteisen tulevaisuuden yhteisö” (community with a shared future for mankind)⁶¹, ”kiinalainen unelma” (Chinese dream), ”sosialismi kiinalaisin erityispiirtein” (socialism with Chinese characteristics), ”yhteistyö, jossa kaikki voittavat” (win-win cooperation), ”molemminpuolinen hyöty” (mutual benefit) sekä ”rauhanomainen kehitys” (peaceful development).

Kiinan ulkopoliittinen linja perustuu kommunismiin, maan historiaan ja perinteisiin sekä ”kiinalaisen unelman” toteuttamiseen. Kiinan johdon käyttämälle retoriikalle tunnusomaista on myös ”kiinalaisten erityispiirteiden” korostaminen, jolla pyritään kyseenalaistamaan arvojen yleismaailmallisuus ja nykyisen kansainvälisen järjestelmän länsikeskeisyys. (Xi 18.10.2017.) Retoriikkaan kuuluvat olennaisesti esim. seuraavat ilmaiset: ”sosialismi kiinalaisin erityispiirtein”⁶² ja ”suurvaltapolitiikka kiinalaisin erityispiirtein”⁶³ (ks. esim. Boao Forum for Asia 10.4.2018; Xi 18.10.2017, 26.4.2019).

⁵⁹ Virallisesta poliittisesta linjasta kertovia julkaisuja ovat ns. valkoiset kirjat (white papers) ja Uuden silkkitie -hankkeen edistymisestä ja mahdollisuuksista kertova tiedote ”The Belt and Road Initiative: Progress, Contributions and Prospects”, jonka julkaisi huhtikuussa 2019 The Office of the Leading Group for Promoting the Belt and Road initiative.

⁶⁰ Analyysissä on käytetty aineistona Kiinan ja Afrikan yhteistyöfoorumin (FOCAC) antamia julkilausumia ja toimintasuunnitelmia, ensimmäiseen Silkkitiefoorumiin (Belt and Road Forum for International Cooperation) osallistuneiden valtionpäämiesten antamaa julkilausumaa ja Aasian Boao-foorumin (Boao Forum for Asia) vuoden 2018 kokouksesta tehtyä yhteenvetoa.

⁶¹ ”Yhteisen kohtalon yhteisöllä” ja ”yhteisen tulevaisuuden yhteisöllä” viitataan Kiinan käyttämässä retoriikassa samaan tavoitteeseen.

⁶² ”socialism with Chinese characteristics”

⁶³ ”major country diplomacy with Chinese characteristics”

Kiinan presidentti Xi Jinpingin (18.10.2017, 4.9.2018) ja pääministeri Li Keqiangin (28.3.2019) mukaan Kiina haluaa panostaa koko ihmiskunnan kehitykseen ja uudistaa kansainvälistä järjestelmää:

Kiina taistelee yhteisen tulevaisuuden yhteisön muodostamisen puolesta ja se on edistänyt nykyisen globaalin hallintojärjestelmän kehittämistä.⁶⁴

Päämääränä on rakentaa ”yhteisen tulevaisuuden yhteisö”, joka Kiinan mukaan perustuu molemminpuoliseen kunnioitukseen, oikeudenmukaisuuteen ja ”yhteistyöhön, jossa kaikki voittavat” (ks. esim. Belt and Road Portal 22.4.2019; Boao Forum for Asia 10.4.2018; Xi 8.9.2013, 18.10.2017 ja 4.9.2018). Kiina haluaa olla luomassa uudenlaista maailmanjärjestystä, joka ei nykyisen järjestelmän tavoin perustu ainoastaan länsimaisiin periaatteisiin ja arvoihin. Tavoitteena on myös irrottautua oopiumsotiin liittyvästä häpeästä ja saada takaisin maan entinen suurvalta-asema, joka Kiinan mukaan kuuluu sille.

Kallion (2018, 3) ja Käkösen (6.3.2018) mukaan ajatukset ”yhteisen kohtalon yhteisöstä” ja ”yhteisen tulevaisuuden yhteisöstä” perustuvat klassiseen kungfutselaiseen Tianxia-ajatteluun. Keisarillisessa Kiinassa maan valta perustui Tianxia-ajattelun mukaiseen tributaariseen järjestelmään, jossa maailma rakentui kiinalaisen sivilisaation ympärille (Kallio 2018, 5; Lahtinen 2018, 17). Kiinan asema järjestelmän keskuksena perustui ajatukseen sen moraalisesta, kulttuurillisesta ja taloudellisesta ylivertauudesta. Ylivertauus johti siihen, että naapurimaat hakeutuivat vapaaehtoisesti vuorovaikutukseen Kiinan kanssa hyötyäkseen sen vauraudesta. Järjestelmän legitimitettiin perustui Kiinan kykyyn turvata omien kansalaistensa tarpeiden lisäksi myös muiden järjestelmään kuuluvien maiden asukkaiden tarpeet. Ainoastaan Kiinalla oli oikeus määrittellä järjestelmän pelisäännöt. (Käkönen 6.3.2018.)

Kallion (2018, 5) mukaan Kiina on halunnut esittää Tianxian kolonialismista täysin poikkeavana hallitsemismuotona, jonka tavoitteena on monimuotisuuden säilyttäminen. Käytännössä Tianxia-ajatteluun perustuva järjestelmä ajaa kuitenkin keskusvallan etua aivan kuten siirtomaatkin palvelivat pääasiassa emämaidensa tarpeita. Tianxia-ajattelu

⁶⁴ China champions the development of a community with a shared future for mankind and has encouraged the evolution of the global governance system. (Xi 18.10.2017.)

onkin ristiriidassa Kiinan hegemoniavastaisuuden kanssa, koska siihen kuuluu olennaisesti ajatus selvästä johtajasta ja yhdestä keskuksesta (FIIA 12.1.2017).

Xi Jinping on viitannut Tianxiaan esim. syyskuussa 2015 YK:n yleiskokouksessa pitämässään puheessa:

Kuten vanha kiinalainen sananlasku kuuluu, ”kaikista suurin ideaali on sellaisen maailman luominen, jonka kaikki todella jakavat”. [...] Meidän tulisi uusia sitouksemme YK:n peruskirjassa asetettuihin päämääriin ja periaatteisiin, rakentaa uudenlaiset kaikkia hyödyttävään yhteistyöhön perustuvat kansainväliset suhteet ja luoda yhteisen tulevaisuuden yhteisö.⁶⁵

Kiinaksi ”maailma, jonka kaikki todella jakavat” on ”Tianxia weigong”. Tianxian suora käännös on ”kaikki taivaan alla” ja sillä voidaan tarkoittaa joko imperiumia, etupiiriä tai koko maailmaa riippuen siitä, missä kontekstissa käsitettä käytetään (Kallio 2018, 3). Kungfutsen mukaan politiikan päämääränä on maailman yhdistäminen kokonaisuudeksi, jossa vallitsee järjestys, harmonia ja rauha (Käkönen 6.3.2018). Ideaalisesti Tianxian tulisikin olla ainoastaan arvoyhteisö eikä voimankäytön tuloksena syntynyt kokonaisuus. On myös muistettava, että maailmassa voi samaan aikaan olla olemassa useampia Tianxia-ajatteluun perustuvia järjestelmiä. (Kallio 2018, 3-4.)

Tianxia-ajatteluun perustuva ”yhteisen tulevaisuuden yhteisö” voidaan rakentaa vasta silloin, kun Kiinalla on riittävästi vaikutusvaltaa maailmanlaajuisesti. Tämän takia Kiina on pykinyt oman vaikutusvaltansa kasvattamiseen geotaloudellisella vallankäytöllä, jossa Uudella silkkitie -hankkeella⁶⁶ on keskeinen asema. Uusi silkkitie on valtava infrastruktuuri- ja kauppahanke, jonka tarkoituksena on Kiinan mukaan edistää kaikkien kehitystä, lisätä kansainvälistä yhteistyötä, edistää kaupankäyntiä ja parantaa liikenneyhteyksiä Aasian, Euroopan ja Afrikan välillä (ks. esim. Boao Forum for Asia 10.4.2018; Xi 14.5.2017 ja 18.10.2017; Belt and Road Portal 22.4.2019). Vuonna 2019 julkaistusta hanketta käsittelevässä julkaisussa todetaan:

Kaikki valtiot ovat tervetulleita osallistumaan hankkeeseen, vaikka se tällä hetkellä keskittyykin pääasiassa Aasiaan, Eurooppaan ja Afrikkaan.⁶⁷

⁶⁵ As an ancient Chinese adage goes, “The greatest ideal is to create a world truly shared by all.” [...] We Should renew our commitment to the purposes and principles of the UN Charter, build a new type of international relations featuring win-win cooperation, and create a community of shared future for mankind. (Xi 28.9.2015.)

⁶⁶ Belt and Road Initiative (BRI)

⁶⁷ It focuses on Asia, Europe and Africa, but is open to all partners. (Belt and Road Portal 22.4.2019.)

Myös Lahtisen (2018, 22-25) sekä Wissenbachin ja Wangin (2017, 5-6) mukaan Uudella silkkitiellä on keskeinen asema Kiinan kansainvälisessä strategiassa ja uuden maailmanjärjestyksen edistämisessä. Se on Xin käynnistämistä hankkeista tärkein ja osa hänen harjoittamaansa yhä aktiivisempaa ulkopolitiikkaa, jonka tavoitteena on tehdä Kiinasta yhä merkittävämpi kansainvälinen toimija. Xi mainitsi Uuden silkkitie -hankkeen ensimmäisen kerran vuonna 2013 vieraillessaan Keski- ja Kaakkois-Aasiassa:

Luodaksemme yhä tiiviimmät taloudelliset suhteet, syventääksemme tekemäämme yhteistyötä ja saadaksemme kehitettyä Euraasiaa meidän tulisi ottaa innovatiivinen lähestymistapa ja pyrkiä yhdessä rakentamaan ”taloudellinen vyöhyke muinaisen silkkitien kattamille alueille”.⁶⁸

Virallisesti hanke käynnistettiin vuonna 2015.

Kiinan geotaloudellisen strategian tavoitteet Afrikassa ja myös muualla maailmassa ovat yhteydessä maan kansainvälisiin tavoitteisiin nimenomaan Uuden silkkitie -hankkeen kautta. Kenian rautatieprojekti on yksi tärkeimmistä ja suurimmista Uuden silkkitie -hankkeen alaisuudessa toteutetuista projekteista Afrikassa (ks. esim. Reuters 16.10.2019, The Daily Nation 22.12.2018, 23.4.2019, Xinhua 17.12.2019). Toukokuussa 2017 Pekingissä järjestettiin ensimmäinen Silkkitiefoorumi ⁶⁹, johon kutsuttiin valtionpäämiehiä 28 eri maasta. Heistä vain kaksi oli Afrikasta: Kenian presidentti Uhuru Kenyatta ja Etiopian pääministeri Hailemariam Desalegn. (Belt and Road Portal 16.5.2017, The Daily Nation 13.5.2017.) Kenian ja Etiopian valtionpäämiesten kutsumista ensimmäiseen Silkkitiefoorumiin voidaan pitää todisteena siitä, kuinka tärkeää maiden kanssa tehtävä yhteistyö Kiinalle on.

Afrikka on toiminut otollisena testialustana Kiinan geotaloudelliselle vaikuttamiselle, koska kansainvälisiin järjestöihin ja länsimaihin kyllästyneet valtiot ovat tehneet mielellään yhteistyötä Kiinan kanssa oman kehityksensä rahoittamiseksi. Esim. Keniassa ulkopolitiikka on alistettu maan taloudellisen kehityksen edistämiseen.⁷⁰ Myös Lahtisen (2018, 48) ja Mattlinin (2.6.2019) mukaan Kiina on kokeillut Afrikassa taloudellisen vaikutusvaltansa rajoja ja globaalille suurvallalle kuuluvaa yhä aktiivisempaa

⁶⁸ To forge closer economic ties, deepen cooperation and expand development space in the Eurasian region, we should take an innovative approach and jointly build an “economic belt along the Silk Road”. (Xi Jinping 8.9.2013.)

⁶⁹ Belt and Road Forum for International Cooperation

⁷⁰ Uhuru Kenyattan itään suuntautuvassa politiikassa on kyse nimenomaan ulkopolitiikan käyttämisestä Kenian taloudellisen kehityksen rahoittamiseen.

ulkopoliittista roolia. Hyväksi koettuja vaikutusmuotoja voidaan tulevaisuudessa soveltaa myös muualla.

Yksi kehityspoliitiikan suurimmista ongelmista on aina ollut sen imperialistisuus ja kaupallisuus (The Daily Nation 26.4.2019b). Aivan kuten Kenian rautatieprojektissa ja monissa muissa Kiinan rahoittamissa samankaltaisissa projekteissa myös Uudessa silkkitie -hankkeessa on kyse geotaloudellisesta vallankäytöstä, jossa taloudelliset ja poliittiset tavoitteet ovat sekoittuneet toisiinsa. Kiinan tavoitteena on hankkeen avulla lisätä sekä taloudellista että poliittista vaikutusvaltaansa, vahvistaa omaa suurvalta-asemaansa ja saada aikaan muutosta kansainvälisessä järjestelmässä suuntaan, jossa valta siirtyy vähitellen pois länsimailta. Kallio (2018, 7) on tuonut esille, että Uutta silkkitie -hanketta voidaan pitää tributaarisen järjestelmän nykyaikaisena vastineena, koska Kiina rakentaa sen avulla omaa Tianxia-ajatteluun perustuvaa järjestelmäänsä. Hankkeen tarkoituksena ei ole ainoastaan tukea Kiinan talouskasvua ja edistää Kiina-keskeistä taloudellista integraatiota vaan hahmotella myös Kiinan vaikutusvallan alle jäävät alueet ja edistää strategista narratiivia, jossa Kiina nähdään hyvä yhteistyökumppanina, joka on halukas jakamaan omaa osaamistaan.

5.2. Miten Kiinan ajama maailmanjärjestys eroaa nykyisestä kansainvälisestä järjestelmästä?

Seuraavaksi vertaan Kiinan ja EU:n ajamia maailmanjärjestyksiä toisiinsa tuodakseni selvemmin esille, miten Kiinan ajama maailmanjärjestys eroaa nykyisestä maailmanjärjestyksestä. EU:n näkemys kansainvälisestä järjestelmästä perustuu vuonna 2016 ilmestyneeseen globaaliin strategiaan EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikasta⁷¹. Toccin (2017, 488-490 ja 496) mukaan globaalin strategian tarkoituksena oli luoda uusi narratiivi EU:n kansainvälisestä roolista ja auttaa yhtenäistämään unionia. Uuden strategian aikaansaaminen oli tärkeää myös siksi, että vuonna 2003 julkaistun turvallisuusstrategian jälkeen maailmanpoliittinen ilmapiiri oli muuttunut radikaalisti ja turvattomuus EU:ssa ja sen lähialueilla oli lisääntynyt. Tärkeitä strategiassa toistuvia

⁷¹ A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy

käsitteitä ovat mm. kriisinsietokyky (resilience), yhtenäinen unioni (a joined-up Union) ja periaatteellinen pragmatismi (principled pragmatism).

Kiina puhuu suuresta muutoksesta kansainvälisessä järjestelmässä ja kansainvälisessä taloudessa. Muutos tuo Kiinan mukaan tullessaan suuria mahdollisuuksia mutta myös yhä suurempia haasteita. Maailma on muuttumassa yhä moninapaisemmaksi ja ihmisten hyvinvointi on yhä läheisemmin yhteydessä koko maailman hyvinvointiin. (ks. esim. Belt and Road Portal 16.5.2017; Li 28.3.2019; White Paper 2018; Xi 18.10.2017, 4.9.2018.) EU:n globaalissa strategiassa sanotaan, että maailmassa on meneillään eksistentiaalinen kriisi ja unionia uhkaavat monet vaarat. Samaan aikaan strategiassa kuitenkin myönnetään, että kriisi tuo myös tullessaan mahdollisuuden suuriin muutoksiin. (EU 2016, 13.)

Kiina käyttää ilmaisua ”kansainvälisen järjestelmän muutos”. EU puolestaan viittaa muutokseen puhumalla ”maailmassa meneillään olevasta kriisistä”. Kiinan käyttää pehmeämpää retoriikkaa kuin EU, koska sen tavoitteena on nykyisen järjestelmän muuttaminen ja tulevaisuudessa sen korvaaminen uudella kiinalaisiin arvoihin perustuvalla maailmanjärjestyksellä. EU puhuu ”kriisistä”, koska se kokee nykyisen, omia arvoja ja periaatteitaan edustavan, kansainvälisen järjestelmän olevan uhattuna.

Kiina on sitoutunut ”rauhanomaiseen kehitykseen” ja kehityksen edistämiseen kaikkialla maailmassa (ks. esim. Belt and Road Portal 22.4.2019, Boao Forum for Asia 10.4.2018, White Paper 2014). Se tukee erityisesti alueellisen talousyhteistyön lisäämistä ja haluaa olla edistämässä uusien vapaakauppa-alueiden syntymistä (Belt and Road Portal 22.4.2019, Li 28.3.2019). Maan tavoitteena onkin jatkaa uudistus- ja avautumispolitiikkaansa:

[...] Kiina ei tule koskaan sulkemaan oveaan. Sitä tullaan avaamaan vain enemmän ja enemmän.
[...] Kiina tulee aina työskentelemään avoimen maailmantalouden saavuttamisen puolesta!⁷²

Toccin (2017, 498-499) mukaan EU:n globaalissa strategiassa on myös pyritty välttämään halu kääntyä sisäänpäin monien haasteiden ja uhkien keskellä ja siksi siinä korostetaan yhteistyön tärkeyttä ulkopuolisen maailman kanssa. Strategiasta käy ilmi, että saavuttaakseen omat tavoitteensa EU on valmis tekemään yhteistyötä erilaisten

⁷² [...] China's door will never be closed. It will only open still wider. [...] China will not stop its effort to pursue an open world economy! (Xi 5.11.2018.)

kansainvälisten toimijoiden kanssa. Tämän takia myös EU:n käyttämä retoriikka on globaalissa strategiassa ainakin osittain vaatimattomampaa kuin ennen. Unioni ei esim. enää ajattele, että sen edustama alueellinen integraatio on ainoa oikea tapa valtioiden välisen alueellisen yhteistyön edistämiseen. Se tukee erilaisten alueellisten yhteistyömekanismien kehittämistä ja lupaa, ettei yritä taivutella muita järjestäytymään oman mallinsa mukaisesti. (EU 2016, 18 ja 32-39.)

Xi korostaa, että maailmanjärjestyksen tulee perustua demokratiaan ja tasa-arvoon:

Kiina puolustaa demokratiaa kansainvälisissä suhteissa ja kannattaa kaikkien maiden välistä tasa-arvoa, isojen ja pienten, vahvojen ja heikkojen, rikkaiden ja köyhien.⁷³

Jokaisella valtiolla on oikeus valita oma hallintomallinsa ja lähteä kehittämään maataan haluamallaan tavalla. Kiinan mukaan sen edustama kehitysmalli antaa mahdollisuuden modernisaatioon ja talouskasvuun valtioiden itsenäisyyttä vaarantamatta. Maa myös vakuuttaa, ettei sen tavoitteena ole oman hallintomallinsa levittäminen. (ks. esim. Belt and Road Portal 22.4.2019; Xi 4.12.2015, 18.10.2017.) Uuden silkkitie -hankkeen käynnistämistä voidaan kuitenkin pitää merkinä Kiinan halusta oman ajattelutapansa ja omien arvojen levittämiseen. Kiinan kansainvälinen vaikutusvalta on lisääntynyt ja sen tarjoama kehitysmalli on saavuttanut suosiota etenkin autoritäärisissä valtioissa.

Xin (22.9.2015, 18.10.2017) mukaan Kiinan tärkein päämäärä on ”kiinalaisen unelman” toteuttaminen, johon kuuluu olennaisesti maan turvallisuuden takaaminen ja taloudellisen kehityksen ylläpitäminen kansalaisten elintason parantamiseksi. Unelmaan kuuluu myös Kiinan nostaminen taloudellisesti, teknologisesti ja puolustuksellisesti johtavaan asemaan kansainvälisessä järjestelmässä. Globaalissa strategiassa painotetaan, että EU on sitoutunut olemaan vastuullinen kansainvälinen toimija, jonka toimintaa ohjaa periaatteellinen pragmatismi.⁷⁴ Unionin tärkeimpänä tavoitteena on omien kansalaistensa turvallisuuden takaaminen. Lisäksi se pyrkii mm. tehostamaan valtioiden kriisinsietokykyä⁷⁵ etenkin omilla lähialueillaan ja edistämään alueellista yhteistyötä kaikkialla maailmassa. (EU 2016; 14-16, 23-27 ja 32.)

⁷³ China stands for democracy in international relations and the equality of all countries, big or small, strong or weak, rich or poor. (Xi 18.10.2017.)

⁷⁴ EU:n mukaan periaatteellinen pragmatismi perustuu strategisen ympäristön realistiseen arviointiin ja haluun edistää sääntöpohjaista kansainvälistä järjestelmää (EU 2016, 15-16).

⁷⁵ Rauhan ja turvallisuuden edistämiseksi huomio on kiinnitettävä erityisesti konfliktien ennaltaehkäisyyn, inhimillisen turvallisuuden edistämiseen sekä turvattomuuden perimmäisten syiden käsittelyyn. Strategiassa korostetaan, että suvaitsevaisia, vauraita ja turvallisia yhteiskuntia voidaan luoda, ja valtioiden kriisinsietokykyä voidaan nostaa monin eri tavoin. (EU 2016, 14 ja 23-27.)

Kiinan ja EU:n ajamat maailmanjärjestykset ovat pohjimmiltaan hyvin erilaisia, vaikka molempien toimintaa ohjaavat osittain samankaltaiset arvot ja periaatteet. Rauhan ja turvallisuuden edistäminen on tärkeä päämäärä molemmille. Kiinalle rauha ja turvallisuus antavat mahdollisuuden taloudellisen kehityksen edistämiseen ja ”kiinalaisen unelman” toteuttamiseen. EU:lle rauhan ja turvallisuuden ylläpitämistä on tullut yhä tärkeämpää, koska erilaiset turvallisuushat sekä EU:ssa että sen lähialueilla ovat yleistyneet. Venäjältä on tullut yhä itsevarmempi, pakolaisten määrä Euroopassa on moninkertaistunut ja terrori-iskut unionin sisällä ovat yleistyneet (Tocci 2017, 488-490). Lisäksi sotilasliitto Naton tarjoamaa turvaverkosta ei voida enää pitää itsestäänselvyytenä (Tocci 2018, 131-133).

Xi korostaa, ettei Kiinan tavoitteena ole maailmanlaajuinen hegemonia eikä alueellinen laajentuminen. Maa haluaa pitää yllä kansainvälistä järjestystä⁷⁶, koska ”kiinalainen unelma” voidaan toteuttaa ainoastaan vakaassa ja rauhallisessa kansainvälisessä ympäristössä. Kiina sanoo myös tukevansa YK:n aktiivista toimijuutta, mutta korostaa, että järjestöä tulisi uudistaa. Kehitysmaiden edustusmahdollisuuksia tulisi lisätä kaikissa kansainvälisissä instituutioissa. (ks. esim. FOCAC 25.12.2015 ja 12.9.2018a, Xi 18.10.2017.) Globaalissa strategiassaan EU vahvistaa sitoumuksensa YK:n ympärille kehittyneeseen sääntöpohjaiseen kansainväliseen järjestelmään, joka perustuu kansainväliseen oikeuteen. Myös unionin mukaan nykyistä järjestelmää täytyy kuitenkin uudistaa. (EU 2016, 39-43.) Kansainvälisissä instituutioissa kuten esim. YK:ssa ja Maailmanpankissa valtaa täytyy jakaa yhä useammille toimijoille, jotta ne säilyttäisivät merkityksensä myös tulevaisuudessa. Jos näin ei toimita, tulevat nousevat suurvallat perustamaan yhä useampia uusia kansainvälisiä instituutioita, jotka palvelevat niiden intressejä paremmin kuin perinteiset instituutiot. Hyvänä esimerkkinä toimii esim. vuonna 2014 Kiinan aloitteesta perustettu Aasian infrastruktuuri-investointipankki⁷⁷.

Sekä Kiina että EU tunnustavat, että kansainväliset ongelmat vaativat kansainvälisiä ratkaisuja. Molemmat sanovat tukevansa YK:n olemassaoloa ja tiedostavat, että sitä samoin kuin monia muitakin kansainvälisiä instituutioita tulisi uudistaa. Kiinan ja EU:n ehdottamat ratkaisut yhä lisääntyvän valtioiden välisen keskinäisriippuvuuden hallitsemiseksi eroavat kuitenkin toisistaan. Kiinan intressinä on vakaa kansainvälinen

⁷⁶ international order

⁷⁷ Asian Infrastructure and Investment Bank (AIIB)

järjestys, jonka alaisuudessa maa voi keskittyä ”kiinalaisen unelman” toteuttamiseen. Kiina ei siis EU:n tavoin tue nykyisen kansainvälisen järjestelmän ylläpitämistä. Acharya (2017) on kuitenkin tuonut esille, että Kiina saattaa hyötyä nykyisten kansainvälisten instituutioiden ylläpitämisestä lähitulevaisuudessa. Kiinalla on esim. YK:ssa enemmän valtaa kuin koskaan aikaisemmin ja se on osallistunut viime aikoina useisiin YK:n rauhanturvaoperaatioihin mm. Afrikassa. Kiinan lopullisena päämäärä on kuitenkin Tianxia-ajatteluun perustuvan kansainvälisen järjestelmän luominen, jota tällä hetkellä edustaa idea ”yhteisen tulevaisuuden yhteisöstä”. EU:n tavoitteena on puolestaan nykyisen sääntöpohjaisen kansainvälisen järjestelmän säilyttäminen, vaikka se onkin myöntänyt, että nykyistä järjestelmää on uudistettava.

5.3. Onko Kiinan ajama ”yhteisen tulevaisuuden yhteisö” uhka nykyiselle kansainväliselle järjestelmälle?

Kiinan harjoittama ulkopolitiikka on ideologisoitumassa ja maa tulee todennäköisesti asettumaan yhä selvemmin vastakkain länsimaiden kanssa. Kiina pyrkii muuttamaan nykyistä kansainvälistä järjestelmää, mutta ”yhteisen tulevaisuuden yhteisö” ei ainakaan vielä pysty tarjoamaan uskottavaa vaihtoehtoa nykyiselle länsikeskeiselle maailmanjärjestykselle. Tällä hetkellä Tianxia-ajattelu liitetäänkin ”kiinalaisen maailmanjärjestyksen” sijaan pääasiassa ideaan moninapaisesta kansainvälisestä järjestelmästä, jossa Kiina toimii yhtenä alueellisena keskuksena ja suurvaltana. Tästä huolimatta valta on siirtymässä itään ja yhä useammille kansainvälisille toimijoille. Länsimaiden tulee olla valmiita tekemään kompromisseja, jos ne haluavat säilyttää osan nykyisestä maailmanjärjestyksestä.

Kiina ei ole vielä valmis ottamaan johtavaa roolia uuden maailmanjärjestyksen muodostamisessa. Kehitys on edelleen sidottu näyttävästi osaksi sen käyttämää retoriikkaa. Xin (22.9.2015, 18.10.2017, 4.9.2018) mukaan Kiina on edelleen maailman suurin kehitysmaa ja kaikilla valtioilla on oikeus kehitykseen. Kehityksensä lisäksi Kiina pitää itseään kuitenkin myös suurvalta:

Kiina aikoo myös tulevaisuudessa toimia tavalla, jota sen status merkittävänä ja vastuullisena maana edellyttää [...].⁷⁸

Kehitysmaa-retoriikan tarkoituksena onkin todennäköisesti viestittää muulle maailmalle, ettei Kiina voi vielä ottaa samanlaista vastuuta kansainvälisen järjestelmän ylläpidosta ja kehittämisestä kuin esim. Yhdysvallat. Tilanne voi tosin muuttua radikaalisti seuraavien vuosikymmenien aikana varsinkin, jos Kiina saa realisoitua suurimman osan asettamistaan tavoitteista kansantasavallan 100-vuotispäivään mennessä.

Ennen kuin Kiina voi toimia uskottavana kansainvälisen yhteistyön suunnannäyttäjänä täytyy sen ratkaista omat sisäiset ongelmansa, joihin kuuluvat mm. suuret alueelliset erot kehityksessä, talouskasvussa ja tulonjaossa. Lisäksi Kiinan täytyy kehityksensä ylläpitämiseksi tehdä suuria muutoksia omaan talous- ja tuotantojärjestelmäänsä. Haasteena on myös Kiinan kommunistisen puolueen legitimitetin säilyttäminen muuttuvassa maailmassa, puolueen sisäisen koheesion ylläpitäminen ja korruption kitkeminen puolueen sisältä. (Xi 18.10.2017.)

Kallion (2018 6-7) ja Lahtisen (2018, 22-25) mukaan Kiinan hahmottelema Tianxia-ajatteluun perustuva maailmanjärjestys voidaan nähdä epäsuorana uhkana nykyiselle kansainväliselle järjestelmälle. Kiinan ongelmaksi saattaa kuitenkin muodostua se, ettei sillä ole käytössään samanlaista pehmeää valtaa⁷⁹ kuin esim. Yhdysvalloilla. Nyen (2004, 5-14) mukaan pehmeä valta perustuu maan kulttuurin vetovoimaan sekä poliittisten arvojen ja valtion harjoittaman ulkopoliittikan legitimitettiin. Kiinassa talouskasvu on vaikuttanut positiivisesti maan imagoon ja muut valtiot ovatkin ryhtyneet toteuttamaan sen mallin mukaista talouspolitiikkaa (Nye 2011, 21-22). Vaikka Kiinan taloudellista osaamista arvostetaan, ei sen ajamalla ”kovilla arvoilla” ole samanlaista vetovoimaa kuin länsimaisilla ”pehmeillä arvoilla”.

Tämän lisäksi ongelmia aiheuttaa se, ettei Kiina ole kunnolla määritellyt, millainen Tianxia-ajatteluun perustuva maailmanjärjestys todellisuudessa on ja millaisin konkreettisoin toimin se voidaan rakentaa. Kiina ei myöskään ole huomionnut sitä, millaisia ongelmia perinteisen Tianxia-ajattelun soveltamisesta voi olla nykyaikaan. (Kallio 2018, 4-6.) ”Yhteisen tulevaisuuden yhteisöön” sisältyykin monia ristiriitoja,

⁷⁸ China will continue to play its part as a major and responsible country [...]. (Xi 18.10.2017.)

⁷⁹ soft power

jotka täytyy ratkaista ennen kuin kansainvälisiä suhteita voidaan lähteä rakentamaan kiinalaisen mallin mukaisesti.

Kuten jo edellä on mainittu Tianxia perustuu ajatukseen vahvasta keskustasta, joka johtaa sen ympärille kehittynyttä järjestelmää. Tämän takia se ei ole erityisen hyvä lähtökohta maailmanlaajuisen yhteisön luomiselle. Samalla tavalla Kallio (2018, 7) on tuonut esille, että Kiina puhuu yhtä aikaa sekä kaikkien valtioiden suvereniteetin puolesta että suurvaltojen oikeudesta omien etupiiriensä muodostamiseen. Vaikka Uusi silkkitie -hanke ei suoraan haasta nykyistä maailmanjärjestystä, kertoo se Kiinan halukkuudesta lisätä lähialueensa omaan vaikutuspiiriinsä. Perinteiseen Tianxia-ajatteluun kuuluu myös olennaisesti ajatus erilaisten arvojärjestelmien rauhanomaisesta rinnakkaiselosta (Kallio 2018, 3-4 ja 7). Uuden silkkitie -hankkeen käynnistäminen kertoo kuitenkin länsimaiden ja Kiinan välisen ideologisen kilpailun kiihtymisestä, koska siinä on taloudellisen hyödyn lisäksi kyse myös kiinalaisten arvojen ja periaatteiden levittämisestä.

Lisäksi Kiina pyrkii edelleen kommunismin toteuttamiseen:

Kun Kiinan kommunistinen puolue perustettiin, se teki kommunismin toteuttamisesta korkeimman ihanteensa ja lopullisen tavoitteensa [...].⁸⁰

Kallion (2018, 7) mukaan kommunismin tavoittelu on ristiriidassa perinteisen kiinalaisen ajattelun kanssa, jossa historia ymmärretään loputtomaksi dialektiseksi prosessiksi. Kietomalla Kiinan ja kommunismin kohtalot yhteen Xi myöntää, että maan lopullisena tavoitteena on Kiinan johtaman maailmanjärjestyksen toteuttaminen. Kiina ei myöskään ole ainakaan vielä alkanut toimia Tianxia-ajattelua heijastavalla tavalla, jossa perinteiset Westfalenilaiset käsitykset kansallisvaltioista ja niiden välisistä kovista rajoista hylätään. Taiwanin kohdalla ainoa Kiinalle käyvä ratkaisu on edelleen sen yhdistäminen osaksi kansantasavaltaa. Xinjiangissa Kiina on puolestaan kovan uudelleen koulutuksen avulla pyrkinyt vahvistamaan valtaviiran kansallista identiteettiä vähemmistöjen identiteettien kustannuksella.

Kiinan ajama maailmanjärjestys ei siis ainakaan vielä muodosta varteenotettavaa uhkaa nykyiselle kansainväliselle järjestelmälle. Siihen liittyy monia sisäisiä ristiriitoja ja ongelmia, jotka Kiinan täytyy ratkaista ennen kuin ”yhteisen tulevaisuuden yhteisöstä”

⁸⁰ At its founding the Communist Party of China made realizing Communism its highest ideal and its ultimate goal [...]. (Xi 18.10.2017.)

voi tulla konkreettinen uhka nykyiselle järjestelmälle. Kiinan ulkopoliittista toimintaa ja erityisesti Uuden silkkitie -hankkeen edistymistä on kuitenkin hyvä pitää silmällä, koska Kiina pyrkii Xin (18.10.2017) mukaan maailmanlaajuiseen johtajuuteen 2000-luvun puoliväliin mennessä, kun kansantasavalta täyttää 100-vuotta.

6. LOPUKSI

Koska geotalouden käsitteestä ei ole olemassa yhteisesti hyväksyttyä määritelmää, tutkimukseni teoreettisena tavoitteena on ollut selkeyttää sitä käymällä läpi käsitteestä käytyä keskustelua ja vertaamalla geotaloudellista tutkimusta erityisesti geopolitiikan ja kansainvälisen poliittisen talouden tutkimukseen. Wigellin ja Vihman (2016) tavoin ajattelenkin, että teoreettisen ja käsitteellisen selkeyden takaamiseksi geotaloutta ja geopolitiikkaa tulisi tutkia toisistaan erillisinä tutkimussuuntauksina, koska niiden käyttämät keinot ja toiminnasta aiheutuvat vastareaktiot eroavat toisistaan merkittävästi. Lisäksi on oleellista tehdä selvä ero geotaloudellisen ja taloudellisen vallankäytön välillä. Tämän takia jaan Scholvinin ja Wigellin (2018a, 2018b) näkemyksen, jonka mukaan geotaloudellisen vallan tulee perustua tietylle alueelle ominaisiin maantieteellisiin tekijöihin tai rajoittua tietylle maantieteelliselle alueelle.

Oman tutkimukseni lähtökohtana olen käyttänyt Luttwakin (1990) määritelmää geotaloudesta, koska ajattelen, että osittain realistiseen kansainvälisen politiikan tutkimusperinteeseen nojaavalla keskitason tutkimuksellisella näkökulmalla on paljon annettavaa tilanteessa, jossa mm. valtioiden välinen keskinäisriippuvuus on lisääntynyt huomattavasti ja taloudellisesta vakaudesta on tullut yhä selvemmin osa kansallista turvallisuutta. Termillä geotalous viitataan tässä tutkimuksessa Wigellin ja Vihman (2016) tavoin taloudellisen vallan geostrategiseen hyödyntämiseen.

En kuitenkaan jaa Wigellin (2016) näkemystä, jonka mukaan samalla geotaloudellisella strategialla ei voida pyrkiä sekä taloudellisiin että poliittisiin tavoitteisiin, koska toisiaan usein täydentävien taloudellisten ja poliittisten tavoitteiden erottelu voi osoittautua välillä hyvin haastavaksi. Lisäksi on syytä muistaa, että geotaloudella voidaan tässä

tutkimuksessa viitata Scholvinin ja Wigellin (2018a, 2018b) tavoin sekä ulkopoliittiseen strategiaan että analyyttiseen lähestymistapaan kansainvälisen politiikan tutkimuksessa.

Tutkimukseni empiirisenä tavoitteena on puolestaan ollut analysoida Kiinan geotaloudellista vallankäyttöä tapaustutkimuksen avulla. Olen tarkastellut Kiinan geotaloudellista strategiaa Kenian rautatieprojektin yhteydessä sen käyttämässä retoriikassa usein toistuvien ”kaikkia hyödyttävän yhteistyön” ja ”molemminpuolisen hyödyn” käsitteiden kautta, joiden tarkoituksena on tehostaa maan positiivista geotaloudellista vallankäyttöä. Retoristen apukeinojen avulla Kiina on pyrkinyt vakuuttamaan, ettei sen rahoittamassa yhteistyöprojektissa ole kyse geotaloudellisesta vallankäytöstä vaan taloudellisesta yhteistyöstä, josta kaikki projektiin osallistuvat toimijat hyötyvät yhtä paljon. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa, koska Kiinan konkreettinen toiminta ei ole edistänyt ”yhteistyötä, jossa kaikki voittavat”. Se on ”molemminpuolisen hyödyn” sijaan ajanut pääasiassa omaa etuaan ja hyötynyt siksi projektista enemmän kuin Kenia.

Tutkimuksessa kävi kuitenkin ilmi, että Kiina ei ole ainoa syyllinen siihen, miksi Kenia on hyötynyt projektista vähemmän kuin Kiina. Kaikki Kenialle luvattut hyödyt eivät ole toteutuneet, koska maan poliittinen eliitti on ajanut projektin yhteydessä koko maan edun sijaan omaa etuaan. Maan hallituksen epäillään esim. olleen tietoinen monista Kenialle epäedullisista sopimusehdoista jo pitkään ennen lainasopimusten allekirjoittamista (The Daily Nation 13.1.2019b) ja sitä on myös syytetty projektin hankinta- ja rakennuskustannusten tahallista nostattamisesta (The Daily Nation 29.7.2018, 28.4.2019a). Kiina onkin siis positiivisella geotaloudellisella vallankäytöllään onnistunut heikentämään Kenian sisäistä yhtenäisyyttä.

Tämän lisäksi olen tarkastellut Kiinan geotaloudellista vallankäyttöä laajemmin osana maailmanjärjestystä ja siinä tapahtuvaa muutosta. Kiina esittää ”yhteisen tulevaisuuden yhteisön”, joka perustuu klassiseen Tianxia-ajatteluun, vaihtoehtona nykyiselle kansainväliselle järjestelmälle, joka on sen mukaan pelkkä kokoelma pinnallisesti toisiinsa sitoutuneita valtioita, jotka tavoittelevat ainoastaan omaa etuaan (ks. esim. Kallio 2018, Lahtinen 2018). Koska ”yhteisen tulevaisuuden yhteisö” voidaan rakentaa vasta sitten, kun maalla on tarpeeksi kansainvälistä vaikutusvaltaa, on Kiina pyrkinyt oman vaikutusvaltansa kasvattamiseen geotaloudellisella vallankäytöllä, jossa Uudella silkkitie -hankkeella on tärkeä rooli. Kenian rautatieprojekti ja muut samanlaiset projektit,

joita Kiina on toteuttanut esim. Afrikassa, Aasiassa ja Etelä-Amerikassa, ovatkin yhteydessä toisiinsa ja samalla myös Kiinan kansainvälisiin pitkänaikavälin tavoitteisiin juuri Uuden silkkitie -hankkeen kautta, jolla on tärkeä rooli Kiinan visiossa nykyisen kansainvälisen hallintojärjestelmän uudistamiseksi ja jonka tavoitteena on edistää ”yhteisen tulevaisuuden yhteisön” realisoitumista.

Kiinan ajama maailmanjärjestys on pohjimmiltaan hyvin erilainen kuin nykyinen kansainvälinen järjestelmä, vaikka molempien järjestelmien toimintaa ohjaavatkin osittain samanlaiset arvot ja periaatteet. Kiina ei kuitenkaan ole vielä valmis ottamaan johtavaa kansainvälistä roolia, ja sen ajamaan maailmanjärjestykseen liittyy myös edelleen monia ristiriitoja, jotka täytyy ratkaista ennen, kuin se voi muodostua todelliseksi uhaksi nykyiselle maailmanjärjestykselle.

7. LÄHDELUETTELO

7.1. Primääriaineisto

AllAfrica (12.7.2018), Kenya: Labour Ministry Probing SGR Workers' Racism Claims. Luettu 10.9.2019. Saatavissa: <https://allafrica.com/stories/201807120180.html>

AllAfrica (8.4.2019), Kenya: Port of Kenya takeover sparks neo-colonialism outcry. Luettu 10.9.2019. Saatavissa: <https://allafrica.com/stories/201904090245.html>

Belt and Road Portal (16.5.2017), Joint Communique of Leaders Roundtable of Belt and Road Forum for International Cooperation. Xinhua News Agency. Luettu 23.7.2019. Saatavissa: <https://eng.yidaiyilu.gov.cn/zchj/qwfb/13694.htm>

Belt and Road Portal (22.4.2019), The Belt and Road Initiative Progress, Contributions and Prospects. Office of the Leading Group for promoting the Belt and Road Initiative. Luettu 23.7.2019. Saatavissa: <https://eng.yidaiyilu.gov.cn/zchj/qwfb/86739.htm>

Boao Forum for Asia (10.4.2018), Annual Conference 2018: Session Summary No. 26. Luettu 23.7.2019. Saatavissa: <http://english.boaoforum.org/2018anhydt/39804.jhtml>

China Daily (29.12.2018), Kenya, China dismiss claims on Mombasa port 'takeover'. Luettu 12.9.2019. Saatavissa: <https://www.chinadaily.com.cn/a/201812/29/WS5c2766b2a310d91214051c20.html>

EU (2016), Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. *A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy*. Saatavissa: https://eeas.europa.eu/topics/eu-global-strategy/17304/global-strategy-european-unions-foreign-and-security-policy_en

FOCAC (25.12.2015), Declaration of the Johannesburg Summit of the Forum on China-Africa Cooperation. Luettu 24.7.2019. Saatavissa: https://www.focac.org/eng/zywx_1/zywj/t1327960.htm

FOCAC (12.9.2018a), Beijing Declaration: Toward an Even Stronger China-Africa Community with a Shared Future. Luettu 24.7.2019. Saatavissa: https://www.focac.org/eng/zywx_1/zywj/t1594324.htm

FOCAC (12.9.2018b), Beijing Action Plan (2019-2021). Luettu 24.7.2019. Saatavissa: https://www.focac.org/eng/zywx_1/zywj/t1594297.htm

Li, Keqiang (28.3.2019), Jointly Tackling Challenges for Common Development. *Speech at the Opening Ceremony of the Boao Forum for Asia Annual Conference 2019*. Boao, China. Luettu 20.7.2019. Saatavissa: http://www.xinhuanet.com/english/2019-03/29/c_137934786.htm

Reuters (16.10.2019), Kenya opens \$1.5 billion Chinese-built railway linking Rift Valley town and Nairobi. Luettu 17.9.2019. Saatavissa: <https://www.reuters.com/article/us-kenya-railway/kenya-opens-chinese-built-railway-linking-rift-valley-town-to-nairobi-idUSKBN1WV0Z0>

Standard Digital (8.7.2018), Revealed: SGR workers treated badly by Chinese masters. Luettu 2.9.2019. Saatavissa: <https://www.standardmedia.co.ke/article/2001287179/revealed-sgr-workers-treated-badly-by-chinese-masters>

The Daily Nation (25.11.2013), New rail line to cut cost of living. Business. Luettu 12.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/business/New-rail-line-to-cut-cost-of-living/996-2087410-yqv0cu/index.html>

The Daily Nation (28.12.2013), Regional rivalry at play as focus shifts to infrastructure. Business. Luettu 12.6.2019. Saatavissa: <https://mobile.nation.co.ke/business/Regional-rivalry-at-play-as-focus-shifts-to-infrastructure/1950106-2127918-format-xhtml-9qc5t9z/index.html>

The Daily Nation (12.1.2014), Contract for standard gauge railway above board, says PS. Business. Luettu 13.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/business/Contract-for-standard-gauge-railway-above-board-says-PS/996-2143570-dnrjv4z/index.html>

The Daily Nation (4.5.2014), LSK plans to derail project despite House team approval. News. Luettu 13.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/news/LSK-plans-to-derail-project-despite-House-team-approval/1056-2303186-133tray/index.html>

The Daily Nation (10.5.2014), Signing of agreement takes railway project closer to reality. Opinion by Kenya Railways Managing Director. Luettu 13.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/oped/opinion/Signing-of-agreement-takes-railway-project-closer-to-reality/440808-2310552-thfk52/index.html>

The Daily Nation (11.5.2014), Kenya, China sign standard gauge railway agreement. News. Luettu 13.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/news/East-Africa-China-Standard-Gauge-Railway/1056-2310836-vv12cjz/index.html>

The Daily Nation (13.5.2014), Too many queries on SGR require answers. Editorial. Luettu 13.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/oped/editorial/Too-many-queries-on-SGR-require-answers-/440804-2313658-7kdix2z/index.html>

The Daily Nation (16.5.2014), Railway deal to create more than 30,000 new jobs. Lifestyle. Luettu 13.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/lifestyle/dn2/Railway-deal-to-create-more-than-30-000-new-jobs-/957860-2316678-d3pc9b/index.html>

The Daily Nation (30.5.2014), East Africa scrambles for spoils of a limping, heaving Lunatic Express. Lifestyle. Luettu 13.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/lifestyle/dn2/East-Africa-heaving-Lunatic-Express/957860-2331556-bhyiglz/index.html>

The Daily Nation (21.6.2014), Local firms to get piece of the pie in rail project. Business. Luettu 13.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/business/Local-firms-to-share-in-rail-project/996-2356906-12u12a7z/index.html>

The Daily Nation (17.1.2015), Why China is keen on the Standard Gauge Railway project. Business. Luettu 15.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/business/Why-China-is-keen-on-the-Standard-Gauge-Railway-project/996-2592900-uag9ybz/index.html>

The Daily Nation (13.2.2015), Lengthy land acquisition deals may delay rail completion date. Business. Luettu 15.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/business/Standard-Gauge-Railway-Land-Infrastructure/-/996/2623196/-/1x42y2/-/index.html>

The Daily Nation (26.4.2015a), Contractor violates laws protecting the environment and endangers people's health, says report. News. Luettu 15.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/news/1056-2698166-l6s5flz/index.html>

The Daily Nation (26.4.2015b), Experts at war over rail structure and supervision as SGR project limps on. News. Luettu 15.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/news/Experts-at-war-over-rail-structure-and--supervision-as-SGR/1056-2698154-cmc5djz/index.html>

The Daily Nation (3.7.2015), Chinese firm launches railway training facility. Business. Luettu 15.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/business/Chinese-firm-launches-railway-training-facility/996-2774228-vbb9bz/index.html>

The Daily Nation (14.7.2015), Locals losing out to foreign suppliers in new rail project. Business. Luettu 15.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/business/Locals-losing-out-to-foreign-suppliers-in-new-rail-project/996-2788856-format-xhtml-r3edw2z/index.html>

The Daily Nation (4.9.2015), Is SGR Kenya's biggest employer? Lifestyle. Luettu 15.6.2019. Luettu 15.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/lifestyle/dn2/Is-SGR-Kenya-biggest-employer/957860-2857446-up545k/index.html>

The Daily Nation (7.9.2015), EACC arrests two China Roads managers for 'bribery'. News. Luettu 15.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/news/Two-China-Roads-managers-seized-for-bribery/1056-2861462-rffemtz/index.html>

The Daily Nation (23.9.2015), Standard Gauge Railway means big business to local construction firms. Lifestyle. Luettu 15.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/lifestyle/dn2/Standard-Gauge-Railway-means-big-business/957860-2882792-75ykxo/index.html>

The Daily Nation (8.12.2015), Uhuru faults SGR contractor on 40pc procurement quota. Business. Luettu 15.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/business/Uhuru-faults-SGR-contractor-on-40pc-procurement-quota/996-2987492-78obte/index.html>

The Daily Nation (23.3.2016), Cabinet approves SGR extension to Malaba, construction of new roads. News. Luettu 17.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/news/Cabinet-approves-extension-of-SGR-to-Malaba/1056-3131162-9nx5d4/index.html>

The Daily Nation (28.3.2016), China Road and Bridge claims fair play with local firms on rail contracts. Business. Luettu 17.6.2019. Saatavissa:

<https://www.nation.co.ke/business/mombasa-Nairobi-SGR-project/996-3136636-3ifwa8z/index.html>

The Daily Nation (24.4.2016), Asian giant's local links tell of growth, debt, and suspicion. News. Luettu 17.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/news/1056-3173462-723iciz/index.html>

The Daily Nation (18.5.2016), KISERO: Let us rethink national interest strategy in regional integration. Opinion by Jaindi Kisero. Luettu 17.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/oped/opinion/-rethink-national-interest-strategy-in-regional-integration/440808-3207412-format-xhtml-4amj1xz/index.html>

The Daily Nation (22.5.2016), Why Kenya's influence in East Africa is under threat. News. Luettu 17.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/news/1056-3213568-6lp071z/index.html>

The Daily Nation (20.9.2016), The big question of Kenya's piling debt. Business. Luettu 17.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/business/The-big-question-of-piling-debt/996-3387994-8mftl7/index.html>

The Daily Nation (12.11.2016), Railway contractor mapped potential risks to wildlife. Opinion by Kiendi Ndambuki. Luettu 17.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/oped/opinion/railway-contractor-exhaustively-mapped-potential-risks-wildlife/440808-3450356-format-xhtml-13hooos/index.html>

The Daily Nation (2.1.2017), This is the year Nairobi finally welcomes standard gauge rail. News. Luettu 18.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/news/1056-3504140-502pqrz/index.html>

The Daily Nation (30.1.2017), Is Kenya getting a raw deal from trade ties with China? Lifestyle. Luettu 18.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/lifestyle/smartcompany/Is-Kenya-getting-a-raw-deal-from-trade-ties-with-China/1226-3798078-9oest8z/index.html>

The Daily Nation (13.5.2017), Uhuru to address infrastructure, terrorism in forum. News. Luettu 18.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/news/Uhuru-seeks-funds-to-extend-railway-to-Malaba/1056-3926062-30igsyx/index.html>

The Daily Nation (1.6.2017), Cartels, interests almost killed SGR project: official. News. Luettu 18.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/news/Cartels-interests-almost-killed-SGR-project/1056-3951970-jxk4dqz/index.html>

The Daily Nation (19.6.2017), Missing links in Kenya's economic growth. Lifestyle. Luettu 18.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/lifestyle/smartcompany/Missing-links-in-Kenya-s-economic-growth/1226-3977866-y1jp5iz/index.html>

The Daily Nation (28.6.2017), Are Chinese investors in SGR project neo-colonial predators? News. Luettu 18.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/news/SGR-project-Chinese-investors-and-neocolonialism/1056-3990324-awnujsz/index.html>

The Daily Nation (18.7.2018), Chinese to work at Kenya's Standard Gauge Railway till 2027. News. Luettu 20.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/news/Chinese-to-work-at-SGR-till-2027/1056-4668756-xrjdlw/index.html>

The Daily Nation (29.7.2018), China seeks to set record straight on SGR, global trade as row rages. News. Luettu 20.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/news/China-seeks-to-set-record-straight-on-SGR-and-global-trade-/1056-4686266-15m3x6nz/index.html>

The Daily Nation (16.9.2018), Questions on viability of SGR refuse to go away after China cuts funding. Business. Luettu 20.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/business/Questions-on-viability-of-SGR-refuse-to-go-away/996-4761966-sgtqe5z/index.html>

The Daily Nation (5.9.2018), Kenya wants China to pay half the cost of SGR extension to Kisumu. News. Luettu 20.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/news/Kenya-wants-China-to-pay-half-cost-of-SGR-extension-to-Kisumu/1056-4743968-7ydviz/index.html>

The Daily Nation (16.10.2018), East Africa now owes China \$29.4 billion in infrastructure loans. News. Luettu 20.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/news/africa/East-Africa-now-owes-China-29-billion-in-infrastructure-loans/1066-4807662-bspmmkz/index.html>

The Daily Nation (27.11.2018), China calls for fair probe into bribery claims at SGR Mombasa. News. Luettu 20.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/news/Chinese-embassy-states-position-on-SGR-probe/1056-4869854-cjseuh/index.html>

The Daily Nation (20.12.2018), China may take Mombasa port over Sh227bn SGR debt: Ouko. News. Luettu 20.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/news/Chinese-may-take-Mombasa-Port--Ouko/1056-4902162-xfphu7z/index.html>

The Daily Nation (22.12.2018), Africa's place in geopolitics is prime but leaders must act. Opinion by Erick Wamanji. Luettu 20.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/oped/opinion/Africa-s-place-in-geopolitics-is-prime-but-leaders-must-act/440808-4906046-11wpo4f/index.html>

The Daily Nation (23.12.2018), Report about Kenya's exposure on Chinese SGR loan alarming. Opinion by Gitau Warigi. Luettu 20.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/oped/opinion/Report-about-Kenya-exposure-on-Chinese-SGR-loan-alarming/440808-4907212-13y6k83/index.html>

The Daily Nation (28.12.2018), Mombasa port is safe from SGR loan, China now says. Business. Luettu 20.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/business/Port-is-safe-from-SGR-loan--China-now-says/996-4912882-e8vkpz/index.html>

The Daily Nation (3.1.2019), China dismisses Africa debt fears at start of FM tour. News. Luettu 24.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/news/africa/China-dismisses-Africa-debt-fears/1066-4920178-118xvje/index.html>

The Daily Nation (13.1.2019a), Has anybody seen new railway audit? News. Luettu 24.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/news/Has-anybody-seen-new-railway-audit/1056-4932814-e3mbt8/index.html>

The Daily Nation (13.1.2019b), SGR pact with China a risk to Kenyan sovereignty, assets. News. Luettu 24.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/news/Hidden-traps-in-SGR-deal-with-China/1056-4932764-ebw46r/index.html>

The Daily Nation (14.1.2019a), Port safe from Chinese, govt officials tell EA Community. News. Luettu 24.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/news/Port-safe-from-Chinese--EAC-told/1056-4934606-b45v7uz/index.html>

The Daily Nation (14.1.2019b), Officials try to save face after 'Nation' expose on SGR deal. News. Luettu 24.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/news/Scramble-to-repair-SGR-debt-damage/1056-4933784-m32l90z/index.html>

The Daily Nation (30.1.2019), Landowners cry foul as Kenya Railways fails to honour SGR deal. News. Luettu 24.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/news/Landowners-cry-foul-as-Kenya-Railways-fails-to-honour-SGR-deal/1056-4957412-format-xhtml-57mc4jz/index.html>

The Daily Nation (4.4.2019), President Kenyatta's State of the Nation address. News. Luettu 24.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/news/State-of-the-Nation-full-speech/1056-5056758-uu41d3/index.html>

The Daily Nation (7.4.2019), Seize unity deal to slay corruption and crony capitalism. Opinion by Peter Kagwanja, Chief Executive of Africa Policy institute in Nairobi. Luettu 24.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/oped/opinion/Seize-unity-deal-to-slay-corruption--crony-capitalism/440808-5059756-4ph6k0/index.html>

The Daily Nation (23.4.2019), China-Kenya cooperation headed for a brighter future. Opinion by Wu Peng, the Chinese Ambassador to Kenya. Luettu 24.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/oped/opinion/Sino-Kenya-relations-set-to-flourish-even-more/440808-5083092-vaeaddz/index.html>

The Daily Nation (26.4.2019a), Kenya eyes SGR cash as it seals three more deals with China. News. Luettu 24.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/news/Kenya-eyes-SGR-cash-as-it-seals-three-more-deals-with-China/1056-5088626-jb5o1yz/index.html>

The Daily Nation (26.4.2019b), SGR: Kenya must tame its appetite for loans. Editorial. Luettu 24.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/oped/editorial/Kenya-must-tame-its-appetite-for-loans/440804-5089806-a5u1k6z/index.html>

The Daily Nation (26.4.2019c), Let's talk about SGR viability before we load more debts on country. Opinion by Paul Wafula. Luettu 24.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/oped/opinion/Let-s-talk-about-SGR-viability/440808-5089932-rw40u5z/index.html>

The Daily Nation (27.4.2019a), Doubts linger on SGR as Kenya is denied funds. News. Luettu 24.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/news/Doubts-linger-on-SGR-as-Kenya-is-denied-funds/1056-5089896-lrkvt2/index.html>

The Daily Nation (27.4.2019b), Why China refused to finance railway it initially backed. News. Luettu 24.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/news/Why-China-refused-to-finance-railway-it-had-initially-backed/1056-5089900-xb6bxrz/index.html>

The Daily Nation (28.4.2019a), Uhuru's expensive pet project that has been mired in controversy since inception. News. Luettu 24.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/news/Uhuru-s-expensive-pet-project/1056-5091360-jn3vsg/index.html>

The Daily Nation (28.4.2019b), Populism aside, China-funded SGR a key legacy investment. Opinion by Peter Kagwanja, Chief Executive of Africa Policy institute in Nairobi. Luettu 24.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/oped/opinion/Populism-aside--China-funded-SGR-a-key-legacy-investment/440808-5090716-icdd86/index.html>

The Daily Nation (1.5.2019), Trucks may be pushed off the road to please Chinese lender. Opinion by Jaindi Kisero, former Nation Media Group Managing Editor for Business and Economic Affairs. Luettu 24.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/oped/opinion/Trucks-may-be-pushed-off-the-road-to-please-China-Exim-Bank/440808-5095048-11syebgz/index.html>

The Daily Nation (14.5.2019), China had good reasons to deny Kenya loan for SGR extension. Opinion by Ken Chesoli, New York based development economist and global policy expert. Luettu 24.6.2019. Saatavissa: <https://www.nation.co.ke/oped/opinion/China-had-good-reasons-to-deny-Kenya-loan-for-SGR-extension/440808-5113320-13dv0nwz/index.html>

The EastAfrican (14.9.2018), Zambia defends ties with China amid debt-asset swap claims. News. Luettu 12.7.2019. Saatavissa: <https://www.theeastafrican.co.ke/news/africa/Zambia-defends-ties-with-China-amid-debt-asset-swap-claims/4552902-4759708-og1pc1/index.html>

The EastAfrican (28.4.2019), Kenya's rising debt and doubts over repayment. Business. Luettu 12.7.2019. Saatavissa: <https://www.theeastafrican.co.ke/business/Kenya-rising-debt-and-doubts-over-repayment/2560-5090750-13j1y9o/index.html>

The EastAfrican (12.10.2019), World Bank warns Kenya over \$85.7b debt ceiling. Business. Luettu 3.12.2019. Saatavissa: <https://www.theeastafrican.co.ke/business/World-Bank-warns-Kenya-over-debt-ceiling/2560-5308712-1jivolz/index.html>

The EastAfrican (16.10.2019), Kenya launches second phase of SGR line. Business. Luettu 3.12.2019. Saatavissa: <https://www.theeastafrican.co.ke/business/Kenya-launches-second-phase-of-SGR-line/2560-5313904-u74fcn/index.html>

White Paper (2013), China-Africa Economic and Trade Cooperation. Luettu 21.7.2019. Saatavissa: http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2014/08/23/content_281474982986536.htm

White Paper (2014), China's Foreign Aid. Luettu 21.7.2019. Saatavissa: http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2014/08/23/content_281474982986592.htm

White Paper (2018), China and the World Trade Organization. Luettu 21.7.2019. Saatavissa: http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2018/06/28/content_281476201898696.htm

Xi, Jinping (8.9.2013), Promote Friendship Between Our Peoples and Work Together to Build a Bright Future. *Speech at Nazarbayev University*. Astana, Kazakhstan. Luettu 18.7.2019. Saatavissa: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/xjpfwzysiesgjtfhshzzfh_665686/t1076334.shtml

Xi, Jinping (22.9.2015), *Speech at the Welcoming Dinner Hosted by Local Governments and Friendly Organizations in the United States*. Seattle, USA. Luettu 18.7.2019. Saatavissa: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/zyjh_665391/t1305429.shtml

Xi, Jinping (28.9.2015), Working Together to Forge a New Partnership of Win-win Cooperation and Create a Community of Shared Future for Mankind. *Speech at the General Debate of the 70th Session of the UN General Assembly*. New York, USA. Luettu 18.7.2019. Saatavissa: <https://qz.com/512886/read-the-full-text-of-xi-jinpings-first-un-address/>

Xi, Jinping (4.12.2015), Working Together to Write a New Chapter in China-Africa Cooperation. *Speech at the China-Africa Business Forum*. Johannesburg, South Africa. Luettu 18.7.2019. Saatavissa: https://www.focac.org/eng/zywx_1/zyjh/t1321595.htm

Xi, Jinping (14.5.2017), Work Together to Build the Silk Road Economic Belt and the 21st Century Maritime Silk Road. *Speech at the Opening Ceremony of the Belt and Road Forum for International Cooperation*. Beijing, China. Luettu 19.7.2019. Saatavissa: http://www.xinhuanet.com/english/2017-05/14/c_136282982.htm

Xi, Jinping (18.10.2017), Secure a Decisive Victory in Building a Moderately Prosperous Society in All Respects and Strive for the Great Success of Socialism with Chinese Characteristics for a New Era. *Speech at the 19th National Congress of the Communist Party of China*. Beijing, China. Luettu 19.7.2019. Saatavissa: http://www.chinadaily.com.cn/china/19thpcnationalcongress/2017-11/04/content_34115212.htm

Xi, Jinping (4.9.2018), Work Together for Common Development and a Shared Future. *Speech at the Opening Ceremony of the 2018 Beijing Summit of the Forum on China-Africa Cooperation*. Beijing, China. Luettu 19.7.2019. Saatavissa: http://www.xinhuanet.com/english/2018-09/03/c_137441987.htm

Xi, Jinping (5.11.2018), Work Together for an Open Global Economy That is Innovative and Inclusive. *Speech at the Opening Ceremony of the 1st China International Import Expo (CIIE)*. Shanghai, China. Luettu 19.7.2019. Saatavissa: http://www.xinhuanet.com/english/2018-11/05/c_137583815.htm

Xi, Jinping (26.4.2019), Working Together to Deliver a Brighter Future for Belt and Road Cooperation. *Speech at the Opening Ceremony of the 2nd Belt and Road Forum for International Cooperation*. Beijing, China. Luettu 20.7.2019. Saatavissa: <https://eng.yidaiyilu.gov.cn/qwyw/rdxw/88232.htm>

Xinhua (13.4.2019), Xinhua Headlines: Why Belt and Road Initiative is anything but debt trap. Luettu 20.12.2019. Saatavissa: http://www.xinhuanet.com/english/2019-04/13/c_137973756.htm

Xinhua (17.12.2019), Kenya launches extended railway's freight service, inland container depot. Luettu 20.12.2019. Saatavissa: http://www.xinhuanet.com/english/2019-12/17/c_138638543.htm

7.2. Tutkimuskirjallisuus

Aaltola, Mika et al. (2014), Towards the Geopolitics of Flows: Implications for Finland. *Finnish Institute of International Affairs (FIIA) Report 40*. Saatavissa: <https://www.fiia.fi/en/publication/towards-the-geopolitics-of-flows>

Abdelal, Rawi & Jonathan Kirshner (1999), Strategy, economic relations, and the definition of national interests. *Security Studies* 9 (1-2): 119-156.

Acharya, Amitav (2017), After Liberal Hegemony: The Advent of a Multiplex World Order. *International Affairs* 31 (3): 271-285.

Atkins, Lucas et al. (2017), Challenges and opportunities from the commodity price slump. *China-Africa Research Initiative (CARI) Economic Bulletin 1*. Saatavissa: <http://www.sais-cari.org/publications-briefing-papers-bulletins>

Auer, Stefan (2015), Carl Schmitt in the Kremlin: the Ukraine crisis and the return of geopolitics. *International Affairs* 91 (5): 953-968.

Baldwin, David A. (2013), Power and International Relations. Teoksessa Carlsnaes, Walter, Thomas Risse & Beth A. Simmons (toim.), *Handbook of International Relations*, 273-297. London: Sage.

Baracuhy, Braz (2019), Geo-economics as a dimension of grand strategy: notes on the concept and its evolution. Teoksessa Wigell, Mikael, Sören Scholvin & Mika Aaltola (toim.), *Geo-economics and Power Politics in the 21st Century: The Revival of Economic Statecraft*, 14-27. New York: Routledge.

Baru, Sanjaya (2012), Geo-economics and Strategy. *Survival* 54 (3): 47-58.

Bell, Daniel (1990), Germany: The Enduring Fear. *Dissent* 37 (4): 461-467.

Blackwill, Robert D. & Jennifer M. Harris (2016), *War by Other Means: Geoeconomics and Statecraft*. Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press.

Blombergs, Fred (2013), Realismi ja strateginen tutkimus. Teoksessa Sivonen, Pekka (toim.), Suomalaisia näkökulmia strategian tutkimukseen, 5-38. *Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 33*. Tampere: Juvenes. Saatavissa: <http://www.doria.fi/handle/10024/93617>

Burger, Thomas (1987), *Max Weber's theory of concept formation: history, laws and ideal types*. Durham: Duke University Press.

Chacko, Priya (2015), The New Geo-Economics of a “Rising India: State Transformation and the Recasting of Foreign Policy. *Journal of Contemporary Asia* 45 (2): 326-344.

China Daily (23.4.2005), The Ten Principles of Bandung. Luettu 2.2.2019. Saatavissa: http://www.chinadaily.com.cn/english/doc/2005-04/23/content_436882.htm

China Daily (13.8.2010), Zhou Enlai Announces Eight Principles of Foreign Aid. Luettu 2.2.2019. Saatavissa: http://www.chinadaily.com.cn/china/2010-08/13/content_11149131.htm

CNN (16.10.2019), Kenya Launches the Second Phase of its Billion-Dollar Chinese Railway Project. Luettu 12.11.2019. Saatavissa: <https://edition.cnn.com/2019/10/16/africa/kenya-launches-chinese-railway-line/index.html>

Collier, David & James E. Mahon, Jr. (1993), Conceptual “Stretching” Revisited: Adapting Categories in Comparative Analysis. *American Political Science Review* 87 (4): 845-855.

Coulibaly, Brahim S. et al. (2019), Is sub-Saharan Africa facing another systemic sovereign debt crisis? *Brookings Africa Growth Initiative Policy Brief*. Saatavissa: <https://www.brookings.edu/research/is-sub-saharan-africa-facing-another-systemic-sovereign-debt-crisis/>

Coven, Deborah & Neil Smith (2009), After Geopolitics? From the Geopolitical Social to Geoeconomics. *Antipode* 41 (1): 22–48.

Crawford, Timothy W. (2011), Preventing Enemy Coalitions: How Wedge Strategies Shape Power Politics. *International Security* 35 (4): 155-189.

Deudney, Daniel & G. John Ikenberry (2018), Liberal World: The Resilient Order. *Foreign Policy* 97 (4): 16-24.

Deutsche Welle (18.10.2019), Kenya Struggles to Manage Debt for Railway to “Nowhere”. Luettu 12.11.2019. Saatavissa: <https://www.dw.com/en/kenya-struggles-to-manage-debt-for-railway-to-nowhere/a-50887431>

Domosh, Mona (2013), Geoeconomic Imaginations and Economic Geography in the Early Twentieth Century. *Annals of the Association of American Geographers* 103 (4): 944-966.

- Edoho, Felix M. (2011), Globalization and Marginalization of Africa: contextualization of China-Africa relations. *Africa Today* 58 (1): 103-124.
- FIIA (12.1.2017), Kutsutilaisuus: Kiinan strategista narratiivia etsimässä. Luettu 1.8.2019. Saatavissa: <https://www.fiia.fi/tapahtuma/kiinan-strategista-narratiivia-etsimassa>
- Financial Times (30.3.2014), Sanctions: War by other means. Luettu 3.4.2019. Saatavissa: <https://www.ft.com/content/b18d2c74-b59e-11e3-81cb-00144feabdc0>
- Flint, Colin (2006), *Introduction to geopolitics*. London: Routledge.
- Frieden, Jeffrey A. & David A. Lake (2000), *International Political Economy: Perspectives on Global Power and Wealth*. New York: Routledge.
- Fukuyama, Francis (1992), *The End of History and the Last Man*. New York: Avon Books.
- Grosse, Tomasz Grzegorz (2014), Geoeconomic Relations Between the EU and China: The Lessons from the EU Weapon Embargo and From Galileo. *Geopolitics* 19 (1): 40-65.
- He, Kai (2012), Undermining Adversaries: Unipolarity, Threat Perception, and Negative Balancing Strategies after the Cold War. *Security Studies* 21 (2): 154-191.
- Holslag, Jonathan (2016), Geoeconomics in a globalized world: the case of China's export policy. *Asia Europe Journal* 14: 173-184.
- Hsiung, James C. (2009), The Age of Geoeconomics, China's Global Role, and Prospects of Cross-Strait Integration. *Journal of Chinese Political Science* 14: 113-133.
- Huntington, Samuel P. (1993), Why International Primacy Matters. *International Security* 17 (4): 68-83.
- Hurrell, Andrew (2006), Hegemony, liberalism and global order: what space for would-be great powers? *International Affairs* 82 (1): 1-19.
- Institute of Economic Affairs Kenya (24.4.2019), Presentation and analysis of trends in Kenya's public debt. Luettu 13.9.2019. Saatavissa: <https://www.ieakenya.or.ke/publications/presentations/kenya-editors-guild-dialogue-on-trends-in-public-debt-in-kenya>
- Kallio, Jyrki (2018), Xi Jinping Thought and China's Future Foreign Policy: Multipolarity with Chinese Characteristics. *Finnish Institute of International Politics (FIIA) Briefing Paper 243*. Saatavissa: <https://www.fiia.fi/en/publication/xi-jinping-thought-and-chinas-future-foreign-policy>
- Keohane, Robert O. & Joseph S. Nye (1977) *Power and Interdependence: World Politics in Transition*. Boston: Little, Brown and Company.
- Khandekar, Gauri (2014), Modi's Foreign Policy Mantra: Geoeconomics, regional hegemony, global aspirations. *Agora Asia-Europe* 17. Madrid: FRIDE.

- Kundnani, Hans (2011), Germany as a Geo-economic Power. *Washington Quarterly* 34 (3): 31-45.
- Kupchan, Charles A. (2018), The Clash of Exceptionalisms: A New Fight Over an Old Idea. *Foreign Affairs* 97 (2): 139-148.
- Käkönen, Jyrki (6.3.2018) Tianxia ja Kiinan Maailmanpolitiikka. *Politiikasta*. Luettu 13.9.2019. Saatavissa: <https://politiikasta.fi/tianxia-ja-kiinan-maailmanpolitiikka/>
- Käpylä, Juha & Harri Mikkola (2016), The promise of the geoeconomic Arctic: a critical analysis. *Asia Europe Journal* 14: 203-220.
- Kärkkäinen, Annina (2016), Does China have a geoeconomic strategy towards Zimbabwe? The case of the Zimbabwean natural resource sector. *Asia Europe Journal* 14: 185-202.
- Lahtinen, Anja (2018), *China's Diplomacy and Economic Activities in Africa*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Luttwak, Edward (1990), From Geopolitics to Geo-Economics: Logic of Conflict, Grammar of Commerce. *The National Interest* 20: 17-23.
- Maailmanpankki (29.7.2011), Press Release: World Bank Applies 2009 Debarment to China Communications Construction Company Limited for Fraud in Philippines Roads Project. Luettu 13.9.2019. Saatavissa: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2011/07/29/world-bank-applies-2009-debarment-to-china-communications-construction-company-limited-for-fraud-in-philippines-roads-project>
- Maailmanpankki (2017), Kenya economic update: housing - unavailable and unaffordable. Luettu 5.11.2019. Saatavissa: <http://documents.worldbank.org/curated/en/988191491576935397/Kenya-economic-update-housing-unavailable-and-unaffordable>
- Maailmanpankki (2020a), The World Integrated Trade Solution (WITS) software. Luettu 5.11.2019. Saatavissa: <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/KEN/Year/LTST/Summarytext>
- Maailmanpankki (2020b), The World Integrated Trade Solution (WITS) software. Luettu 5.11.2019. Saatavissa: <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/CHN/Year/2018/TradeFlow/EXPIMP>
- Mattlin, Mikael & Bart Gaens (2019), Development lending as financial statecraft? A comparative exploration of the practices of China and Japan. Teoksessa Wigell, Mikael, Sören Scholvin & Mika Aaltola (toim.), *Geo-economics and Power Politics in the 21st Century: The Revival of Economic Statecraft*, 145-163. New York: Routledge.
- Mattlin, Mikael & Mikael Wigell (2016), Geoeconomics in the context of restive regional powers. *Asia Europe Journal* 14: 125–134.
- Mattlin Mikael (2.6.2019), Kiina Afrikassa. *Maanpuolustus* nro. 128. Luettu 8.9.2019. Saatavissa: <https://www.maanpuolustus-lehti.fi/single-post/Kiina-Afrikassa>

- Mead, Walter Russell (2014), The Return of Geopolitics. *Foreign Affairs* 93 (3): 69-79.
- Mercille, Julien (2008), The radical geopolitics of US foreign policy: Geopolitical and geoeconomic logics of power. *Political Geography* 27 (5): 570-586.
- Mearsheimer, John J. (2001), *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: W. W. Norton & Company.
- Morgenthau, Hans J. (1967 [1948]), *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York: Alfred A. Knopf.
- Nye, Joseph S. Jr. (2004), *Soft power: the means to success in world politics*. New York: PublicAffairs.
- Nye, Joseph S. Jr. (2011), *The future of power*. New York: PublicAffairs.
- O'Hara, Sara & Michael Heffernan (2006), From Geo-Strategy to Geo-economics: The 'Heartland' and British Imperialism Before and After MacKinder. *Geopolitics* 11 (1): 54-73.
- Ó Tuathail, Gearóid & Simon Dalby (1998), Introduction: Rethinking Geopolitics: Towards a Critical Geopolitics. Teoksessa Ó Tuathail, Gearóid & Simon Dalby (toim.), *Rethinking Geopolitics*, 1-15. London: Routledge.
- Paltemaa, Lauri & Juha A. Vuori (2012), *Kiinan kansantasavallan historia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Power, Marcus & Giles Mohan (2010), Towards a Critical Geopolitics of China's Engagement with African Development. *Geopolitics* 15 (3): 462-495.
- Pursiainen, Christer & Tuomas Forsberg (2015), *Ulkopolitiikkaa norsunluutornista*. Tampere: Chan Puma House.
- Raik, Kristi (2018), EU Foreign Policy in a Networked World: Webs Against Power Politics. *Finish Institution of International Politics (FIIA) Analysis* 9. Saatavissa: <https://www.fiia.fi/en/publication/eu-foreign-policy-in-a-networked-world>
- Sanghi, Apurva & Dylan Johnson (2016), Deal or no deal: strictly business for China in Kenya? *The World Bank Policy Research Working Paper* 7614. Saatavissa: <http://documents.worldbank.org/curated/en/801581468195561492/Deal-or-no-deal-strictly-business-for-China-in-Kenya>
- Scholvin, Sören (2016), Geographical conditions and political outcomes. *Comparative Strategy* 35 (4): 274-283.
- Scholvin, Sören (2019), Geo-economics and geopolitics in sub-Saharan African power politics. Teoksessa Wigell, Mikael, Sören Scholvin & Mika Aaltola (toim.), *Geo-economics and Power Politics in the 21st Century: The Revival of Economic Statecraft*, 202-218. New York: Routledge.

Scholvin, Sören & Mikael Wigell (2018a), Power politics by economic means: Geoeconomics as an analytical approach and foreign policy practice. *Comparative Strategy* 37 (1): 73-84.

Scholvin, Sören & Mikael Wigell (2018b), Geo-economics as Concept and Practice in International Relations. *Finnish Institute of International Affairs (FIIA) Working Paper 102*. Saatavissa: <https://www.fiaa.fi/en/publication/geo-economics-as-concept-and-practice-in-international-relations>

Schweller, Randall L. (2004), Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing. *International Security* 29 (2): 159-201.

Schweller, Randall L. (2006), *Unanswered Threats: Political Constraints on the Balance of Power*. Princeton: Princeton University Press.

Scott, David (2008), The Great Power “Great Game” between India and China: “The Logic of Geography”. *Geopolitics* 13 (1): 1-26.

Sparke, Matthew (1998), From geopolitics to geoeconomics: Transnational state effects in the borderlands. *Geopolitics* 3 (2): 62-98.

Sparke, Matthew (2007), Geopolitical Fears, Geoeconomic Hopes and the Responsibilities of Geography. *Annals of the Association of American Geographers* 97 (2): 338–349.

Sparke, Matthew (2018), Geoeconomics, Globalisation and the Limits of Economic Strategy in Statecraft: A Response to Vihma. *Geopolitics* 23 (1): 30-37.

Sparke, Matthew & Victoria Lawson (2003), Entrepreneurial Geographies of Global-Local Governance. Teoksessa Agnew, John, Katharyne Mitchell & Gearóid Ó Tuathail (toim.), *A Companion to Political Geography*, 315-334. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.

Strauss, Julia C. (2009), The Past in the Present: Historical and Rhetorical Lineages in China’s Relations with Africa. *The China Quarterly* 199: 777–795.

The Guardian (11.12.2019), China steps in as Zambia runs out of loan options. Luettu 4.1.2020. Saatavissa: <https://www.theguardian.com/global-development/2019/dec/11/china-steps-in-as-zambia-runs-out-of-loan-options>

The New York Times (25.6.2018), How China Got Sri Lanka to Cough Up a Port. Luettu 5.3.2019. Saatavissa: <https://www.nytimes.com/2018/06/25/world/asia/china-sri-lanka-port.html>

Tocci, Nathalie (2017), From the European Security Strategy to the EU Global Strategy: explaining the journey. *International Politics* 27 (4): 487-502.

Tocci, Nathalie (2018), Towards a European Security and Defence Union: was 2017 a watershed? *Journal of Common Market Studies* 56: 131-141.

- Tull, Denis M. (2006), China's Engagement in Africa: scope, significance and consequences. *The Journal of Modern African Studies* 44 (3): 459-479.
- UNDP (2013), Issue Brief: China-Africa Trade and Investment Cooperation. Saatavissa: <http://www.cn.undp.org/content/china/en/home/library/south-south-cooperation/mdgs-report-2013.html>
- UNDP (2014), Issue Brief: China's Evolving Africa Policy. Saatavissa: <http://www.cn.undp.org/content/china/en/home/library/south-south-cooperation/Chinas-Evolving-Africa-Policy.html>
- UNDP (2015), Issue Brief: FOCAC: In Perspective. Saatavissa: <http://www.cn.undp.org/content/china/en/home/library/south-south-cooperation/focac-in-perspective.html>
- Vihma, Antto (15.11.2016), Geoeconomian paluu. *Politiikasta*. Luettu 3.1.2019. Saatavissa: <https://politiikasta.fi/geoeconomian-paluu/>
- Vihma, Antto (2018a), Geoeconomic Analysis and the Limits of Critical Geopolitics: A New Engagement with Edward Luttwak. *Geopolitics* 23 (1): 1-21.
- Vihma, Antto (2018b), Geoeconomics Defined and Redefined. *Geopolitics* 23 (1): 47-49.
- Vihma, Antto & Umut Turksen (2015), The Geoeconomics of the South Stream Pipeline Project. *Journal of International Affairs* 69 (1): 34-53.
- Waltz, Kenneth (2010), *Theory of International Politics*. Waveland Press.
- Wigell, Mikael (2016), Conceptualizing regional powers' geoeconomic strategies: neo-imperialism, neo-mercantilism, hegemony, and liberal institutionalism. *Asia Europe Journal* 14: 135-151.
- Wigell, Mikael & Antto Vihma (2016), Geopolitics versus geoeconomics: the case of Russia's geostrategy and ITS effects on the EU. *International Affairs* 92 (3): 605-627.
- Wissenbach, Uwe & Yuan Wang (2017), African politics meets Chinese engineers: The Chinese-built Standard Gauge Railway Project in Kenya and East Africa. *China Africa Research Initiative (CARI) Working Paper 13*. <http://www.sais-cari.org/publications-working-papers>
- Xinhua (22.4.2015), Backgrounder: Five Principles of Peaceful Coexistence. Luettu 12.1.2019. Saatavissa: http://news.xinhuanet.com/english/2015-04/22/c_134173612.htm
- Yeh, Emily T. (2016), Introduction: The geoeconomics and geopolitics of Chinese development and investment in Asia. *Eurasian Geography and Economics* 57 (3): 275-285.
- Yle (19.9.2019), Kiina rakensi Afrikan tiet, sillat ja voimat velaksi – nyt sijoituskiinnostus velkaantuneeseen maanosaan hiipuu ja Suomi ei koskaan ehtinyt mukaan. Uutiset. Luettu 13.11.2019. Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-10954691>

Youngs, Richard (2011), Geo-economic Futures. Teoksessa Martiningui, Ana & Richard Youngs (toim.), *Challenges for European Foreign Policy in 2012: What Kind of Geo-economic Europe?* 13-17. Madrid: FRIDE.

Yu, George T. (1988), Africa in Chinese Foreign Policy. *Asian Survey* 28 (8): 849-862.

Zhu, Zhiqun (2010), *China's New Diplomacy: rationale, strategies and significance*. Farnham: Ashgate Publishing Limited.